

La introducció de noves màquines de teixit d'agulla ha estat una necessitat per poder abaratir els costos i poder competir en preu. Els que no han pogut innovar els processos han estat, en les successives crisis, eliminats del mercat. Les noves tècniques demanen, lògicament, menys mà d'obra, si bé en èpoques d'expansió de la demanda augmenta l'ocupació. És una característica recurrent del sector la seva evolució cíclica. Però l'augment de la productivitat no comporta només un excedent de mà d'obra, sinó també un augment de producció. És aquest augment de producció el que impulsa a buscar nous mercats i força a l'exportació.

Per acabar aquest apartat, i com a resum dels trets essencials de l'evolució de la cinteria a Manresa, reproduïm els elements que segons el criteri d'Andreu Dalmau (veure entrevista a l'Annex C.4) expliquen l'èxit de les empreses supervivents:

- a) La diversificació de la producció és l'element més important, per tal de poder afrontar les oscil·lacions de la demanda;
- b) Orientar la producció cap a articles complicats i difícils (moda, especialitats i de tecnologia complexa) i de sèries curtes, fugint dels que pot fer als països del Tercer Món i a l'Orient: coses de moda, especialitats, i de tecnologia més complicada.
- c) La rapidesa i el servei al client

12.2.3 Dinàmiques locacionals: deslocalització a l'estranger, difusió rural i manteniment de aglomeració manresana

L'exportació és una forma d'internacionalització, però a vegades per entrar en nous mercats cal anar a fabricar a l'estranger²¹. És el cas de les implantacions industrials a Brasil, degut al cost del transport i a les traves duaneres. Ens trobem també amb implantacions a l'estranger d'un altre tipus, de les

²¹ Segons un estudi recent de la Generalitat de Catalunya (FONTRDONA i HERNÁNDEZ, 1998), hi ha dues empreses cinteres de la nostra àrea d'estudi que tenen fàbrica a l'estranger: Ponsa Manresa) a Trinitat i Tobago, i Salvador Figueras (Manresa) a Santo Domingo. No consta en aquest estudi l'empresa manresana Dalmau, que també té participació en fàbriques a Tunísia i a Brasil (segons ens informà Andreu Dalmau en entrevista que reproduïm a l'Annex C.4).

característiques de deslocalització. En són exemple les fàbriques d'Indústries Ponsa a Santo Domingo, de Salvador Figueras a Trinitat i Tobago, i les de Dalmau a Tunísia. Són plantes que no serveixen el mercat intern sinó que estan orientades a l'exportació. Aquestes localitzacions busquen, doncs, una reducció dels costos laborals i per tant produir a més baix preu. A vegades en aquestes operacions la maquinària que s'instal·la a l'estranger és la que s'ha substituït a la fàbrica matriu.

Com assenyala Antoni Niubó en l'entrevista que hi hem mantingut (veure Annex C), sovint la internacionalització de la producció, a més del què té d'aventura empresarial, respon a una estratègia de diversificació de la producció i per tant també dels riscos. En aquest sentit, es sofisticava la producció que es manté a la planta central i es produeix un producte bàsic a Tunísia, Santo Domingo o Brasil.

És interessant prestar atenció a les fórmules d'internacionalització. En força casos provenen, com hem vist també en el sector del metall, d'inicials associacions de cooperació (representació mútua de productes amb fabricants estrangers, o intercanvis tecnològics).

En aquest sentit, hom pot considerar que hi ha un límit a la producció local; que la producció que es fa a països del tercer món és activitat que es deixa de fer aquí. Tanmateix, la fàbrica de Manresa tanmateix no s'abandona i es segueix produint al quarter central, però quan s'ha d'ampliar es fa a l'estranger. En aquests casos es fabrica un producte de menys valor afegit a l'estranger i a Manresa es fan productes de tipus industrial i altres orientats a la confecció (etiquetes i cintes per colls de camisa per a Zara i altres cases, per exemple). No totes les empreses han seguit però aquest procés; de fet són minoria les que fan el pas de fabricar a l'estranger, però probablement són les més dinàmiques.

El procés de deslocalització de la producció no només té lloc cap a l'estranger; també detectem l'establiment de fàbriques filials en pobles o zones rurals, com

a Castellgalí o Solsona, per part d'empreses cintaires manresanes. Com les empreses tèxtils foranies que s'instal·len al Berguedà, aquestes empreses cerquen localitzacions amb salaris més baixos i amb poca conflictivitat laboral.

Al costat d'això, com hem vist, les empreses cinteres mantenen les seves seus centrals i centres de producció a Manresa. És important esmentar en aquest punt que les empreses analitzades, i la major part de les del sector, mantenen una estructura d'empresa familiar amb capital i control local.

12.2.4 Contextualització de la cinteria dins el tèxtil

L'anàlisi de l'evolució de la cinteria ens porta a fer altres consideracions que afecten el conjunt de la dinàmica del tèxtil i del sistema industrial local. Hem vist que en el procés de millora i sofisticació de l'equipament la comarca ha perdut aquella part de més valor afegit de la cadena de producció: la fabricació de maquinària. Les grans empreses fabricants de màquines per a la indústria tèxtil han desaparegut, o bé han reorientat la seva producció cap a altres equipaments mecànics. Només queden dues empreses importants que fabriquin telers (Ratera i Rius Clapers), però paradoxalment no serveixen la producció local: produeixen unes màquines que no utilitza la indústria cintera local. També ha desaparegut la pràctica de participació dels mateixos cintaires en la fabricació de les màquines que utilitzen a través d'empreses petites participades, com feia abans Dalmau. En augmentar la sofisticació i especialització d'aquest sector és necessària una tecnologia que no es disposa. Avui els fabricants compren els seus telers a empreses suïsses o alemanyes (o bé, i més en el futur, asiàtiques).

La fabricació de maquinària tèxtil és doncs una activitat que s'ha perdut a la comarca, i es pot dir que les empreses locals, que van optar per reconvertir-se a la indústria auxiliar de l'automòbil, van perdre l'oportunitat de, més endavant, guanyar mercats a l'estranger com han fet les poques supervivents; van ser arrossegades per l'enfonsament de la indústria tèxtil no només locals sinó també l'espanyola. Però és possible una altra lectura, probablement més

correcta: per una banda es tractava de grans fàbriques de lògica de funcionament fordista poc flexibles a l'adaptació, i per l'altra, hom pot pensar que, acostumades treballar per al mercat protegit espanyol, en el moment d'obertura i d'internacionalització no tenien la capacitat tècnica i productiva necessària per competir amb la indústria centre-europea i italiana.

En el context de l'evolució del sistema productiu local organitzat al voltant del tèxtil, sembla interessant fer referència al sector auxiliar de tints (el ram de l'aigua) que ha sofert també una reducció molt important a la comarca. Queden molt poques fàbriques, ja que n'han tancat moltes degut a la disminució de la demanda provocada pel tancament de les grans fàbriques tèxtils (una de les darreres, a principis dels noranta, Tints Baltiérrez) i, en menor mesura, al fet que avui en dia tots els cintaires es fan ells mateixos el tenyit.

Les empreses supervivents han hagut de reorientar la seva producció, com en el cas de Tints Singla, que s'ha especialitzat en la gasa i en el tint de cotó degut a que fabricants importants de gasa de Manresa, com Torras Valentí i Planas Oliveras, no fan el procés de tenyit. És una indústria amb poc marge de maniobra, ja que els clients li proporcionen la matèria primera i ells els la tornen un cop han acomplert la seva part del procés.

Acabarem aquests comentaris i el capítol amb dues consideracions finals sobre el tèxtil a la comarca. La primera fa referència a les dificultats de coordinació de les empreses de teixits petites que treballen a mans (en règim de subcontractació). En la darrera manifestació de la crisi del sector, a principis dels noranta, hi hagué una iniciativa, recolzada pel CIDEM i les administracions locals, d'agrupar diversos petits teixidors que tenien dificultats per trobar comandes en una Associació anomenada Babertex, amb l'objectiu de buscar les comandes conjuntament. Llogaren un gerent que feia de comercial, i l'experiència funcionà mentre els empresaris particulars tenien dificultats per trobar comandes pel seu compte. Però quan el cicle remuntà i hi hagué més feina començaren a predominar els comportaments oportunistes per part d'alguns dels integrants de l'associació, que feren fracassar el projecte.

Actualment les poques empreses que s'entenen han fet una empresa conjunta i segueixen col·laborant. L'experiència posà de relleu no només les dificultats de cooperació en benefici comú sinó també les mancances en la formació per a la gestió de la major part d'empreses petites (veure l'explicació de l'experiència en l'entrevista a Xavier Codinachs, a l'annex C).

La darrera consideració és per confirmar que malgrat la destrucció de bona part del teixit productiu i de la dràstica disminució dels llocs de treball, l'activitat de filat i teixit no ha desaparegut sinó que les empreses que han sobreviscut han assolit, a través de reconversions en la línia de les que hem comentat en el sector del metall (innovació de processos, canvi de personal per gent jove, canvis en l'estructura organitzativa) i semblen avui consolidades.

Podem posar l'exemple de Navarcles, on fa cinquanta anys hi havia tres fàbriques i avui segueixen existint dividides en vàries empreses. No només sobreviuen, sinó que el grup més important de Navarcles (format per DRESCA i GASDRO, les antigues Mabsa i Tyspa), han arribat a un acord recentment amb l'antiga empresa Espona de Sant Joan de les Abadesses (Ripollès) per portar la direcció de l'empresa i comercialitzar els seus productes²².

Una mostra de la fortalesa del sector de filat i teixit del tèxtil manresà és que en aquests moments el president de la principal associació de fabricants tèxtils d'Espanya, la Asociación Industrial Textil del Proceso Algodonero (AITPA) és el manresà Antoni Valentí, de l'empresa Torras Valentí, i que un dels membres de la junta és el navarclí Valentí Escalé.

²² Segons informació publicada al Punt Diari el dia 20 d'abril de 1.997. Agraïm a Valentí Escalé la informació que ens ha facilitat en relació al procés de reestructuració de les dues empreses navarclines esmentades i sobre Babertex.

13. L'ÀREA DE MANRESA COM A SISTEMA TERRITORIAL LOCAL

El propòsit d'aquest capítol és el d'analitzar l'àrea urbana de Manresa en termes de sistema territorial local seguint la tipologia que defineixen els eixos de cohesió interna i d'obertura a l'exterior, així com valorar les seves potencialitats de desenvolupament en funció del grau d'articulació de les seves xarxes locals en l'aprofitament dels elements del seu *milieu*.

En el primer apartat volem establir les característiques de l'àrea de Manresa com a sistema local: la seva identitat i els elements del seu entorn o *milieu* que són impulsors o bé limitadors en el moment actual per al desenvolupament. En primer lloc ens plantegem si hem de considerar com a sistema local el conjunt del Bages o bé l'àrea urbana de Manresa. Per tal de precisar-ho ens preguntem primer per la identitat de la comarca, per l'existència de sistemes a l'interior d'ella. Veurem que en resulta la presència clara de l'àrea urbana de Manresa com a entitat, que ja havíem vist dibuixada en les anàlisis dels capítols precedents. Però veurem també, sobretot quan analitzem les iniciatives concretes de reflexió estratègica que s'hi han produït i alguns dels projectes concrets, que és difícil de destriar la capital del conjunt de la comarca, per l'alt grau d'integració territorial i social. Per això ens mourem entre els dos nivells, referint les nostres anàlisis més concretament a l'àrea urbana de Manresa però sense deixar de banda el nivell comarcal, ja que la ciutat actua com a motor i punt de referència de moltes de les iniciatives que abasten el conjunt de la mateixa.

En segons lloc, i dins de primer apartat, tractem dels recursos i dels factors que han estat considerats com a rellevants per al desenvolupament de Manresa, així com els limitadors.

En un segon apartat ens aturem a considerar els projectes que els agents econòmics, socials i institucionals tenen per a la comarca i el grau de vinculació entre els primers.

El tercer apartat el dediquem de forma breu l'àmbit comarcal per introduir dos aspectes nous: les iniciatives de desenvolupament turístic que tenen lloc en alguns indrets de la comarca i el paper del Consell Comarcal.

Finalment acabem el capítol amb unes reflexions finals a manera de conclusions sobre les potencialitats de desenvolupament de l'àrea de Manresa.

13.1 L'àrea de Manresa com a sistema productiu local

13.1.1 La identitat del Bages i la delimitació de l'àrea urbana de Manresa

Malgrat que el nostre àmbit d'anàlisi fonamental en aquesta part de la investigació és l'àrea urbana de Manresa, creiem pertinent interrogar-nos sobre la identitat de Bages. En primer lloc, perquè haguéssim pogut considerar el conjunt de la comarca com a sistema territorial local, i en segon lloc perquè com veurem molts dels agents i alguns dels projectes tenen aquest àmbit territorial com a marc d'actuació.

Té el Bages una identitat suficient com per ser considerat un sistema local?. S'identifiquen els bagencs com a tals? Recordem que les comarques van ser restablertes com a entitats administratives l'any 1.987 i que una de les crítiques a aquesta demarcació és que, cinquanta anys després de què fossin dissenyades, ja no responien a la realitat funcional del territori de Catalunya.

La crítica esmentada té prou fonament quan es refereix als espais que han estat subjecte de transformacions que han modificat les àrees de mercat tradicionals, però aquest no és el cas del Bages -i tampoc de moltes de les

comarques de l'interior de Catalunya. En efecte, el territori de la comarca del Bages -pràcticament coincident amb el Partit Judicial de Manresa¹- segueix tenint les característiques que van portar als anys trenta a la seva consideració com a comarca: l'existència d'una àrea de mercat polaritzada al voltant de Manresa².

Tenim per tant dos elements creadors d'identitat: per una banda les institucions (el partit judicial i la comarca establerta el 1.987) i per l'altra el fet de compartir (en diferents graus lògicament) una proximitat i un mateix centre de provisió de serveis (la ciutat de Manresa). Però respon l'entitat comarca també a la percepció de l'espai de vida en el que estableixen relacions els seus habitants?

Cal tenir en compte que la noció de comarca va ser mantinguda viva i exaltada -com altres elements simbòlics- pels nuclis intel·lectuals de la cultura catalana sota el franquisme, de manera que en el moment de la transició democràtica -tant important en la fixació dels elements simbòlics identitaris que prevalen en l'actualitat-, les iniciatives cíviques, culturals i socials que es desenvoluparen en aquells anys³ tingueren la comarca com a referència, no només teòrica sinó també organitzativa. Així, els partits polítics i els sindicats que emergien s'organitzaren a nivell del Bages i fou a escala comarcal que es constituí l'Assemblea Democràtica del Bages com a plataforma de coordinació entre les forces democràtiques; el Congrés de Cultura Catalana, que mobilitzà una part dels sectors culturals i juvenils entre el 1.975 i el 1.977 també s'organitzà a nivell del Bages.

A més d'aquest element, n'hi ha altres que haurien contribuït a construir una identitat de tipus "legitimant" (CASTELLS, 1997). En posarem dos exemples. El primer, és el paper que ha tingut la televisió pública catalana TV3 en la difusió

¹ El partit judicial de Manresa inclou la petita població de Granera, de la comarca del Vallès Occidental, i en canvi no inclou la vila de Cardona, que al seu torn pertany al partit judicial de Berga.

² Veure l'anàlisi realitzada en el marc dels treballs del Pla Territorial de Catalunya (DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES, 1994).

³ Parlem bàsicament del 1.973 al 1.978.

de les comarques i per aquesta via a augmentar el sentit de pertànyer a una⁴. El segon, l'existència d'un mitjà de comunicació escrit, el diari Regió7, fundat el 1.978, que sens dubte ha contribuït a la vertebració no només de l'espai comarcal, sinó també al de l'espai format per les comarques del Bages, Berguedà i Solsonès (LLURDÉS, 1996).

Tanmateix, això no és obstacle perquè dins l'espai comarcal el nivell de relació entre els seus components sigui diferent. Ens podríem preguntar si existeixen subsistemes en aquest espai i quin és el grau d'articulació entre ells. En principi, podem distingir dos eixos centrals que articulen l'espai comarcal: els rius Llobregat i Cardener, entre els que la ciutat de Manresa fa de ròtula. Hi ha però dos territoris que han qüestionat la seva pertinença a la comarca tant els anys trenta com l'any 1.987: el Moianès i la vila de Cardona. El Moianès és un altiplà entre el pla de Bages i la plana de Vic amb unes característiques diferenciades, que portaren als ajuntaments respectius a demanar tenir una comarca pròpia. Cardona fou l'únic municipi que expressà el seu desacord amb la inclusió al Bages en l'enquesta que realitzà la Generalitat abans de l'aprovació definitiva de la divisió de 1.987, ja que reivindicava també una comarca pròpia⁵.

GRIFELL (1992) delimità cinc àrees funcionals a l'interior del Bages a partir de l'anàlisi dels mercats de treball de 1.981 i 1.986, (veure mapa 13.1): La primera àrea estaria formada pels següents municipis: Manresa, Santpedor, Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Salvador de Guardiola, Callús, Castellnou de Bages, Fonollosa, Rajadell, Súria, Sallent i el Pont de Vilomara⁶. La segona, per Balsareny, Navàs, Gaià, i altres municipis del sud del Berguedà com Puig-reig⁷. La tercera, al voltant de la riera Gavarresa,

⁴ Pere exemple, sempre que a TV3 es refereixen a un poble, anomenen a continuació el nom de la comarca a la que pertany, al marge que en determinats programes populars de tipus concurs han organitzat la participació dels telespectadors segons el criteri d'agrupar-los per comarques.

⁵ Veure a OLIVERAS i GIMÉNEZ (1992) el debat suscitat per l'adscripció comarcal dels dos territoris esmentats.

⁶ Els tres darrers municipis podrien ser adscrits tanmateix a una altra àrea funcional (serien "municipis fronterers").

⁷ Grifell inclou, a partir de les dades esmentades, el municipi de Sant Mateu de Bages en aquesta àrea. Com ell mateix fa notar, es tracta del què podríem anomenar una "il·lusió geogràfica" deguda no a l'existència de relacions de mobilitat especials, sinó a les particularitats

menys clara, formada per Artés, Avinyó, Calders, Monistrol de Calders, Santa Maria d'Oló i Sant Feliu Sasserra. La quarta, Castellgalí, Sant Vicenç de Castellet, Marganell, Castellbell i el Vilar, i Monistrol de Montserrat. Cardona, degut al seu alt nivell d'autocontenció quedaria com a un mercat de treball diferenciat⁸.

Els municipis de Moià i l'Estany formarien part d'un mercat de treball amb altres municipis del Moianès, i per tant no estarien vinculats al Bages des d'aquest punt de vista. Altres municipis rurals també estarien vinculats a altres comarques (Aguilar, Castellfollit, Talamanca i Mura).

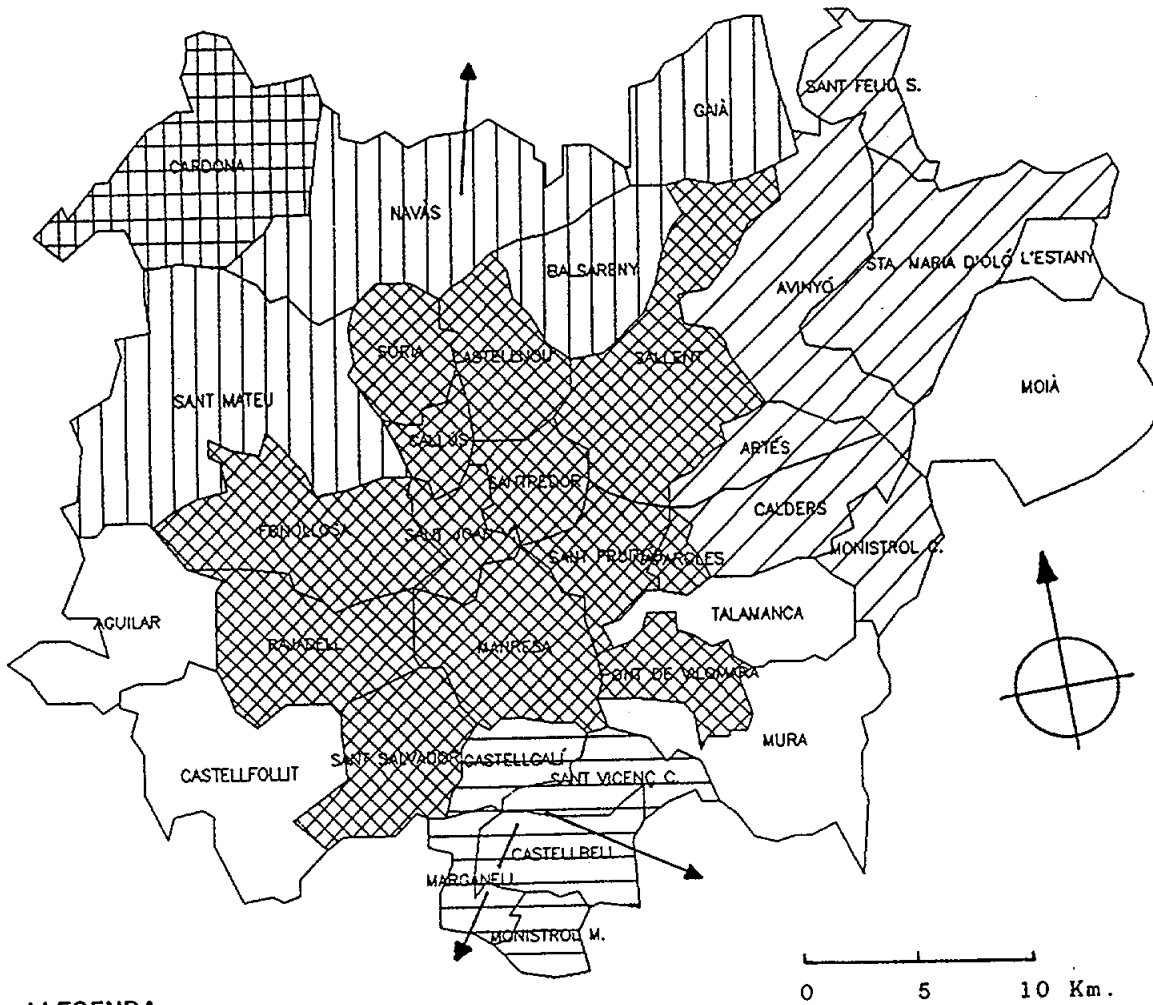
Per tant, ens trobaríem segons Grifell amb cinc subsistemes, que segons el nostre criteri avui serien quatre, amb Cardona inclosa en un dels altres. Es tractaria de l'àrea central articulada al voltant de Manresa, la del Bages nord, la de la Gavarresa, i la del Bages sud, totes elles amb Manresa com a clar centre de serveis.

Pel què fa a l'evolució de l'articulació dels diferents subsistemes de l'espai bagenc, l'aspecte més rellevant és la consolidació de la rodalia de Manresa com a espai funcional. Quin és l'abast d'aquest nou sistema urbà?. LLEONART (1980) i LLEONART i al. (1986), basant-se en la mobilitat laboral de 1.981, prenen com a sistema urbà de Manresa els municipis de Sant Joan de Vilatorrada, Sant Fruitós i Santpedor. Nosaltres, a manca d'una anàlisi pròpia, considerem que actualment són encara vàlides les conclusions de GRIFELL (1992) i per tant la ciutat funcional de Manresa coincidiria amb la que defineix com a àrea funcional 1, excloent probablement Sallent i Súria.

de la delimitació municipal. La relació funcional de Sant Mateu és amb la Colònia Valls, situada al riu Cardoner -i molt propera a una altra colònia del municipi de Sant Mateu, Palà de Torruella- però que pertany al municipi de Navàs (el nucli principal del quals es troba a la riba de Llobregat). Podem considerar doncs que és més pertinent adscriure Sant Mateu a l'àrea funcional de Manresa, a la que vinculem el territori articulat pel riu Cardoner. D'altra banda, hi ha en aquests moments un expedient obert per tal de segregat la colònia Valls de Navàs (municipi quin nucli principal es troba al costat del riu Llobregat) i agregar-la a Sant Mateu.

⁸ Això es deu a que en la delimitació de les àrees funcionals Grifell usa dades de 1.981 i 1.986. Com s'ha vist en analitzar la mobilitat laboral (veure capítol 7), i degut al tancament de les mines, el grau d'autocontenció de Cardona ha disminuït sensiblement, de manera que, a manca de l'aplicació de la metodologia adequada, podem aventurar que actualment Cardona estaria integrada al mateix mercat de treball que Sallent.

Mapa 13.1. ÀREES FUNCIONALS PER MOTIU DE TREBALL DE LA COMARCA DEL BAGES

LLEGENDA

	Resta comarca		Àrea 3
	Àrea 1		Àrea 4
	Àrea 2		Àrea 5

Font: GRIFELL (1992)

El mateix criteri sembla tenir OLIVERAS (1997), ja que en parlar de la rodalia de Manresa aplica els criteris de cohesió: Manresa i nou municipis més⁹

Si bé les conclusions que obtenim de la nostra anàlisi es podrien generalitzar en la seva major part al conjunt de la comarca, la informació que ens permet analitzar les actuacions, projectes i percepcions dels agents són extretes en la seva major part de Manresa i del seu sistema urbà, que és el nucli central de l'espai del Bages, i equival al territori del que hem considerat sistema productiu local. La ciutat de Manresa és també la seu, lògicament de les institucions i organismes que tenen com a àmbit d'actuació la comarca¹⁰.

Justament, la configuració de l'esmentat sistema urbà ha introduït uns elements nous en un espai comarcal fins fa poc molt jerarquitzat per la importància de la ciutat de Manresa. Podem caracteritzar la nova situació a partir de dos fenòmens, tots dos conduint a l'establiment de patrons de periurbanització que han afavorit el creixement dels municipis del voltant de Manresa i l'estancament de la capital. D'una banda, el diferencial del preu del sòl urbà i la incapacitat de la ciutat de Manresa de gestionar la urbanització del sòl qualificat com a urbanitzable programat ha fet que es produís un transvasament de població des de Manresa als pobles propers. De l'altra, el fet que la zona de localització preferent de les activitats industrials i comercials de Manresa (al llarg de la carretera de Berga) es trobi fora dels límits del seu terme municipal, acompanyat per la manca de sòl industrial lliure, han fet que moltes activitats s'hagin traslladat del municipi de Manresa a altres del voltant, especialment al de Sant Fruitós i al de Santpedor.

La problemàtica que genera la superació dels límits municipals i els patrons de ciutat difusa per a una adequada gestió dels serveis i de l'ordenació de l'espai urbà en la zona que ens ocupa ja ha estat assenyalada per alguns

⁹ Es tracta de Manresa, Castellnou de Bages, Fonollosa, Navarces el Pont de Vilomara, Rajadell, Sant Fruitós de Bages, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Salvador de Guardiola i Santpedor.

¹⁰ Si bé, potser de forma significativa, fa uns pocs anys, a meitat dels noranta, la Caixa de Manresa va canviar la localització de la seva seu central des del Passeig Pere III de Manresa a un polígon industrial del municipi de Sant Fruitós, al costat de l'Eix Transversal.

(CENTELLAS i LLUSSÀ, 1994; RUBIO, 1996). Altres han caracteritzat la dialèctica entre la ciutat de Manresa i els municipis del seu entorn, com la d'una contraposició entre una ciutat estancada i amb manca de capacitat de generar respostes i projectes i uns pobles més petits dinàmics i àgils (LUDEVID, 1997). En tot cas, l'articulació del nou espai, en el que els municipis de la rodalia de Manresa juguen un paper important, no està resolta a nivell polític-administratiu, de manera que s'han produït algunes disfuncions a causa de la manca de coordinació en temes urbanístics. Més enllà d'aquestes disfuncions, el que és important és que l'actual clima de relacions entre Manresa i els municipis de la rodalia dificulta la concreció de projectes de futur a nivell del sistema urbà, que és l'escala en la que la ciutat de Manresa s'ha de plantejar la seva estratègia.

13.1.2 Els elements del *milieu* o els recursos per al desenvolupament

13.1.2.1 Les visions sobre la capacitat i els factors de desenvolupament

Tal com hem vist en els capítols precedents, els elements del *milieu* que han possibilitat el desenvolupament industrial de la comarca en el passat han estat la tradició artesanal pre-industrial, la presència d'una classe burgesa formada per comerciants manufacturadors, l'existència suficient d'aigua que podia ser utilitzada com a font generadora d'energia, una mà d'obra abundant i més barata que a Barcelona, i l'accessibilitat que li donà el ferrocarril (OLIVERAS i GIMÉNEZ, 1992; SERRA, 1985).

Però quins són actualment els elements del *milieu* local que es poden convertir en recursos per al desenvolupament?. En aquest apartat farem un repàs de les percepcions expressades per agents locals i dels estudis que s'han conduït sobre les potencialitats de desenvolupament de la comarca del Bages.

El Pacte del Bages¹¹ establí una Comissió de Planificació i Reestructuració Industrial, les conclusions de la qual consideren que la comarca té potencialitats per al desenvolupament d'aquelles indústries, com el tèxtil i la metal·lúrgia, "les economies d'escala de les quals no vénen determinades per la seva instal·lació a les rodalies de Barcelona" (PACTE DEL BAGES, 1978). Ens interessa remarcar que considera com a actius que poden afavorir la localització de noves indústries la posició central del Bages dins el territori català i la previsible construcció de noves carreteres (com l'Eix Transversal i la millora de les comunicacions amb el Vallès). Cal dir també que el document esmentat fa una crida a les entitats econòmiques i institucions de la comarca per tal que estableixin una entitat de promoció econòmica que tindria com a finalitat exigir la realització d'aquestes infraestructures, trobar fórmules de suport a les petites i mitjanes empreses, i a promoure la inversió pública.

LLEONART (1980) considerava com a actius de Manresa la seva àmplia base industrial, i com a factors limitadors del desenvolupament l'excessiva dependència del tèxtil i la dimensió massa reduïda de les empreses, juntament amb la seva marginació de la xarxa d'autopistes. L'autor considerava que degut a aquest darrer factor no es pot esperar l'arribada de grups forans, i la recuperació econòmica havia de ser protagonitzada per iniciatives locals. Malgrat la capacitat d'adaptació de les estructures productives, això no seria possible sense "un esforç notable de la classe empresarial manresana" per tal de fomentar "la formació empresarial, la unió d'exportadors, la creació de tecnologia pròpia, la realització d'accions comercials en associació, i en general, tota mena d'actuació conjunta" (pàg. 209).

Pocs anys després, el mateix autor, junt amb altres (LLEONART i al., 1986), ampliava la seva anàlisi de Manresa, i considerava, com a punts forts de la base econòmica de la ciutat, el domini estès de les tècniques de producció, l'existència d'una escola politècnica universitària, i la presència de diverses

¹¹ Com veurem més endavant (veure apartat 13.2.1 d'aquest mateix capítol), el Pacte del Bages representà a finals dels anys setanta un intent d'abordar les repercussions de la desarticulació del teixit industrial tradicional.

institucions actives en el camp econòmic¹². Entre els punts febles, esmenten “un esperit empresarial ensopit” o manca de dinamisme empresarial, un predomini dels sectors madurs, i l'emigració de cervells a Barcelona. A aquests caldria afegir el clima excessivament continental (fet “prou important com per impedir l'arribada d'implantacions foranes”), que els autors esmenten no com a punt feble sinó com a una de les característiques econòmiques de la ciutat, possiblement perquè no es pot modificar.

GRIFELL (1992) considera també la posició central del Bages com un factor positiu de cara al desenvolupament de la comarca, si bé per tal d'aprofitar-ne al màxim els beneficis creu necessària l'execució de l'eix Transversal i l'eix Diagonal (Vilanova-Manresa). L'existència d'una àrea central de la comarca al voltant de Manresa que genera economies d'aglomeració és el segon factor positiu. L'estructura sectorial de la indústria del Bages i la mala qualitat del sòl industrial serien, en canvi factors limitadors del desenvolupament comarcal.

Més recentment OLIVERAS (1997) feia una diagnosi de la ciutat de Manresa i del seves potencialitats, de la que en sorgia una imatge més aviat desencoratjadora, malgrat que “compta encara amb uns bons potencials humans i econòmics que potser no han tingut el pertinent desenvolupament. Entre aquests potencials cal destacar el paper del comerç i dels serveis i també la tradició industrial i empresarial, especialment maltractada per conjuntures poc favorables” (pàg. 9). I és que la caracterització que reté l'autor de Manresa és la d'una “ciutat industrial tradicional i poc innovadora”, trets que relaciona amb el desmantellament del sistema industrial fordista. Però l'inconvenient més gran de la ciutat per abordar les transformacions necessàries és “un cert aire dels seus dirigents d'estar-se amb els braços creuats, el famós despertador parat dels que des de ‘la cuina’, arreglen el menjador i la ciutat”¹³ (pàg. 12). El problema de la ciutat doncs, rauria en la manca de dirigents o en la incapacitat

¹² Els autors esmenten com a entitats dedicades a la promoció econòmica: “l'Ajuntament, la Cambra de Comerç, els gremis, la delegació del CIDEM”. Però remarquen: “Aquestes entitats estan, però, poc dotades d'escassos mitjans operatius” (pàg. 100)

¹³ L'autor fa referència a les tertúlies que durant la segona dècada dels vuitanta -no sabem si encara duren- tenien lloc al restaurant La Cuina, en les que hi participaven gent que havia estat a l'origen de la Jove Cambra de Manresa, el diputat socialista, responsables del diari Regió7, i altres persones que creien pertànyer al cercle dels manresans influents.

dels mateixos per prendre al seu càrrec el propi futur. A aquesta situació s'hi hauria arribat a través del cercle de desvitalització local descrit per B. Vachon¹⁴, i per tant ens trobaríem en una situació difícil de remuntar justament perquè fallarien les persones i institucions que haurien de liderar els processos de desenvolupament i establir nous projectes per a la ciutat.

Tanmateix, OLIVERAS (1997, pàg. 12) reconeixia a continuació alguns elements esperançadors sobre els que tornarem més endavant: "En aquests moments (...) hi ha algun inici de canvi. En diferents institucions i empreses s'ha produït una rellevant successió generacional i, en línies generals, sembla que es perceben més discursos i escrits i coherents i pertinents que temps enrera"¹⁵.

Volem remarcar el canvi d'òptica que es produeix de les anàlisis ressenyades, des dels anys setanta fins als plantejaments sorgits als darrers anys en parlar de les potencialitats de desenvolupament de la comarca. En el Pacte del Bages, bàsicament es pensa la comarca com a lloc de possible descentralització de les activitats productives i per tant es posa l'èmfasi en la millora de les comunicacions amb Barcelona (independentment que es consideri que la tradició industrial és un actiu). Potser perquè les comunicacions van millorar efectivament durant els anys vuitanta i per la constatació, més clara per a l'observador de Barcelona, que "no vindran empreses de fora" (LLEONART, 1980), la problemàtica es centra en aquests anys en el dinamisme empresarial i en l'emigració de potencials agents actius (LLEONART i al., 1986). A causa del predomini dels aspectes negatius en aquests factors, encara al anys vuitanta alguns autors desconfiaven de la

¹⁴ Tal com expressa OLIVERAS (1997) aquest concepte de Vachon, el cercle de desvitalització local es dona quan una situació d'estancament i regressió econòmica porta a l'estancament social, i a la pèrdua per emigració dels elements actius, amb la conseqüent apatia i pèrdua de confiança en les pròpies possibilitats. Això comporta en els ciutadans un increment de la mentalitat de clients de l'assistència social o de l'administració, amb la qual cosa es completaria el cercle de desvitalització.

¹⁵ L'article d'Oliveras a que es fa referència és la versió escrita de la conferència que pronuncià en la Jornada 'Estratègies de futur per a les ciutats mitjanes de Catalunya', celebrada a Manresa el 22 d'octubre de 1.994. Potser perquè alguns dels canvis que apunta es varen produir entre la conferència (octubre 1994) i la publicació de les seves reflexions (primavera 1997), el to de la conferència i la valoració que hi feu dels dirigents locals com a mancats d'iniciatives i incapaços de forjar projectes col·lectius fou mot més cru i pessimista.

capacitat endògena i situaven les potencialitats de relançament en actuacions externes, com l'establiment d'una regió administrativa amb capitalitat a Manresa i la construcció de l'Eix del Llobregat i l'Eix Transversal que convertiria la comarca en un nus de comunicacions important (LLUSSÀ, 1983a, 1983b).

Ja des d'una altra òptica centrada en l'anàlisi dels elements del sistema local, GRIFELL (1992) situa la seva anàlisi en els aspectes físics com el sòl industrial i en les possibles economies externes d'aglomeració. Al mateix temps, la constatació que altres ciutats properes sí que eren capaces de mobilitzar les seves potencialitats i el seu capital humà en l'elaboració de projectes assumits per la col·lectivitat local, porta, ja als anys noranta, i en els plantejaments d'OLIVERAS (1997) a centrar el debat en el que usant la terminologia del nostre marc teòric anomenariem les xarxes locals. Aquest és l'enfocament d'Oliveras quan planteja la necessitat de què els agents que poden fer un paper per revitalitzar la ciutat i la comarca siguin capaços d'establir els vincles oportuns i d'elaborar projectes per millorar la situació.

13.1.2.2 Les institucions i el capital humà

Podem considerar com a llegat del procés històric del desenvolupament de la comarca, i per tant del *milieu* constituït, l'existència d'una sèrie d'institucions econòmiques que tenen un pes en la vida social i econòmica de Manresa i el Bages. Destacarem entre elles la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Manresa, la Caixa de Manresa, així com l'existència de delegacions comarcals de diversos col·legis professionals (d'Arquitectes, d'Enginyers Industrials, de Doctors i Llicenciats). En un altre terreny, hem d'esmentar també com a actiu de la ciutat l'existència de centres de formació, i molt especialment de l'Escola Universitària Politècnica.

Sens dubte la institució més important és la Caixa de Manresa, fundada el 1.863 (GASOL, 1974), ja que degut a què es tracta de l'única institució financera local ha tingut un pes fonamental en la vida econòmica i ciutadana.

Cal dir que la Caixa de Manresa està especialment arrelada a les comarques del Bages, Berguedà, Solsonès i Alta Segarra (Calaf), àrees en les que domina el negoci financer, al costat de la Caixa de Pensions ("La Caixa"). Malgrat aquesta expansió territorial, la Caixa de Manresa té un volum modest dins de les caixes catalanes, inferior al d'altres Caixes locals, cosa que reflecteix, creiem, tant la decadència del territori en la que està inserida com la manca de dinamisme que ha mostrat l'entitat en les darreres dècades de la seva història.

Al marge de la seva potència econòmica, la Caixa de Manresa ha tingut i té un important paper social i ciutadà degut als recursos que ha destinat, d'acord amb les prescripcions legals, a la seva obra social i cultural (construcció de habitatges socials, participació en el finançament de serveis socials i hospitalaris, patrocini de la major part dels actes culturals de les comarques de la seva àrea d'influència).

Encara en el terreny financer, també a les darreries del segle XIX es creen alguns bancs locals, el darrer supervivent dels quals és la Banca Padró. Aquesta va ser adquirida l'any 1.967 per la societat Banc Mercantil de Manresa, formada per persones de Manresa i Barcelona (aquestes darreres vinculades a Banca Catalana). Fou el darrer intent de bastir un banc local, i malgrat l'expansió que realitzà (arribà a tenir 45 oficines arreu de Catalunya), l'any 1.979 desaparegué com a tal en ser adquirit per Banca Catalana¹⁶.

La Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Manresa fou creada a iniciativa de diputat a Corts manresà Leonci Soler i March el 1.906, i ha vingut representant des d'aleshores els interessos dels industrials i dels comerciants de Manresa i de la comarca (CAMPRUBÍ, 1998). És important situar la seva constitució en el marc de la puixança industrial de Manresa a principis de segle, ja que cal tenir en compte que a més de la de Barcelona només existien les de Sabadell i Terrassa. Encara avui, aquestes són les Cambres existents a Catalunya, a part de les de Girona, Lleida i Tarragona. Entre les darreres dècades la Cambra ha

¹⁶ Es pot trobar informació sobre les entitats financeres de Manresa en els articles reproduïts a CAMPRUBÍ (1994 i 1998).

estat especialment activa en la promoció de certàmens firals¹⁷, en la petició de millores en les comunicacions amb Barcelona, i en el suport a les empreses exportadores.

A més de les institucions esmentades, també cal considerar com a actiu de la comarca l'existència de l'Escola Universitària Politècnica de Manresa, l'origen de la qual és l'Escola de Capatassos Facultatius de Mines creada l'any 1.942 per tal que les mines del Bages i del Berguedà poguessin formar el seu personal. Més tard, a partir de 1.958 l'Escola passà a donar ensenyaments d'enginyeria tècnica de diferents branques industrials, tot i que popularment seguí sent coneguda com a "Escola de Mines". Més tard, s'integrà a la Universitat Politècnica Catalunya en el moment de la creació d'aquesta l'any 1.972, i actualment s'hi cursen estudis d'enginyeria tècnica de diverses especialitats¹⁸.

En el terreny educatiu, també hem de ressenyar la creació, l'any 1.968, de l'Escola de Mestria Industrial, convertida l'any 1.974 en Centre de Formació Professional i que l'any 1.988 adopta el nom d'Institut de Formació Professional Lacetània. Des de la reforma educativa de mitjans dels noranta és un més dels Instituts de Batxillerat de la ciutat. Tal com explica el seu primer director¹⁹, el centre fundat l'any 1.968 (la "Maestria") era hereu directe de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis que havia estat fundada a Manresa els primers anys del segle XX, i continuava la tradició d'ensenyaments d'oficis i de tècniques de producció.

A més de les institucions esmentades, l'arribada de la democràcia introduirà uns nous agents, fonamentalment partits polítics i sindicats, el paper dels quals es reflectirà en l'apartat següent.

¹⁷ La Cambra fou la principal organitzadora de la important Fira de 1.969, antecedent directe del certamen Expo Bages que té lloc anualment des de 1.983, i per al que fou construït el Palau Firal de Manresa l'any 1.986.

¹⁸ Veure a PUIG ROVIRA, F. X. (coord.) (1993) la història de l'Escola de Mines de Manresa.

¹⁹ Veure I.F.P. LACETÀNIA (1994).

Hem vist com en determinats moments de bonança econòmica s'han creat diverses institucions a Manresa que han passat a formar part del seu *milieu*. Tanmateix, l'existència de les mateixes no vol dir necessàriament que sempre hagin estat utilitzades com a factors dinamitzadors de l'economia local i com a instruments de cooperació entre els agents econòmics i socials. Més aviat, ens trobem que a èpoques de major dinamisme en succeeixen altres de menor, depenent del tremp dels dirigents de les entitats, i del grau d'implicació en elles dels empresaris i sectors més dinàmics. En general, el grau d'iniciativa i d'innovació mostrat per les institucions ha tingut a veure amb el moment econòmic de la comarca. També és cert que durant la dictadura franquista el marge de maniobra de les entitats esmentades era limitat, i els seus responsables havien de comptar amb el beneplàcit de les autoritats polítiques.

A més de les institucions, existeixen en qualsevol ciutat i societat un conjunt de relacions entre grups i persones, sovint de caràcter informal, que caracteritzen el funcionalment de les xarxes socials locals. Ens referim als grups formats per gent d'interessos comuns, a les aliances entre determinats sectors amb pes dins l'economia ciutadana. Si en altres èpoques eren importants a Manresa (i havien dominat la política municipal) els industrials tèxtils, en les darreres dècades han esdevingut importants els promotors immobiliaris. Les característiques de competència dins del sectors econòmics hegemònics i les relacions dels seus protagonistes amb el poder polític són qüestions sensibles que poden donar lloc a una situació de fluïdesa, amb regles de joc més o menys acceptades per tothom, o bé situacions de bloqueig, en les que el predomini de determinats grups suposi un fre al desenvolupament d'altres iniciatives empresarials o ciutadanes.

És en aquest terreny que la situació de les xarxes socials locals ha estat considerada com un element paralitzant de l'impuls de la ciutat. LUDEVID (1997) identifica dues línies de fragmentació de les xarxes socials que haurien contribuït a la paralització de determinats projectes urbans a Manresa. La primera dividiria els grups amb sensibilitat ecològica mediambiental i els de cultura industrial o productiva. Ludevid exemplifica aquest conflicte amb les

polèmiques sobre la construcció d'un viaducte dins el casc urbà de Manresa i sobre la conveniència de localitzar o no un polígon industrial a sota Collbaix. Nosaltres creiem que la dialèctica entre aquestes dues sensibilitats és lògica i saludable, i que el problema no prové de la seva existència sinó de la incapacitat del govern municipal per arbitrar entre elles i arribar a elaborar propostes que contessin amb el mínim consens social²⁰. En tot cas, estem d'acord amb LUDEVID (1997, pàg. 20) quan situa l'existència d'aquesta fragmentació com a exponent de la manca de cohesió social entorn de projectes col·lectius:

En aquestes polèmiques, s'aprecia la manca d'existència i clarificació d'objectius globals de ciutat, econòmics, estratègics que, majoritàriament assumits, donin sentit al debat i a les diverses opcions. Cal remarcar la manca de permeabilitat social i cultural dels grups d'opinió en litigi. La ciutat de Manresa funciona en aquest punt en compartiments estancs i força incomunicats. *No hi ha plataformes transversals compartides* on, sinó el diàleg, almenys la informació i la mera existència d'altri es faci evident i, per tant, ja no pugui negar-se.

La segona línia de fragmentació es donaria a l'interior del sector empresarial, dins del qual Ludevid distingeix dos grups, un vinculat al capital industrial i un altre a l'activitat especulativa-immobiliària. Les entrevistes que l'autor esmentat reproduïx amb els que ens apareixen com a representats genuïns dels dos grups deixen entreveure efectivament aquesta divisió.

El resultat d'aquesta fragmentació empresarial és que els empresaris més dinàmics no estan implicats en les institucions que teòricament els representen. Un observador com Josep Alabern, gerent d'Aigües de Manresa i promotor del Consell Tecnològic del Bages, considera que això deriva en la feblesa de la Cambra de Comerç i de la Federació d'Empresaris: "Aquestes entitats són febles. Per tant són endogàmiques. Capten energies del Bages per sobreviure

²⁰ LUDEVID (1997) planteja la qüestió de forma que sembla que el més greu és que no es prenguin decisions, independentment de quines siguin, ja que això paralitza la ciutat. Sense menystenir aquest argument, nosaltres creiem sincerament que és millor que no s'hagi pres la decisió de fer un viaducte que portaria encara més cotxes al centre de la ciutat. Si el que vol dir Ludevid és que les posicions d'alguns d'aquests sectors s'han pres a partir de pressupòsits ideològics i sense una anàlisi objectiva de les propostes, coincidim clarament amb ell (tanmateix, aquesta és la forma en la que es configuren els estats de la opinió pública: veure el cas de la proposta de fer una incineradora de residus industrials a Cardona, per no parlar d'exemples més llunyans i fora del tema que ens ocupa).

en comptes de fer-ho a l'inrevés. Això també passa, diu, amb els ajuntaments" (LUDEVID, 1997, pàg. 292).

Més enllà de les divisions entre grups de diferent sensibilitat o de disputes pel poder, el problema que es planteja és el de la manca d'articulació o de cohesió de les xarxes locals, que impedeix establir relacions de cooperació que permetin superar les inevitables diferències. Alabern situa aquest com el principal problema no ja de la ciutat sinó de la comarca:

El Bages és una comarca que no sap cooperar, potser degut al seu aïllament, diu. Les persones, en haver estat tancades, es miren les petites coses, com als convents de clausura (...). Això no passa a Figueres, Vic, Igualada ... Quan les entitats comparteixen un projecte no cooperen, [sinó que] competeixen [entre elles]. (LUDEVID, 1997, pag. 292)

En les entrevistes reproduïdes per Ludevid apareixen sovint, com en el fragment que acabem de citar, comparacions amb ciutats més petites que Manresa, en les que aquelles són considerades més dinàmiques, amb més capacitat d'afrontar problemes i d'elaborar projectes que no pas Manresa. Sense voler negar que sigui així, volem destacar l'element de pessimisme, de manca de confiança que aquesta imatge (molt estesa) expressa. Seguint el model del cicle de desvitalització local de Vachon esmentat més amunt, podríem dir que s'hauria arribat a un punt en el qual aquesta mateixa imatge col·lectiva (mentalitat), en tant que situa les pròpies incapacitats en el terreny del fatalisme, és un fre per al canvi. És el que creiem que expressa Alabern (LUDEVID, 1997, pàg. 293):

Un altre problema de psicologia col·lectiva és pensar que les solucions han de venir de fora, que no podem nosaltres canviar el nostre futur: no creiem en nosaltres mateixos. Un cert fatalisme. Un determinisme.

Per acabar aquest apartat, no ens resistim a reproduir un paràgraf de l'aleshores alcalde de Manresa Joan CORNET (1986, pàg. 14) que probablement constitueix la millor síntesi de les mancances de les xarxes locals:

Destaco, doncs, tres grans dificultats a Manresa: la d'estructurar un teixit industrial autòcton, la de crear un entorn cultural, en el sentit ampli de la paraula, i la financera. Aquestes dificultats, no tan sols s'han fet paleses al llarg dels anys, sinó que han incidit, d'una manera considerable, en l'estructura humana. Molt sovint, els manresans amb estudis, o bé amb ambició, varen deixar la ciutat per anar-se'n a Barcelona o a d'altres indrets que els oferien més possibilitats, i més segures. Aquest fenomen (...) ha constituït un veritable problema a l'hora d'estructurar una classe dirigent de la ciutat.

És sobre les xarxes locals, és a dir, de l'acció dels agents locals i de les respostes a la percepció de crisi que tractarem a continuació. En altres paraules, explicarem com, segons el nostre entendre, han reaccionat les xarxes locals als estímuls provinents de l'exterior, del global, i fins a quin punt han tingut la capacitat de reconstituir-se per tal de generar recursos del seu *milieu*.

13.2 Els actors locals i les polítiques de desenvolupament a Manresa

En aquest apartat abordem l'actuació dels agents locals en la formulació i gestió de polítiques de desenvolupament en els darrers vint anys, és a dir, des del moment de la transició política a l'actualitat. Ens centrarem bàsicament en les iniciatives d'àmbit comarcal i en la política de promoció econòmica portada a terme per l'Ajuntament de Manresa.

Ens interessa, en aquesta anàlisi, ressaltar no només el tipus de propostes i de realitzacions, sinó també el grau d'articulació entre els agents socials i econòmics i les institucions. D'aquesta manera arribarem a una visió de l'estat de les xarxes socials locals i de la seva capacitat de mobilitzar els elements del medi i el capital humà per treure partit de les potencialitats de l'àrea d'estudi i superar les limitacions.

13.2.1 El Pacte del Bages, com a resposta a la crisi dels setanta

El Pacte del Bages sorgeix el 1.977, seguint la idea dels coneguts com a Pactes de la Moncloa, com a iniciativa dels sindicats i dels partits polítics democràtics de la comarca davant la cruesa de la crisi tèxtil del moment. Recordem que els partits polítics feia pocs mesos que havien estat legalitzats, i que malgrat que s'havien celebrat les primeres eleccions generals i constituït el primer parlament democràtic espanyol, encara no s'havien celebrat eleccions locals. A Manresa el Sr. Ramon Roqueta, industrial vinater, havia estat nomenat alcalde l'any 1.976, i acomplí la tasca de gestionar la transició amb esperit de diàleg i concertació amb els partits polítics. Les primeres eleccions municipals no es convocaren fins el febrer de 1.979.

La fallida de diverses empreses tèxtils a partir de 1.976 i les seves repercussions socials portaren al sindicat CC.OO. a fer una crida per intentar pal·liar els efectes de la crisi, crida que fou recollida per la resta de partits polítics. Fent-se ressò d'aquesta inquietud, l'Ajuntament de Manresa acordà demanar al govern que prestés especial atenció a la problemàtica de la comarca, i recollint la petició dels sindicats, convocà el novembre de 1.977 una reunió amb partits polítics, sindicats, patronal, Cambra de Comerç, Bancs i Caixes d'Estalvi i col·legis professionals, en la que s'aportaren 16 documents elaborats per experts i per les entitats assistents. El resultat d'aquests contactes es concretà el 6 de desembre del mateix any en un document titulat "La crisi a la comarca del Bages. Acords per a la seva resolució presos per les forces socials i econòmiques de la comarca", i que fou conegut com a Pacte del Bages²¹.

El document partia d'una diagnosi molt negativa sobre les repercussions de la crisi tèxtil sobre el conjunt de l'economia de la comarca, a partir de la qual

²¹ El text del Pacte del Bages està reproduït com a annex a LLUSSÀ i al. (1978), pàg. 187-192. El signaren tots els alcaldes dels municipis del partit judicial, tots els partits polítics (des de AP fins al PSUC i PSAN -si bé AP i UCD no estaven organitzats a la comarca) i sindicats (excepte la CNT), la Cambra de Comerç, la Caixa d'Estalvis de Manresa i altres bancs, la Jove Cambra, dues associacions empresarials (Agrupació Catòlica de Dirigents i PIMEC, però no la Federació Empresarial de Manresa i Comarca).

abordava qüestions molt diverses, des de demanar un subsidi d'atur per als treballadors sense feina, l'establiment de crèdits per tal que les empreses poguessin pagar els sous endarrerits, un control democràtic dels expedients de crisi, canvis en la legislació sobre contractació laboral, inversions municipals en equipaments públics, impuls als programes de reciclatge del personal afectat per la crisi, la realització de les obres de l'Eix Transversal i altres infraestructures, i mesures que afavorissin les empreses exportadores. Per tal de fer un seguiment de les accions aprovades es crearen quatre comissions de treball, a més de la Permanent.

Malgrat que es realitzaren algunes accions per tal d'intentar portar a la pràctica les mesures aprovades (entre elles una entrevista amb el governador civil, i reunions entre empreses en crisi i la Caixa de Manresa per discutir la possibilitat de crèdits), aviat es veié que les entitats signants del pacte no tenien ni competències ni poder per fer que s'implementessin.

D'altra banda, els sindicats estaven desbordats per les peticions que els arribaven des dels comitès d'empresa afectats per la crisi, als que havien d'assessorar en negociacions. Dels quatre sindicats signants, dos no tenien presència al tèxtil i eren molt petits; UGT tot just s'acabava de crear i malgrat tenir molts afiliats no tenia l'estructura ni la capacitat suficient per afrontar la situació, de manera que anava a remolc de CC.OO., sindicat amb més implantació a la comarca i amb quadres més experimentats. L'esmentat desbordament i molt sovint la manca d'interlocutors en la part empresarial, portà a que els sindicats plantegessin la problemàtica des d'una òptica força catastrofista, que en tot cas els anava bé per captar afiliats (LLUSSÀ i al., 1978).

Els partits polítics, recentment legalitzats, eren agrupacions poc nombroses i amb poca capacitat d'incidència en la vida econòmica i social de la comarca. Només el PSUC era una força ben organitzada, i de fet fou el partit que impulsà les mobilitzacions socials que es portaren a terme, mentre que els

altres partits anaren a remolc i participaren en l'elaboració de propostes i documents.

Pel què fa al camp empresarial, el problema era que no estava organitzat; la Federació Empresarial de Manresa i Comarca no signà el pacte -entre altres raons- perquè estava en fase de constitució. Per tant, les empreses que estaven en crisi no estaven representades en el Pacte del Bages. També és cert que la mateixa crisi i la necessitat de dotar-se d'interlocutors en processos com els del Pacte va fer que sorgissin les organitzacions empresarials²².

Pel que fa als ajuntaments, els que s'hi van implicar més foren els més afectats per la crisi: els de Manresa, Sant Joan de Vilatorrada, Cardona i Sant Vicenç, malgrat la inestabilitat provocada per la situació de provisionalitat política del moment.

La incapacitat dels agents signants per posar en pràctica les mesures aprovades portà en pocs mesos a una situació de desmoralització i de paralització de les actuacions i institucions del Pacte del Bages. El mes de juny de 1.978 es feien públiques les conclusions de la Comissió de Planificació i Reestructuració Industrial del Pacte del Bages, únic organisme del Pacte encara supervivent, document en el que de fet es certificà el fracàs de la iniciativa per les següents raons:

... el títol de la Comissió és potser massa ambiciós per les possibilitats dels membres que componen la comissió i per els pocs, per no dir nuls, resultats del Pacte del Bages, malgrat la bona voluntat de tots, o quasi tots. Creiem que s'han volgut afrontar problemes que no poden ésser resolts des de la comarca, i molt menys quan aquesta no està institucionalitzada ni disposa de cap mena de poder. (PACTE DEL BAGES, 1978)

Les conclusions d'aquesta comissió són el darrer fruit del Pacte del Bages, i malgrat que estableixen una bona diagnosi de la problemàtica dels sectors industrials de la comarca i unes propostes d'actuació²³, el cert és que la

²² La PIMEC, que signà el pacte, i la Patronal Metal·lúrgica del Bages (integrada a la FEMC) es crearen el 1.977.

²³ Entre aquestes, volem destacar la constitució d'una "Comissió de Foment Industrial" formada per les entitats amb capacitat de decisió política amb l'objectiu de promoure la creació de polígons industrials i atraure inversions.

situació no era prou madura per què una iniciativa com el Pacte del Bages tingués èxit.

Recapitem, per acabar aquest apartat, les causes del fracàs del Pacte del Bages. En primer lloc, la provisionalitat política feia que els ajuntaments no poguessin liderar el procés, en segon lloc, la feblesa dels agents socials que hi intervingueren (poc pes de partits i sindicats, i manca d'articulació de l'empresariat), i en tercer, la inexperiència de bona part o de tots els signants, que els portà a comprometre's en mesures sobre les que no tenien cap capacitat de decisió, cosa que contribuï a erosionar la mateixa credibilitat del pacte.

13.2.2 La política de desenvolupament local de l'Ajuntament de Manresa (1979-87)

Donada la feblesa de les entitats cíviques i socials ciutadanes, com hem vist en fase d'estructuració a principis del període que considerem, ens centrarem en aquest apartat en l'actuació de l'Ajuntament de Manresa en la promoció i desenvolupament de la ciutat.

Les eleccions municipals de 1.979 portaren al govern de la ciutat de Manresa i a tres viles de la comarca (Sant Joan de Vilatorrada, el Pont de Vilomara, i Castellbell i el Vilar) al partit socialista (PSC), els de Navarcles i Sallent als partit comunista PSUC, i a la resta de pobles a la coalició nacionalista Convergència i Unió (excepte alguns de petits que tingueren govern d'independents)²⁴. Ens referirem en aquest apartat a les iniciatives amb

²⁴ El patró de resultats electorals s'ha mantingut força estable. A Manresa però, dos mandats amb alcalde del PSC (1979-87) han anat seguits de dos mandats de CiU (1987-95); actualment i des de 1.995 hi ha un govern de coalició entre PSC, IC i ERC amb alcalde socialista. Entre les poblacions grans, s'han afegit als governats per socialistes Santpedor, Cardona, Sant Vicenç (des de 1.991) i Súria i Sant Salvador de Guardiola (des del 1995). La resta de pobles, excepte algun de petit, és governat per CiU (que des de 1.983 governa també els ajuntaments de Navarcles i Sallent). Els municipis d'Artés i Santa Maria d'Oló tenen alcaldes pertanyents a grups independents "progressistes".

contingut de polítiques de desenvolupament local portades a terme per l'ajuntament de la capital del Bages.

Com a mostra de la feblesa dels partits i de la manca d'articulació política dels sectors dirigents de la societat manresana direm el govern que es formà l'any 1.979 estava format majoritàriament per gent molt jove (l'alcalde tenia 27 anys)²⁵, i que el primer mandat municipal estigué marcat per la inestabilitat (pacte inicial tripartit PSC-CiU-PSUC que es trencà el 1.981 i donà lloc a una coalició PSC-CiU).

Cal dir també que com en la major part de les ciutats catalanes i espanyoles el primer mandat va estar marcat per l'organització dels nous serveis municipals i la dotació d'equipaments urbans en la major part de barris perifèrics. Cal esmentar també que el 1.980 es va aprovar per unanimitat del Pla General d'Ordenació Urbana (els treballs del qual havien estat iniciats sota el mandat de l'alcalde Roqueta durant la transició política).

Pel que fa a les actuacions de promoció econòmica, esmentarem per una banda la peatonalització dels carrers comercials del barri antic, feta en el primer moment amb l'oposició de les associacions de comerciants, i la potenciació de la Fira de Manresa. En la realització d'aquesta darrera, l'Ajuntament seguí una política d'entesa amb els sectors dominants a la Cambra de Comerç i Indústria, especialment amb els sectors que han estat denominats representats del capital especulatiu i immobiliari (LUDEVID, 1997). Cert és que els sectors més dinàmics de l'empresariat local no participaven gaire de les institucions del món empresarial, però tampoc des de l'Ajuntament es feren massa passos per vincular-los a un projecte de ciutat (que d'altra banda no s'arribà a formular).

²⁵ Hom pot argumentar que efectivament una de les repercussions de la dictadura és que no afavoreix el sorgiment d'actituds participatives i d'implicació en la vida ciutadana. Creiem, però, que a Manresa la situació de desarticulació social era més greu que en altres llocs (no sorgiren figures com els alcaldes de Girona o Sabadell, per exemple), probablement degut a la situació de decadència a la que s'havia arribat i al fet de l'anterior emigració de gent de les generacions que haguessin pogut tenir un paper protagonista durant la transició i els primers anys de la democràcia.

L'aposta per la Fira de Manresa (ExpoBages) i per potenciar Manresa com a centre comercial portà a la construcció d'un palau firal inaugurat el 1.986, que suposà una inversió important per a la ciutat i que no aconseguí rendibilitzar-se, ja que durant molts anys la seva gestió ha tingut dèficits econòmics importants.

Una altra acció realitzada conjuntament entre l'Ajuntament de Manresa i la Cambra de Comerç (juntament amb altres ajuntaments del Vallès) fou la reivindicació de la millora de les comunicacions de la ciutat, i concretament de la construcció de l'autopista Terrassa-Manresa. Cal tenir present la situació històrica de mala comunicació per carretera entre Manresa i Barcelona, i que l'obertura del Túnel del Cadí el 1.984 suposava (a part d'una transformació radical en el posicionament del Bages i del Berguedà a l'interior de l'espai català), una oportunitat per a la realització d'aquesta infraestructura. L'autopista va ser inaugurada el 1.989²⁶.

Al marge d'aquestes actuacions directes, l'Ajuntament de Manresa realitzà alguna campanya de promoció genèrica de la ciutat al voltant d'eslògans que feien referència a la voluntat de capitalitat regional ("Manresa, cor de Catalunya", i "Manresa, capital"), que responien a l'expressió d'una reivindicació històrica en uns anys en què el debat sobre l'organització territorial de Catalunya estava obert. Cal dir però que tampoc es portà molt lluny aquesta reivindicació i que tingué poc ressò fora de l'àmbit local²⁷.

En aquest període s'inicia també una línia d'actuació que portarà, amb els anys i amb més retard que en d'altres ciutats, a la implicació de l'Ajuntament en

²⁶ Cal dir però que l'autopista no es construí bàsicament per servir la comunicació Manresa-Barcelona, sinó per facilitar el trànsit entre l'àrea metropolitana i l'àrea turística de la Cerdanya, al Pirineu, i per fer possible així la rendibilització de la inversió realitzada en la construcció del Túnel del Cadí.

²⁷ Jaume GUILLAMET (1983) es feu ressò d'aquesta voluntat en un article periodístic: "Aquella capitalitat que no varen aconseguir els burgesos emprenedors del vuit-cents, els creadors de la Manresa industrial, la reclama ara una jove classe dirigent que representa els treballadors i les classes populars, els nous rectors d'una ciutat decadent". També cal situar en aquesta perspectiva el cicle de conferències organitzat per l'Ajuntament de Manresa sobre l'organització territorial de Catalunya celebrades el 1.984. Fruit del debat suscitat fou el dossier que dedicà la revista *Dovella* a la divisió territorial de Catalunya (veure CASASSAS 1984 i LLUSSÀ 1984a) i algun article a la premsa de Barcelona (LLUSSÀ, 1984b).

polítiques de suport a l'ocupació i els programes de foment de l'autoocupació. Ens referim a la gestió dels Plans d'Ocupació, és a dir, a la contractació de joves aturats a càrrec dels programes la Generalitat i l'INEM. Si destaquem això és tanmateix per assenyalar que a Manresa no es seguí la dinàmica d'altres llocs en què programes d'aquest tipus suposaren l'inici de la implicació municipal en el foment d'iniciatives locals d'ocupació i la creació d'estructures de foment a la creació d'empreses. La implicació municipal en el foment d'iniciatives locals d'ocupació fou molt tímida i poc resolta en el període que comentem, però després tampoc no es potencià al nivell que administracions locals més dinàmiques ho havien fet. La potenciació de polítiques d'aquest tipus no es donarà fins a inicis dels anys noranta, i gràcies a l'impuls dels programes europeus.

En resum, la política de promoció econòmica de l'Ajuntament de Manresa durant el període 1.979-87 estigué caracteritzada per l'aposta pels grans equipaments (palau firal per l'Expobages) i les infraestructures de comunicació, juntament amb la potenciació del centre comercial de la ciutat. Aquesta política fou realitzada buscant el consens amb els sectors empresarials i comercials representats en la Cambra de Comerç. Però cal dir que aquestes actuacions puntuals no estaven emmarcades en una reflexió sobre el paper de la ciutat en l'espai econòmic català i per tant no responien a una estratègia definida.

La manca de projecte, amb objectius concrets prioritzats i perseguits, la podem exemplificar en un dels temes, l'ensenyament universitari, que ens apareix avui com un dels fracassos més clars (per manca de visió o, si es vol, per no haver-hi apostat o cregut prou en el moment que calia) de l'època que comentem. L'Ajuntament feu gestions per aconseguir ampliar la dotació universitària de Manresa i demanà la creació d'una universitat. En aquells moments semblava que no hi havia res a fer, però els anys següents veieren com es multiplicaven les universitats a Catalunya (fins i tot Vic en tindria). Manresa quedava enrera un altre cop, segurament per no haver-hi jugat més fort, per no haver convertit el tema en una opció estratègica i per no haver buscat suficients aliances dins la ciutat i fora d'ella.

13.2.3 Polítiques i agents en el període 1.987-95

13.2.3.1 Les polítiques de l'Ajuntament de Manresa

L'any 1.987 Convergència i Unió accedeix a l'alcaldia de Manresa amb el suport del Partit Popular; també és l'any en què s'estableixen les comarques i per tant entrarà en joc una nova institució, el Consell Comarcal del Bages, governada per CiU.

La situació en el primer mandat convergent és d'una certa paràlisi i incapacitat de prendre decisions, potser degut a la mateixa composició de l'equip, que alguns sectors consideren confegit pensant que perdria les eleccions enlloc de guanyar-les. Aquesta dificultat per prendre decisions la podem caracteritzar en l'obertura de temes, per part de l'Ajuntament o bé recollint iniciatives de la Generalitat, que en resultar ser generadors de polèmica es queden enquistats, provoquen un debat en el que es gasten energies i es tanquen malament. La proposta de realitzar un viaducte que unís el barri de les Escodines amb el centre (a l'inici del mandat convergent) i la proposta de localitzar un polígon industrial sota Collbaix quan l'any 1.994 es discutí la revisió del Pla General d'ordenació Urbana, són dos casos que han generat polèmica entre el govern i l'oposició, entre sectors de sensibilitat ambientalista i els que LUDEVID (1997) qualifica de "industrialistes". En els dos casos esmentats, el debat fou tancat sense prendre cap decisió.

De manera que es produí una sensació de paràlisi de l'administració, i alhora un enfrontament entre sectors socials i institucionals de la ciutat al voltant de propostes que comportaven visions diferents de model de ciutat. L'ajuntament apareixia, en aquesta situació, incapaç de liderar cap projecte de ciutat senzillament perquè no optava per cap. El traçat de l'eix transversal fou un altre tema que generà polèmica i divisió entre els sectors socials i algunes entitats oficials i institucionals.

D'altra banda, la creació del Consell Comarcal suposà l'aparició d'un nou poder que s'havia de consolidar i guanyar protagonisme en detriment de l'Ajuntament de Manresa. L'enfrontament entre l'alcalde i el president del Consell Comarcal, amb la conseqüent divisió dins el partit CiU, marcà aquest període.

De la política municipal de desenvolupament econòmic destacarem la constitució de la societat municipal FORUM per a la rehabilitació del barri vell, malgrat el seu balanç no molt actiu, segurament degut a una manca de prioritats polítiques que es reflectís en els pressupostos municipals. També en aquest període es consolidaren les iniciatives locals d'ocupació a través de la gestió de programes d'inserció laboral de joves i dones aturades i la constitució, l'any 1.990, de l'Escola Taller de Casa Caritat. Al costat d'això, hi hagué actuacions per a promocionar el turisme a Manresa, potenciant una ruta de turisme religiós que incloïa Montserrat, el santuari francès de Lourdes i la Cova de Sant Ignasi de Manresa. Tal com era de preveure, el resultat no acomplí les perspectives dels promotors²⁸.

Al marge de l'actuació municipal, creiem que en el període que ens ocupa es donà una revitalització del procés de reflexió col·lectiva que culminà en el programa "El Bages cap al 2.000", a la vegada que aparegueren una sèrie d'iniciatives concretes, impulsades per agents diversos, que han tingut un paper important en el canvi de dinàmica que hom aprecia en els darrers anys, i que per tant comentarem en els dos propers apartats.

13.2.3.2 El Bages cap al 2.000

El final d'etapa que suposà l'any 1.987 el canvi de signe polític de l'Ajuntament, així com la situació de desconcert que marcà l'inici del mandat de l'alcalde Sanclimens, posà de relleu en alguns sectors la situació d'estancament de la

²⁸ L'editorial del diari Regió7 (1 de febrer de 1.997) en feia el següent balanç: "El govern de CiU va destinar considerables esforços a crear una ruta de turisme religiós que vinculava Manresa a Lourdes i Montserrat; (...) l'intent mai no va aconseguir desmentir les veus que el qualificaven d'exòtic". I afegia també: "Abans que l'esforç realitzat hagués estat rendibilitzat, l'Ajuntament actual va liquidar la ruta i va decidir canviar d'estratègia".

ciutat. Aquesta sensació es reflectí en alguns articles periodístics²⁹ i generà un estat d'opinió que portà a les institucions a intentar liderar un procés de reflexió estratègica sobre les perspectives de futur de Manresa. Si bé la iniciativa inicial de fer una crida a la reflexió col·lectiva sobre la ciutat sorgí de l'Ajuntament de Manresa, el Consell Comarcal s'avançà i encarregà el febrer de 1.989 a Josep Oliveras i Samitier la coordinació del què s'anomenà Programa "El Bages cap al 2.000".

Sota la l'impuls del Consell Comarcal i de l'Ajuntament de Manresa es formà un Comitè Executiu amb representació de les dues institucions, del principal partit de l'oposició, de la Cambra de Comerç, la Caixa de Manresa, la Federació d'Empresaris, la Unió de Botiguers, i els sindicats CC.OO. i UGT, amb la finalitat d'orientar els treballs i obtenir el consens polític i social. Sota les directrius d'aquest organisme, Oliveras formà un equip de tècnics³⁰ que coordinaren un procés àmpliament participatiu de reflexió i d'elaboració de propostes.

En les deu comissions de treball que es formaren (que abastaven els diversos àmbits temàtics) hi participaren 307 persones de tots els pobles, a títol personal i representants institucions i entitats ciutadanes. El resultat del treball fou la redacció d'un document de conclusions que recollia la diagnosi de la situació de la comarca i propostes d'actuació. El document definitiu fou presentat i discutit públicament amb gran èxit d'assistència l'1 de desembre de 1.990 i aprovat en sessió plenària del Consell Comarcal l'onze de desembre del mateix any, i a les seves conclusions es vincularen les 67 entitats de tot tipus (ciutadanes, econòmiques, polítiques, mitjans de comunicació) i els 35 ajuntaments de la comarca que hi havien participat.

No podem en aquest espai aprofundir en la diagnosi i les propostes concretes que contenia el document en les conclusions del programa. Destacarem però

²⁹ Per exemple, l'article de Xavier Domènech a Regió7 "La ciutat adormida".

³⁰ L'equip estava format pel Coordinador del programa, Josep Oliveras, i per Jordi Cortina, Marcel Grifell, Rafel Llussà, Joan Maruny, Gonçal Mazcuñan, Josep Ramon Mora, Fina Recasens, i Francesc Vila.

tres aspectes de les declaracions programàtiques que ens seran útils per a les nostres anàlisis.

El primer perquè situa la necessitat de reflexionar sobre el futur col·lectiu, més enllà del procés desindustrialitzador i de la conjuntura en aquells moments favorable, en la importància de donar resposta als estímuls de les xarxes globals, i situa la qüestió de la identitat (o en paraules del document, la "personalitat") com a condició per a un desenvolupament autocentrat i no dependent. Reproduïm la formulació concreta d'aquesta preocupació del document "El Bages: una comarca a la recerca del seu futur" amb el que es va iniciar el projecte i que feia una crida a la participació d'entitat i col·lectius:

Si els agents comarcals no es consciencien dels grans canvis que en aquests moments s'estan operant i que condicionaran les generacions futures, correm el risc que el Bages perdi la seva personalitat i que, sense facultats reals de decisió, aquest territori sigui un simple corredor de trànsit i d'activitat cap a d'altres contrades on es prenguin les decisions que aquí no s'han sabut assumir. (CONSELL COMARCAL DEL BAGES 1991, pàg. 17)

El segon aspecte que volem ressenyar fa referència, ja en el document de conclusions, al paper del Bages a Catalunya. Partint de la posició de centralitat geogràfica -que cal saber aprofitar per no quedar al marge de les àrees avançades del país-, planteja, al nostre parer amb una formulació "a la defensiva", les relacions amb l'espai metropolità³¹.

El Bages vol ser un espai clau dins d'una Catalunya vertebrada i equilibrada que sigui una regió motor de l'Europa Comunitària. El Bages reconeix, és clar, el paper i la potencialitat de la capital barcelonina però no vol esdevenir una àrea perifèrica i suburbial de la gran urbs, sinó un espai actiu amb característiques i personalitat pròpies, ben integrat en el conjunt de les comarques catalanes.

La comarca de Bages no vol ser una comarca corredor, un lloc de pas entre el Pirineu i l'àrea barcelonina-vallesana, sinó un espai físic i humà que faci possibles les connexions entre els quatre punts cardinals i que incrementi el potencial propi i de les comarques veïnes a partir de la multiplicitat de connexions. (CONSELL COMARCAL DEL BAGES 1991, pàg. 47)

³¹ Creiem també que la percepció del text que reproduïm (la dominant entre els agents que van intervenir en el programa) sobre la posició de la comarca peca de considerar l'àmbit de referència com el territori de Catalunya, concebut "arealment" i com si fos uniforme, menystenint les polaritats i la funcionalitat del territori, és a dir, el paper estructurant de la regió metropolitana de Barcelona.

El tercer aspecte que ressaltem és l'objectiu general que estableix el programa "El Bages cap al 2.000" per a la comarca:

l'objectiu general del Bages cap a l'any 2.000 ha de ser el de caracteritzar la comarca per la seva empenta dinamitzadora dins el marc d'una Catalunya integrada a Europa. Des de la seva posició de centralitat, el Bages ha de ser capaç de vertebrar el territori central català, renovar-ne la base agrària i industrial i enfortir-ne el potencial del comerç i dels serveis. Aquest objectiu general ha d'implicar una millora de la qualitat de vida dels seus habitants i un respecte especial al medi ambient, aspectes que s'han de fer realitat en una imatge global i una fesomia de tot el Bages més positiva que l'actual. (CONSELL COMARCAL DEL BAGES 1991, pàg. 49)

Creiem que aquesta formulació, excessivament genèrica i feta a partir del voluntarisme (i no des de la vinculació entre realitat, possibilitats i model), expressa una de les mancances des de la mateixa concepció del projecte: la manca de perspectiva estratègica i de voluntat d'arribar a establir un model consensuat i "possible" per a la comarca.

Tanmateix, considerem que en el projecte "Bages cap al 2.000" hi havia, ja des de la seva concepció, dues limitacions fonamentals que a la llarga foren la causa del seu fracàs. La primera, que per part de les institucions impulsores (Ajuntament de Manresa i Consell Comarcal) no veieren la necessitat de vincular al projecte de forma efectiva els agents econòmics més importants. Així, es generà un procés de debat sobre la comarca en el que participaren fonamentalment professionals, intel·lectuals i entitats ciutadanes, però la vinculació dels sectors amb poder de decisió fou més formal que efectiva. Amb la qual cosa no es complia el que LUDEVID (1997, pàg. 295) considera la característica fonamental d'un Pla Estratègic: un pacte entre la indústria i un poder polític local progressista.

La segona limitació del "Bages cap al 2.000" ja des de la seva concepció és el caràcter instrumental que per a les dues institucions convocants tenia. A la vista dels resultats, hom pot considerar que el projecte representava, sobretot pel Consell Comarcal, no tant la plasmació d'una visió sobre com mobilitzar els recursos humans de la comarca sinó la possibilitat de legitimar la pròpia institució en una operació de relacions públiques. Per això, no és d'estranyar

que la voluntat de donar continuïtat al programa i de mantenir l'esperit participatiu i de corresponsabilització col·lectiva que s'havia generat desaparegués de la praxi dels responsables del Consell Comarcal un cop foren aprovades les conclusions. Malgrat que un acord del Consell Comarcal establia que el Comitè Consultiu del "Bages cap al 2.000" seria consultat en l'elaboració del Pla d'Actuació Comarcal, aquest només fou convocat a una reunió. Tampoc no es va convocar cap reunió per al seguiment de les gestions i actuacions que preveïen les conclusions.

El "Bages cap el 2.000" esdevingué doncs, i en poc temps, simplement el document publicat de les conclusions del treball realitzat, sense que cap responsable polític donés mai compte de les gestions realitzades en funció dels acords. El "Bages cap el 2.000" es convertí doncs, en la memòria col·lectiva dels que hi havien participat, en una oportunitat perduda, en una experiència generadora de frustració.³²

13.2.3.3 La iniciativa de la "societat civil"

En el període 1987-95, i a diferència de l'anterior, creiem que a Manresa començà a tenir rellevància l'actuació de persones i entitats del que podríem anomenar la "societat civil", ja que des de fora de les institucions es desenvoluparen una sèrie d'iniciatives que han tingut una repercussió remarcable en la vida ciutadana. En remarcarem dues protagonitzades per col·legis professionals (la creació del Consell Tecnològic del Bages i la rehabilitació de l'edifici modernista de la Torre d'en Lluvià), una tercera relacionada amb la creació d'estructures de promoció d'iniciatives locals d'ocupació, i finalment la celebració d'un Seminari sobre "Estratègies de futur per a les ciutats mitjanes de Catalunya".

³² Creiem representatives d'aquesta opinió les paraules de Josep CAMPRUBÍ CASAS (1997): "Avui el 'Bages 2.000' és encara una notable referència bibliogràfica. Però alhora és la crònica d'una frustració col·lectiva i el reconeixement de determinades impotències: de les institucions que l'havien d'impulsar i de la societat comarcal que va ser incapaç de reaccionar a temps".

La creació del Consell Tecnològic del Bages (CTB) respon a una iniciativa del Col·legi d'Enginyers Industrials, i més específicament del seu president Sr. Josep Alabern, qui ja plantejà en el marc del Bages cap al 2.000 la necessitat de l'existència d'un organisme que vetllés per la dinamització del teixit industrial i la difusió tecnològica entre les empreses locals i tingué la capacitat de reunir al voltant de la proposta les institucions i els mitjans necessaris.

El CTB és una fundació privada constituïda l'any 1.992 per la delegació al Bages-Berguedà de l'Associació i el Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, i en són també membres fundadors l'Ajuntament de Manresa, el Consell Comarcal del Bages, la Cambra de Comerç i Indústria de Manresa, i l'Escola Universitària Politècnica de Manresa. Al seu torn, forma part de la xarxa de Centres de Difusió Tecnològica Locals de l'Institut Català de Tecnologia (ICT) i de la Federación Española de Entidades de Innovación y Tecnología (FEDIT).

Es tracta d'un centre que ofereix serveis a les empreses amb l'objectiu de millorar la competitivitat del teixit industrial local: laboratori de control de qualitat, assessoria tècnica, consultoria d'ofimàtica i telemàtica, control de qualitat ambiental, formació i informació. A més del seu paper de relació directa amb les empreses, el Consell Tecnològic del Bages ha anat assumint un paper d'agència de desenvolupament local i a través seu s'ha vehiculat la gestió de programes de promoció econòmica i desenvolupament local i la participació (representat les institucions locals) en xarxes com l'Associació de Col·lectivitats Tèxtils Europees (ACTE), la Red Española de Ciudades del Automóbil, i el *lobby* de l'eix del Llobregat. Podem dir, per tant, que tant l'Ajuntament de Manresa com la Cambra de Comerç i el Consell Comarcal li han delegat bona part de l'execució de llurs polítiques i actuacions de promoció econòmica, esdevenint així un marc de cooperació entre les institucions esmentades. Des de l'adequació del Palau Firal l'any 1.997, el CTB gestiona l'espai, que reuneix els serveis de la Fira de Manresa, la Cambra de Comerç, i del propi CTB.

La segona iniciativa la destaquem no tant per la seva importància intrínseca sinó perquè suposa trencar la tònica d'incapacitat per part de la ciutat de preservar el patrimoni arquitectònic. La Torre Lluvià és un edifici modernista situat al centre de la ciutat que havia sofert un període de deteriorament i d'abandó, i que fou objecte d'una campanya popular a inicis dels vuitanta per evitar la seva desaparició. En aquest cas fou el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya qui comprà l'edifici a principis dels noranta i el restaurà per convertir-lo en la seu de la seva delegació a la comarca. La Torre Lluvià a compleix també les funcions de centre cultural per al conjunt de la ciutat com a marc de celebració d'exposicions, conferències i actes públics.

En tercer lloc, creiem que ha tingut rellevància la creació d'iniciatives de desenvolupament de l'ocupació, que han desembocat en la creació d'institucions de promoció econòmica local, en la que hi han participat membres destacats de l'actual govern municipal, aleshores a l'oposició.

Hem d'esmentar en aquest sentit la participació activa com a gerent de l'Escola Taller de Cercs (i als inicis del Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs-Berguedà) de l'actual alcalde de Manresa, i la promoció i direcció de l'Escola Taller del Pont de Vilomara i del Consorci de Formació i Iniciatives Bages Sud que es formà a partir d'aquella, de l'actual primer tinent d'alcalde de Manresa.

Ens trobem doncs en una situació en què membres d'una generació de socialistes manresans, més joves que els que havien governat la ciutat des de 1.979 a 1.987, canalitzen la seva activitat política i professional en la promoció d'aquestes activitats, amb suport polític i financer extern (de la Diputació de Barcelona i de la delegació provincial de l'INEM, entitats dirigides per socialistes). Per una banda contribueixen a crear una xarxa de centres de promoció d'iniciatives locals (en municipis governats per socialistes, però amb actuació a nivell de les comarques respectives) i per l'altra sens dubte fan un aprenentatge que serà decisiu en la formulació i execució de polítiques d'aquest tipus quan, el 1.995, arribin al govern de Manresa.

Hem de destacar aquí la importància que han tingut els dos organismes com a agències de desenvolupament local en les dues comarques, sobretot el Consorci de Cercs pel paper que ha jugat en la gestió de les polítiques derivades del procés de reconversió del sector de la mineria i en la impulsió del Pla Estratègic del Berguedà (veure capítol 14). El Consorci del Bages Sud fou creat l'any 1.992 a partir de l'Escola Taller del Pont de Vilomara (fundada el 1.987). Com el seu nom indica s'ha centrat bàsicament en el suport a l'ocupació en els municipis del Pont de Vilomara, Sant Vicenç de Castellet, Monistrol de Montserrat, Castellgalí i Castellbell i el Vilar, a gestionar una borsa de treball, i darrerament a impulsar la cooperació entre les empreses del sector de la pedra en el que estan especialitzats els municipis esmentats. Ha impulsat estudis sobre el Bages Sud i els jaciments d'ocupació en aquests municipis (CONSORCI DE FORMACIÓ I INICIATIVES DE BAGES SUD, 1996).

El Consorci del Bages Sud ha estès la seva activitat al conjunt de la comarca, en ser la única institució d'aquest tipus al Bages; així, encarregà i participà en l'estudi realitzat pel CIREM (1994) sobre les oportunitats econòmiques de desenvolupament del Bages, que suposà a la pràctica la implicació de diverses entitats, especialment els sindicats, en la reflexió sobre el futur econòmic de la comarca. El Consorci ha coordinat a més diferents iniciatives de formació dels agents locals de desenvolupament de la comarca i gestiona des de 1.995 l'Observatori del Mercat de Treball del Bages.

En el mateix període, i a mesura que l'Ajuntament de Manresa ha pres més iniciatives en aquest camp, el Consorci ha centrat la seva activitat en els municipis del Bages Sud i actua de forma coordinada amb les institucions manresanes pel què fa a les iniciatives comarcals. Un exemple de l'actuació coordinada és la participació del Consorci en el programa europeu ADAPTEX de reconversió del sector tèxtil, al costat del Consell Tecnològic del Bages i del Centre d'Iniciatives i Ocupació de l'Ajuntament de Manresa. L'existència diverses entitats de desenvolupament local a la comarca i la bona coordinació entre elles és sens dubte un actiu important per al Bages³³, entre altres coses

³³ Per a més detalls de les activitats del Consorci del Bages Sud, veure a l'Annex C.5 l'entrevista al seu director, Sr. Josep Camprubí Duocastella. En el mateix annex es recull també

per la capacitat d'aquestes institucions d'obtenir finançament de la Unió Europea per als seus programes.

Volem esmentar també, malgrat la seva modèstia, la celebració el 22 d'octubre de 1.994, del Seminari que amb el títol de "Estratègies de futur per a les ciutats mitjanes de Catalunya" volia apropar l'experiència de diverses ciutats catalanes en la planificació estratègica i en la definició de projectes motors de desenvolupament³⁴. L'objectiu del Seminari, a més de donar a conèixer els projectes de Girona, Sabadell, Vic, Mataró i Lleida, era impulsar la reflexió a Manresa sobre la necessitat de dinamitzar la ciutat al voltant de projectes dinamitzadors que generessin el consens i la implicació social suficient per tirar-los endavant. Per això la jornada començà amb una comunicació per part d'un dels responsables del Pla Estratègic de Barcelona i finalitzà amb una ponència sobre Manresa en el context de les ciutats catalanes, a càrrec del geògraf Josep Oliveras. Creiem que l'àmplia participació en el seminari fou una mostra de la sensibilitat dels sectors culturals i professionals manresans davant d'una situació percebuda com d'estancament de la ciutat i que la seva realització serví d'estímul en la reflexió ciutadana³⁵.

De les experiències ressenyades volem destacar que l'impuls inicial no ha vingut de l'administració sinó d'entitats i col·lectius ciutadans, i el fet que la seva realització no hagués estat possible sense el suport de les entitats de referència corresponents a nivell de Catalunya (el Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya i l'Institut Català de Tecnologia, el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, el Partit Socialista de Catalunya, la Diputació de Barcelona i els ajuntaments convidats al Seminari esmentat, entre altres). Ens trobem doncs que davant diferents problemàtiques que es detecten, diferents

l'entrevista mantinguda amb la Sra. Begoña Cubo, coordinadora del Centre d'Iniciatives i Ocupació de l'Ajuntament de Manresa.

³⁴ La jornada fou impulsada per dos professionals de la geografia i l'urbanisme que exercien la seva activitat laboral fora de Manresa, i l'organització fou assumida pel Centre d'Estudis del Bages, amb la col·laboració de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, l'Associació d'Arquitectes Urbanistes de Catalunya, l'Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya, la Delegació a Manresa del Col·legi d'Arquitectes, i del Col·legi d'Economistes de Catalunya (Comissió d'Economia Territorial i Urbana).

³⁵ En aquest sentit, la repercussió de les reflexions realitzades durant el Seminari tingueren continuïtat quan la revista *Dovella* publicà en el número 54-55 un article de Josep OLIVERAS (1997) basat en la conferència que hi pronuncià i al que ja hem fet referència més amunt.

col·lectius locals prenen la iniciativa, i que ho fan connectats i recollint experiències de fora, sobretot de Barcelona (és a dir, estan "connectats amb xarxes globals").

13.2.3.4 Una nova dinàmica en la relació formació professional-empreses

Al llarg dels anys vuitanta produït a Manresa un altre canvi a iniciativa també de la "societat civil", però que per la importància que té en relació al nostre objecte d'interès volem destacar especialment. Es tracta del nou tipus de relació que s'ha establert entre els centres d'ensenyament secundari (i en primer lloc i amb un paper protagonista l'Institut de Formació Professional Lacetània) i les empreses i el món empresarial de la comarca.

I ho volem destacar sobretot per l'especial preocupació que el món empresarial local expressa habitualment respecte a la formació de la mà d'obra³⁶, en una època en què els canals tradicionals (l'aprenentatge) fa anys que van deixar de funcionar i en un context de transformacions del sistema educatiu en el que la connexió d'aquest i el món laboral no ha estat fàcil de trobar per part de les autoritats educatives.

Ens referim a una experiència de renovació educativa protagonitzada per l'Institut Lacetània (antiga Escola de Mestratge Industrial) iniciada l'any 1.983 i que ha donat lloc a la creació, l'any 1.990, de la Fundació Lacetània, entitat que té per finalitat l'arrelament dels estudis de formació professional, promoure la realització de pràctiques a les empreses per part dels estudiants, i en general la col·laboració entre el món econòmic i empresarial i els instituts.

Ens interessa destacar com una primera generació de professors "professionals" (en el sentit que ja no eren tècnics d'empreses que anaven unes hores a fer classes a futurs treballadors sinó educadors integrats en el sistema d'ensenyament secundari), en plantejar-se la millora de la qualitat de

³⁶ Com es pot comprovar en moltes de les entrevistes que reproduïm a l'Annex C, i també en LUDEVID (1997).

l'ensenyament i la seva adequació a les necessitats dels estudiants, consideren com a aspecte fonamental del seu programa educatiu la realització de pràctiques a les empreses. En una iniciativa pròpia i de caràcter local, es dediquen a visitar empreses, a parlar amb les institucions patronals i amb la Cambra de Comerç i Indústria per tal de què acceptin tenir estudiants en pràctiques³⁷.

Aconsegueixen així, al llarg dels anys vuitanta, establir canals de comunicació i cooperació amb el món empresarial que permeten la realització de projectes conjunts com les Jornades Tecnològiques, que es celebren anualment des de l'any 1.986 i que tenen per finalitat mantenir l'Institut al corrent de la innovació tecnològica i completar la formació més enllà dels programes reglats (I.F.P. LACETÀNIA, 1994). La cooperació econòmica d'empreses i institucions ha possibilitat també la millora de les instal·lacions de l'Institut Lacetània amb la creació de nous laboratoris i donació de maquinària per part de les empreses.

La dinàmica de cooperació establerta i l'alt grau de receptivitat dels responsables de la Cambra de Comerç i Indústria i de la Patronal Metal·lúrgica del Bages fa que es plantegin la creació d'un organisme estable de col·laboració, que donarà lloc a la Fundació Lacetània l'any 1.990. El Patronat de la Fundació està integrat per les tres entitats fundadores (Cambra de Comerç, Institut Lacetània i Patronal Metal·lúrgica) i les institucions que li donen suport (Ajuntament de Manresa, Caixa de Manresa, Consell Comarcal, Escola Universitària Politècnica de Manresa i el sindicat Comissions Obreres).

Les memòries anuals de la Fundació Lacetània donen compte de les activitats portades a terme (FUNDACIÓ LACETÀNIA, 1991-1997); ens interessa destacar que l'any 1.996, s'incorporen a la Fundació sis instituts més de la comarca del Bages (entre ells els altres tres de Manresa), cosa que demostra l'èxit de la iniciativa. Probablement podem considerar, perquè els interlocutors són els mateixos, que l'experiència de la Fundació Lacetània ha estat un antecedent que ha permès que es plantegi avui, com veurem en el proper

³⁷ Veure entrevista amb Jaume Vilanova, a l'annex C.

apartat, una iniciativa com el Pol de Formació, que pretén adequar de l'oferta educativa a les necessitats de formació de les empreses.

13.2.4 Els projectes actuals, els agents i els actius de l'entorn (1995-98)

El període actual està marcat per canvis importants en les principals institucions de la ciutat (Ajuntament i Caixa de Manresa), fet que ha introduït noves dinàmiques i que han permès ja recollir i potenciar coordinadament les energies d'algunes de les iniciatives de la societat civil descrites en l'apartat anterior.

A la Caixa de Manresa el recanvi en la presidència i en la gerència a principis dels noranta³⁸ suposà un relleu generacional i l'obertura a una implicació més gran en la promoció de la ciutat i les comarques de la Catalunya central en les que està implantada. Així, l'actuació pública de la Caixa de Manresa en aquesta nova etapa ha estat caracteritzada per una banda per la seva voluntat de servir de catalitzador per a la modernització i coordinació de les empreses locals i per l'altra per fer el paper de pont entre les institucions locals i els empresaris més dinàmics per tal de vincular-los al projectes de la ciutat. Del nou paper que juga la Caixa posarem com a mostra l'organització amb caràcter anual des de 1.996, de les Jornades d'Economia de la Catalunya Central, i d'un Congrés Internacional d'Economia.

Al mateix temps, la Caixa de Manresa reorientà la seva política de beques per a la realització d'estudis d'investigació amb la creació d'un Premi per a l'elaboració d'un projecte aplicable en els àmbits de renovació industrial, de millora mediambiental o de promoció turística. El primer d'aquests premis fou atorgat l'any 1.996 a un projecte que tenia per objectiu fer propostes per a l'estructuració del sistema urbà del Pla de Bages, però la seva línia de reflexió

³⁸ El nou president de l'entitat és Valentí Roqueta, que havia presidit la Cambra de Comerç durant la dècada dels vuitanta, i el nou gerent és Adolf Todó, un economista format a l'estranger, antic Todó, professor d'ESADE i ex-gerent del Banc de Sabadell).

depassava el marc purament físic per entrar en una concepció estratègica del desenvolupament de la ciutat funcional (LUDEVID, 1997). El més remarcable és que en l'elaboració del projecte s'endegà una dinàmica de fer participar sectors empresarials, institucionals i educatius en la definició de les propostes, de manera que s'aconseguís la implicació dels agents i el compromís de tirar-les endavant.

Creiem que la realització d'aquest primer projecte premiat per la Caixa de Manresa ha suposat la creació d'una dinàmica nova a la ciutat, bàsicament a través de posar en contacte sectors que ho estaven poc entre ells (professionals, polítics locals, empresaris, responsables dels centres universitaris) i que això ha estat possible degut a l'interès i orientació que li han donat els dirigents de la Caixa de Manresa, i també per la personalitat del principal impulsor del projecte i per la nova situació creada pel canvi polític a l'Ajuntament. La segona edició del Premi Caixa Manresa fou atorgat el 1.997 per a la realització d'un projecte de promoció del turisme a la comarca de Bages, les propostes del qual es presentaran el setembre de 1.998.

Al seu torn, l'accés al govern de la ciutat d'una coalició liderada pel PSC, amb ERC i IC-Els Verds³⁹, ha suposat una major implicació de l'Ajuntament en les polítiques de promoció econòmica i desenvolupament local. De la política municipal destacarem en primer lloc, la potenciació de les polítiques de foment de les iniciatives locals d'ocupació i dels serveis de reciclatge i formació d'aturats amb la creació del Centre d'Iniciatives per a l'Ocupació⁴⁰. En segon lloc, la coordinació i concertació entre tots els instruments de promoció existents a la ciutat. Per això fomentà la creació del Centre de Serveis a les Empreses, que acull des de 1.997 el Consell Tecnològic del Bages, els serveis de suport a les empreses de la Cambra de Comerç i la Fira de Manresa. Per

³⁹ La coalició Iniciativa per Catalunya-Els Verds es va presentar a Manresa incloent el partit local Assembla Popular, de caire d'esquerra radical i independentista, i obtingué dos regidors, un de IC un altre de A. P.. Degut a les diferències entre el col·lectiu d'A.P. amb l'acció del govern municipal i amb la vinculació al mateix del seu representat, aquest dimití el 1.997 i el seu lloc va ser ocupat per una nova regidora de IC.

⁴⁰ De fet, la creació del CIO suposa la consolidació de les polítiques iniciades els anys vuitanta en el marc de programes d'ocupació i reciclatge d'aturats i, sobretot, de l'Escola Taller per a la rehabilitació de l'edifici de Casa Caritat iniciada el 1.990. Per a la descripció de les activitats i programes del CIO, veure l'entrevista amb Begoña Cubo, coordinadora del Centre (Annex C.5).

visualitzar la coordinació de es polítiques de promoció econòmica i de desenvolupament local s'ha constituït l'any 1.998 la imatge de marca "Manresa Progrés", que incorpora el Consell Tecnològic del Bages, el Centre d'Iniciatives per a la Ocupació i Fira de Manresa.

En el terreny de la concertació social i política, l'Ajuntament signà amb els sindicats un pacte per a l'ocupació, i promogué la creació, l'any 1.997, del Consell Econòmic i Social de Bages, entitat formada per representants del món empresarial, econòmic, sindical i social, sota la presidència del Primer Tinent d'Alcalde de l'Ajuntament de Manresa.

A més de les activitats que realitzen les entitats esmentades, creiem que val la pena esmentar l'existència de diversos **projectes** en els que hi estan implicades varies institucions i que per això mateix, i pel caràcter estratègic que tenen, els confereix categoria de projectes de ciutat. Ens referim a les activitats de promoció exterior de la ciutat aprofitant l'obertura de l'Eix Transversal i a l'acció de *lobbying* amb les ciutats de l'Eix del Llobregat, al projecte universitari, a la proposta de vincular centres educatius i sectors empresarials per al disseny de programes de formació adequats a les necessitats de les empreses, i al projecte de foment del teletreball (al mapa 13.3 s'esmenten, al costat d'altres, alguns d'aquests projectes).

Pel què fa al primer, la inauguració el setembre de 1.997 del darrer tram de l'Eix Transversal entre Manresa i Vic va provocar una sèrie d'iniciatives coordinades entre l'Ajuntament i la Cambra de Comerç: presència de la ciutat a es fires de Lleida, Vic i Girona, una campanya conjunta de promoció de les ciutats de Vic i Manresa sota el lema "Eix Uneix". Al mateix temps s'organitzà, sota el patrocini de la Caixa de Manresa una exposició l'Eix Transversal que haurà estat exposada a Manresa, Vic, Lleida, Girona i Barcelona.

D'altra banda, Manresa ha establert contactes amb les ciutats més properes de l'Eix E-9 (futura ruta europea de Barcelona a Paris a través de l'Eix del Llobregat, el túnel del Cadí, i Toulouse), de Toulouse fins a Manresa, per tal de

pressionar per a la realització de les obres pendents i per tal de presentar l'eix del Llobregat com a àrea de desenvolupament econòmic.

Sens dubte, de cara endins el gran projecte de la ciutat és l'universitari. No només pels beneficis que ha de comportar la consolidació de diversos estudis (actualment hi ha uns 1.800 estudiants entre la Universitat Politècnica de Catalunya i els centres privats de la Fundació Universitària del Bages), sinó també perquè la potenciació dels mateixos es vincula amb la seva agrupació en un únic campus. La construcció del nou campus, situat al costat de l'actual Universitat Politècnica i en els terrenys de l'antic escorxador municipal, suposa la construcció d'un nou accés a l'Eix Transversal i la urbanització d'un important sector de la ciutat, en uns terrenys que quedaren alliberats pel trasllat d'activitats industrials i per la supressió d'un tram de via ferroviària⁴¹.

Ens interessa remarcar el grau de consens polític assolit en la definició del projecte, plasmat en el pacte signat el 14 de gener de 1.998 per tots els grups polítics representats a l'Ajuntament de Manresa (els integrants de l'equip de govern, CiU i el PP) en què es comprometen a aprovar les partides pressupostàries necessàries per desenvolupar el Pla Director de l'Equipament Universitari de la Ciutat de Manresa durant els vuit anys següents, i a vetllar per a què no es concedeixin llicències d'edificació que limitin el desenvolupament del projecte universitari. I també el que suposa de concertació entre la Universitat Politècnica de Catalunya i la Fundació Universitària del Bages (entitat privada amb participació de la Caixa de Manresa i l'Ajuntament) per a la potenciació de la funció universitària a la ciutat.

En un altre ordre de coses, un dels fruits de la dinàmica generada entorn de l'elaboració del projecte del primer Premi Caixa de Manresa (ens referim a la

⁴¹ El Pla Director de l'Equipament Universitari (JORNET-LLOP-PASTOR, ARQUITECTES 1998) consta de quatre fases. La primera va fins l'any 2.000 i suposa la construcció de nous edificis per a la Politècnica i per a la FUB, i d'una residència universitària. El cost és de 700 milions de pessetes, finançats pels fons FEDER (350), la UPC (100), la Generalitat de Catalunya (100), l'Ajuntament de Manresa (100) i la Caixa de Manresa (50). Les altres tres fases, fins el 2.003, suposen la urbanització d'un nou accés directe a l'Eix Transversal i al centre de la ciutat, i la construcció de l'Escola Agrària i resta d'edificis del campus.

vinculació al mateix d'un grup d'empresaris representatius de les empreses més dinàmiques) fou el disseny de cursos de formació i reciclatge de treballadors. Aquesta iniciativa ha portat a la creació de l'anomenat "Pol de Formació", en el que participen la Universitat Politècnica, la Fundació Universitària del Bages, el Consell Tecnològic del Bages, el Centre d'Iniciatives i Ocupació, la Cambra de Comerç i la Caixa de Manresa. El "Pol de formació" ha contractat un gerent i ha començat els cursos el setembre de 1.998.

El darrer dels projectes que comentem és el de teletreball. Aquest sorgeix d'una iniciativa del Centre de Tecnologia Avançada (CITA) del Consell Comarcal del Bages, que preveu realitzar un estudi sobre les possibilitats d'implantació del teletreball a les empreses de la comarca i fer un pla d'actuació que prevegi la formació de les empreses en l'organització de treball i dels potencials teletreballadors. El projecte, que s'inicia el 1.998, està finançat en un 50% per la Unió Europea, el 20% per la Generalitat de Catalunya, i la resta pel Consell Comarcal, el Consell Tecnològic del Bages i la Cambra de Comerç.

13.3 L'alternativa del turisme a la comarca i el paper del Consell Comarcal

En aquest darrer apartat tractarem les iniciatives de promoció del turisme a Manresa i a la comarca del Bages, ja que en la seva majoria es donen fora de la capital, perquè darrerament estan sorgint iniciatives que tracten de valoritzar els recursos existents.

La comarca del Bages no presenta uns atractius paisatgístics com els que pot tenir el Berguedà; al sud de la comarca ens trobem però amb dos parcs naturals, el de Sant Llorenç del Munt i el de Montserrat, que corresponen a les Serralada Pre-litoral que limiten la Depressió Central amb la Depressió Pre-litoral. També trobem dos espais més protegits pel Pla Especial d'Interès

Natural, una petita zona del Moianès i la Serra de Castelltallat (veure mapa 13.2).

A més dels possibles atractius naturals, trobem altres elements d'interès que no han estat prou explotats. Hem de començar dient que a la comarca hi ha dos punts que reben molts visitants: la muntanya de Montserrat i la Cova de Sant Ignasi de Manresa.

El monestir de Montserrat es troba dins el terme municipal de Monistrol de Montserrat, al límit sud de la comarca, i com és sabut és un dels principals llocs receptors de visitants de tot Catalunya. Però es tracta d'un visitant que va específicament a la muntanya, consumeix allà (i això dóna molts llocs de treball als residents a Monistrol i pobles veïns), però no perllonga la seva estada visitant altres llocs de la comarca. En el cas del visitant estranger, es tracta de gent que fa estada a Barcelona que visita la muntanya en excursió d'un dia i se'n torna a la capital en el mateix autocar que ha vingut.

La Cova de Sant Ignasi de Manresa és una església-monestir emplaçada al lloc on es trobava la cova en la que Sant Ignasi de Loiola va fer estada a Manresa i on va escriure una de les obres més importants del seu pensament. A l'entrada sud de Manresa i al costat del riu Cardoner, la Cova és visitada per unes 40.000 persones l'any, però l'impacte d'aquestes visites en l'economia de la ciutat de Manresa es considera poc o gens rellevant, ja que es tracta d'un visitant que pràcticament fa vida dins el monestir.

Al marge d'aquests dos centres religiosos, hem de destacar el potencial de Cardona, amb un castell que domina un paratge d'un cert interès i l'antiga mina de sal, recentment oberta al públic i amb un èxit considerable de visites. Finalment, hi ha a la comarca un altre monument interessant, el monestir romànic de Sant Benet de Bages, al costat de Navarces però en terme municipal de Sant Fruitós, que no es pot visitar perquè els seus propietaris el tenen tancat.

Des de mitjans dels anys noranta han sorgit diverses iniciatives de diferents municipis per tal d'aprofitar aquests elements naturals com a recurs de desenvolupament local (veure mapa 13.3). Esmentarem les tres més importants:

1. Mina de Sal de Cardona. El municipi de Cardona s'ha abocat a tractar de potenciar l'alternativa del turisme arran del tancament l'any 1.990 de l'activitat minera. Per això ha obert al públic l'antiga mina de sal a través d'una empresa municipal, Sal Roja. Les inversions han vingut bàsicament de fons FEDER, complementats per aportacions de la Diputació de Barcelona. La primera fase del projecte, l'obertura de la mina i l'adquisició de vehicles per a baixar-hi, ja funciona. La segona fase, tematitzar i museitzar la mina, ja que la visita actual és curta, està prevista per a més endavant. L'any 1997 les previsions inicials de 30 mil visitants s'han vist llargament superades (hi han anat 55 mil). Una fase posterior del projecte serà intentar atreure els visitants de la mina al poble vell i al Castell (veure propaganda de la mina de sal publicada a la premsa de Barcelona a l'annex D).

2. El Consorci d'Iniciatives Turístiques del Moianès agrupa els municipis del Bages i del Vallès Occidental que formen part d'aquest altiplà, és un organisme actiu. Promocionen la comarca a totes les Fires; han organitzat trobades gastronòmiques a Collsuspina, i promocionen els carquinyolis de la zona; i organitzen rutes diverses com visites als pous de glaç i a les coves del Toll, al museu de Moià i a la casa natal de Prat de la Riba a Castellterçol. Entre els experts consultats hi ha la sensació que es tracta d'una iniciativa que funciona perquè "hi ha gent que hi creu" i han implicat els sectors implicats⁴².

3. Entrada al Parc Natural de Sant Llorenç. Existeix un Consorci de promoció Turística format pels ajuntaments de Mura i Talamanca. En aquests moments està plantejada la integració dels municipis de Navarcles, el Pont de Vilomara i Sant Fruitós per tal de donar més força al projecte i ampliar-lo amb altres atractius, com el "llac" Navarcles (riu Llobregat). L'objectiu és potenciar unes

⁴² Veure entrevistes amb Josep Camprubí Casas i amb Montserrat García, a l'annex C

rutes pels pobles amb l'excusa del Parc Natural, i visitar Sant Benet de Bages (però no està clar que els ajuntaments esmentats puguin convèncer els propietaris).

A més de les anteriors iniciatives, ja en marxa o en projecte avançat, hi ha altres realitzacions d'abast més modest o bé encara en estat de formulació:

4. Manresa. Presenta la cuina de secà com a atractiu de rutes gastronòmiques, i participa de les rutes de vi del pla de Bages; tot i així, el turisme no és la prioritat municipal.

5. Rutes del Bages: itineraris de fonts, Navarcles-Talamanca, rutes de vi.

7. Súria. Hi ha el projecte de promocionar el poble vell com a recurs turístic i fer un parc que arribi fins el riu.

8. Ruta de la Sèquia de Manresa. Es tracta d'una iniciativa sorgida arran de l'estudi sobre el Pla de Bages realitzat per l'equip Ludevid sota el patrocini de la Caixa d'Estalvis de Manresa, desenvolupant una de les propostes del mateix. Actualment en fase de projecte avançat, preveu la senyalització i arranament d'un itinerari al llarg de la Sèquia (canal que porta aigua del riu Llobregat des de Balsareny a Manresa) que ressalti els elements paisatgístics, de fauna i flora, integrant també elements històrics i de la vida rural.

Com veiem es tracta d'iniciatives diverses que han sorgit en un context on tradicionalment el turisme no representava una activitat important (excepte al Moianès, amb una tradició d'estiueig important) i en un moment de transformació de la base econòmica que ha comportat la pèrdua de llocs de treball industrial.

Una mostra del creixent interès del turisme és que el segon Premi Caixa de Manresa, atorgat el setembre de 1.997 fou destinat a un projecte de realització d'un pla estratègic de desenvolupament del turisme a la comarca. Com en

l'edició anterior, en la que la realització de l'estudi LUDEVID (1997) suposà la mobilització de sectors entorn a projectes concrets, és d'esperar que sota el lideratge de la Caixa de Manresa es generin també en aquest terreny iniciatives concretes de desenvolupament i es doni coherència a les diferents iniciatives endegades. De les expectatives creades entorn a les possibilitats de desenvolupament del sector turístic és també una mostra el dossier que la revista Dovella li dedicà en el seu número d'estiu de 1.998.

Resumint la situació actual del turisme al Bages, Montserrat García, cap del servei d'Esports i Turisme de la Diputació de Barcelona, considera que si bé la comarca té menys atractius paisatgístics que el Berguedà, hi ha la suficient infraestructura i capacitat perquè funcioni com a destí turístic, i només manca que aparegui un líder que ho dinamitzi i que articuli totes les iniciatives esmentades⁴³. La dinàmica generada per la realització de l'estudi de pla estratègic del turisme patrocinat per la Caixa de Manresa és una oportunitat en aquest sentit.

Aprofitem que parlem de les iniciatives comarcal per comentar el paper del Consell Comarcal del Bages. Es tracta d'un organisme que té un contingut bàsicament administratiu, i que després de l'experiència del "Bages cap al 2.000" no ha tingut cap altra iniciativa política de promoció de la comarca. Els experts consultats ens indiquen que el Consell Comarcal no té cap paper en les iniciatives turístiques que hem comentat, fet doblement estrany, ja que hom podria pressuposar que la primera tasca d'una institució és la promoció del territori que administra, i a més el responsable de la Comissió de Promoció Econòmica del Consell és l'alcalde de Moià, que ja hem vist que no li manca sensibilitat pel tema del turisme.

Haurem de concloure, per tant, que és l'estructura mateixa del Consell, el tipus de competències i de recursos de que disposa el que el converteixen en un agent poc actiu, un luxe institucional, donat el paper que representa. Evidentment no es tracta del cas del Consell Comarcal del Bages, sinó de la

⁴³ Veure entrevista amb Montserrat García a l'annex C.

mateixa configuració de l'administració local a Catalunya, que no acaba de trobar el seu model de funcionament i articulació.

Això fa que es doni una certa paradoxa: el Consell Comarcal no actua en el terreny de la promoció de la comarca, i en canvi una agència autònoma, vinculada al Consell Comarcal per raó del seu origen, el CITA, es troba coordinant les poques iniciatives de promoció de la comarca, justament perquè "no ho feia ningú" (veure entrevista amb el seu director, Josep Camprubí Casas, annex C).

Ja hem parlat del CITA en aquest mateix capítol en comentar el projecte de promoció del teletreball. Aquesta agència ha realitzat alguns fulletons turístics de la comarca, que publica també a través d'Internet, així com un projecte de més volada com és la promoció conjunta del sòl industrial de la comarca. El projecte, que s'ha de portar a terme entre 1.998 i 1.999, compta amb finançament europeu i preveu completar l'estudi dels polígons industrials que per al Pla de Bages havia fet Ludevid estenent-lo a tota la comarca i difondre les característiques d'aquesta oferta també a través d'Internet.

Per acabar aquest apartat, ens sembla d'interès reproduir l'anàlisi de les oportunitats de diversos sectors econòmics del Bages, segons el criteri d'experts en desenvolupament local de diverses institucions locals, que ens ha facilitat el Consorci de Formació i Iniciatives del Bages Sud (veure taula 13.1). Entre ells hi ha el turisme de Cardona i el sector metal·lúrgic de Manresa; les conclusions respecte a aquest darrer encaixen amb les nostres pròpies i que hem presentat en el capítol anterior.

Taula 13.1 OPORTUNITATS DELS SECTORS ECONÒMICS AL BAGES.
ANÀLISI DAFO-CAME.

A N À L I S I D A F O

	DEBILITATS	AMENACES	FORTALESES	OPORTUNITATS
CARDONA Turisme interior	- Poc estructurat - Gens coordinat - Visions locals aïllades - Manca d'infraestructures de serveis - Manca formació específica - Falta cultura emprenedora - Manca promoció i senyalització	- Competència amb altres comarques de l'interior semblants - Boscos cremats	- Quantitat de recursos turístics - Bona comunicació	- Implicació de l'Ajuntament (és el cas de Cardona) - Canvi de tipus de consum de turisme - Molts transeünts/visitants - Augment temps d'oci
MANRESA Metal·lúrgica	- Manca peonatge qualificat - Molta subcontractació sense producte propi - No permet la incorporació de noves empreses (alta inversió inicial)	- Dependència de polítiques exteriors - Empreses que no s'acollin a l'ISO - Dependència d'un subsector	- Prestigi - Exportació - Patronal que funciona	- Especialitat en el sector de l'automòbil
SÚRIA Mineria	- Súria depend de la mina - Manca cultura emprenedora	- Dependència de les polítiques exteriors - Hipotètica competència de països de fora de la UE - Mono-empresa sector - Generació de residus	- Al Bages, pertany a un sol grup - Llarga vida de la mina - La mina genera oportunitats de negoci en altres sectors - Formació polivalent dels treballadors	- Tancament de les mines d'Alsàcia i Navarra - Sector autosuficient; no depèn de les accions a nivell local. Des de l'admcio local, podem incidir-hi poc
MOIÀ Agro-alimentari	- Molt disseminat REALITATS - Molt divers → subsectors - Ens falta informació	- Adaptació constant als canvis en el marc legal: introducció normatives UE - Vinculat a canvis sociològics - Penetració de les grans multinacionals	- Demanda constant	- Valoració dels productes naturals i ecològics - Noves modes de consum alimentari - Recuperar dietes tradicionals - Superfícies de distribució que aposten per productes locals
NAVÀS Tèxtil-confecció	- Manca de formació professional, especialment en el "ram de l'aigua" - S'ha perdut la tradició familiar	- Dependència de polítiques exteriors - Entrada de productes externs més barats - Dependència de capital estranger	- Empreses petites i mitjanes - Tradició en el territori - Agrupació en el territori	- Treballar en productes de qualitat i disseny - Noves tecnologies permeten ser molt competitius en costos
ST. VICENÇ CASTELLET Pedra	- Pocs i poc ccordinats - Competència - Poc recolzament tècnic i local del material	- Dependència de polítiques exteriors - Pocs ajuts de l'admcio en relació a altres comunitats que tenen més avantatges - Problemàtica Medi Ambiental - Burocràcia Administrativa	- Identificació nom i territori - Empreses preparades	- Molts recursos naturals - Potenciar altres aplicacions de la pedra

Hi han participat representants de la Cambra de Comerç, el Consell Comarcal del Bages, l'Ajuntament de Cardona, l'Ajuntament de Súria, el CIO de Manresa i el Consorci de Formació i Iniciatives del Bages Sud.

13.4 Conclusions: sobre les potencialitats i capacitats de desenvolupament de l'àrea urbana de Manresa

El procés de desindustrialització i de profunda reestructuració econòmica que s'han produït a l'àrea de Manresa a partir dels anys seixanta, ha agreujat el fenomen de desvitalització local descrit per Vachon, iniciat varies dècades abans. El resultat d'aquesta situació és la d'elaborar projectes de desenvolupament a causa de la manca d'una classe dirigent i de la fragmentació social.

Aquesta situació ha portat a la incapacitat de formular estratègies col·lectives que permetessin afrontar el procés de reestructuració econòmica. Les dues iniciatives fallides analitzades més amunt, el Pacte del Bages i el Bages cap al 2.000, són mostra de la manca de vitalitat de les xarxes locals i de la cohesió necessària per fer-se càrrec de propostes de futur. Les institucions socials i econòmiques creades a la ciutat en moments de vitalitat de la mateixa, han estat poc actives durant dècades, a vegades deixant de representar els segments més dinàmics de l'empresariat local; seguint la dinàmica descrita, també aquestes entitats s'han desvitalitzat i "fossilitzat", deixant de fer la funció vertebradora, articuladora de grups socials.

Tanmateix la ciutat disposa d'un actiu que és la seva tradició industrial i sobretot una indústria auxiliar de l'automòbil que s'ha beneficiat a partir de l'expansió del mercat i del camp d'externalitats metropolitanes, però també en el que les empreses líder ha realitzat cap a finals de la dècada dels vuitanta i tal com hem vist en el capítol 12, un procés de reestructuració que els ha posicionat amb capacitat de competir en el mercat mundial. És als anys noranta quan aquest sector es consolida i apareix com l'actiu més important de la indústria bagenca.

En relació a les xarxes socials, hem vist com en els darrers anys es manifesten fenòmens contradictoris que poden fer canviar la dinàmica esmentada. Per una banda és clara la fragmentació social, que tots els experts consultats per

LUDEVID (1997) ressalten. Per l'altra, hem detectat com el canvi en els responsables d'algunes institucions clau (la Caixa de Manresa i l'Ajuntament de Manresa), ha portat a posicions dirigents a persones de generacions més joves i, sobretot, que han mantingut contactes amb l'exterior i que aporten noves visions i experiències de fora.

Hem descrit alguns dels projectes sorgits en aquesta nova etapa, que considerem marquen un canvi en la dinàmica de la col·lectivitat manresana, sobretot perquè aconsegueixen vincular el segment de l'empresariat més dinàmic i internacionalitzat, el de la indústria auxiliar de l'automòbil, amb les iniciatives de promoció que beneficien el sector i, més enllà, altres projectes de ciutat. És important ressaltar que aquesta dinàmica té els seus antecedents en la constitució, a mitjans i finals dels anys vuitanta, de plataformes que posaven en contacte sectors ciutadans tradicionalment poc connectats. Ens referim a la vinculació entre institucions patronals i centres d'ensenyament, i a la constitució del Consell Tecnològic del Bages.

Volem ressaltar un altre aspecte relacionat amb les experiències col·lectives fallides. I és que, malgrat no aconseguiren els objectius previstos, sí que posaren en marxa dinàmiques que, amb la seva pròpia lògica, acabaren sent positives des de punt de vista de l'estructuració de les xarxes socials. El Pacte del Bages no aconseguí els seus objectius, perquè estaven fora de l'abast dels seus protagonistes; tanmateix provocaren l'organització del sector empresarial, i la creació de la Patronal Metal·lúrgica, avui actor fonamental de la vida col·lectiva local. Igualment, el Bages cap el 2.000 fracassà com a pla estratègic, però una de les propostes que s'hi feren donà lloc pocs anys després al Consell Tecnològic del Bages, que s'ha convertit en agència de desenvolupament local i d'enfortiment del teixit productiu en la que les institucions locals deleguen les seves polítiques.

I és que Manresa tenia en el seu pòsit, en el seu *milieu*, els elements que podien fer possible una certa regeneració del teixit col·lectiu social. Diguem que a causa del procés de desvitalització esmentat les institucions s'havien

fossilitzat i en determinats moments representaren un impediment, un fre per a noves perspectives de desenvolupament. Però existint unes institucions com la Cambra de Comerç, la Caixa d'Estalvis, així com un entramat d'associacions ciutadanes, hereves de la història de la ciutat, en un moment de canvi de situació, afavorit per un relleu generacional, aquestes mateixes institucions es poden convertir de nou en agents actius generadors de propostes de desenvolupament.

En el cas de Manresa, si s'arriben a portar fins el final les perspectives obertes per la nova dinàmica, el procés de desvitalització no hauria arribat a comprometre les possibilitats futures. Tanmateix, si bé en el terreny de les institucions locals (Ajuntament, Cambra de Comerç, Caixa de Manresa) les tendències de cooperació semblen consolidades, és en el sector empresarial on cal superar l'actual fragmentació. Les possibilitats de consolidar l'àrea de Manresa com un centre dinàmic ben posicionat en l'espai productiu. depenen en gran mesura de que el sector empresarial més dinàmic i no especulatiu assumeixi l'hegemonia i s'articuli amb la resta d'actors col·lectius.

La taula 13.2 mostra els punts forts i febles del Pla de Bages, és a dir, de l'àrea urbana de Manresa, segons LUDEVID (1997), que coincideix amb bona part dels arguments presentats aquí. Nosaltres creiem, però, que la realitat sobre el funcionament de les xarxes és avui més positiva del que expressen les conclusions de Ludevid a partir de les entrevistes que ha realitzat i també de les opinions que hem reproduït en aquest mateix treball. Sovint les opinions expressades corresponen a imatges formulades fa temps que potser ja no són veritat. En aquest sentit, sí que falta més convenciment en les pròpies capacitats de la ciutat i de la comarca, que s'obtindran deixant de banda les imatges-clixé i observant com en la realitat hi ha projectes que sí que estan avançant.

Hem vist com els principals projectes de la ciutat giren al voltant de l'enfortiment del teixit productiu (Consell Tecnològic, Campus Universitari, Pol de Formació, iniciatives del CITA), que per Manresa és la gran prioritat. Al

costat d'això, caldrà potenciar també la alternativa del turisme estructurant l'oferta comarcal i reconvertint la imatge de Manresa. Per a aquesta, nosaltres suggerim posar de relleu els dos actius més importants: l'element espiritual-ignasià (que és el que ha posat realment Manresa "al mapa" del món) i el de la cultura del treball que ha caracteritzat la història recent de la ciutat.

Hi ha un altre terreny, tanmateix, en el que no podem ser tant optimistes. Ens referim a l'articulació i cohesió territorial de l'àrea urbana de Manresa. Aquest és el gran repte pendent que pot comprometre el futur de la ciutat i de la seva àrea d'influència. Els projectes de futur passen per l'àmbit territorial de la ciutat funcional, i caldrà trobar fórmules de cooperació entre els ajuntaments, avui inexistents, per tal de possibilitar una correcta gestió urbanística i sobretot, una política de sòl industrial que beneficiï el conjunt dels municipis. En aquest sentit, són necessaris canvis d'actitud per part de tots els municipis afectats, en la línia del que apuntava LUDEVID (1997).

Taula 13.2. Definició dels factors d'entorn al Pla de Bages: punts forts i punts febles.

Punts forts

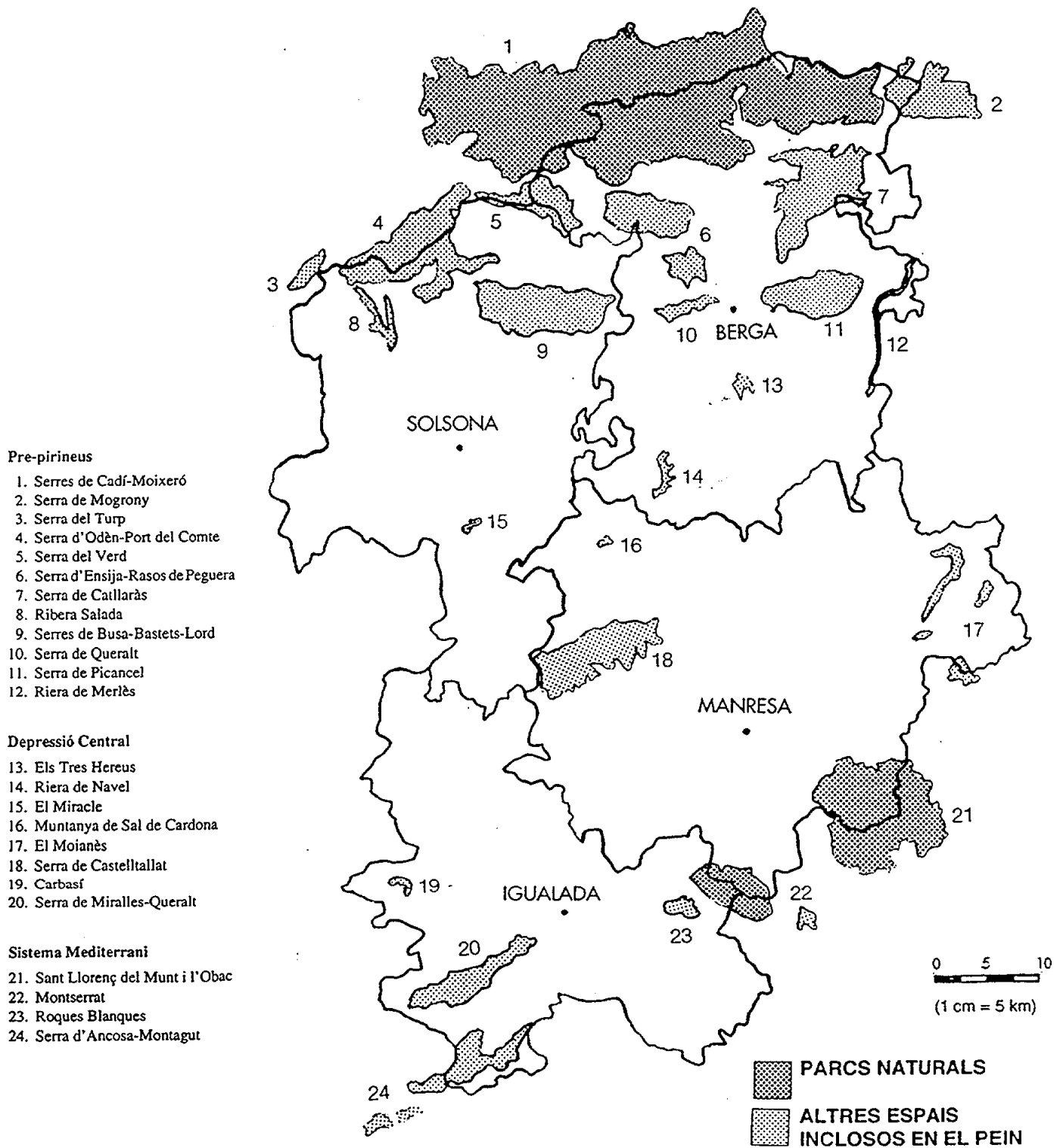
1. Centralitat geogràfica a nivell de Catalunya. (Eix T.)
2. Bon entorn natural, no congestionat.
3. Proximitat de Barcelona.
4. Eix natural amb França.(E9).
5. Possibilitats d'expansió industrial i urbana ordenada a tot el Pla de Bages.
6. Oferta comercial atractiva.
7. Tradició i potencial de la ciutat de Manresa.
8. Presència de Caixa Manresa.
9. Absència de greus problemes de marginació social.
10. Qualitat de vida.
11. Tradició industrial.
cultura de fàbrica

Punts febles

1. Administració Local poc eficaç i àgil.
2. Poca relació i complicitat Administració Pública i empreses privades.
3. Poca vertebració societat civil.
4. Escassa vertebració teixit empresarial.
5. Poc sentiment de progrés i orgull local.
6. Poca *iniciativa* urbana: urbanística i de promoció econòmica.
7. Poca oferta atractiva cultural i lúdica.
8. Poc capital local invertit a les empreses
9. PIB per càpita inferior a la mitjana de Catalunya.
10. Renda familiar disponible inferior a la mitjana de Catalunya.
11. Societat força tancada sobre ella mateixa. Poc oberta, internacional i cosmopolita.
12. Manca de lideratges i cohesió interna.

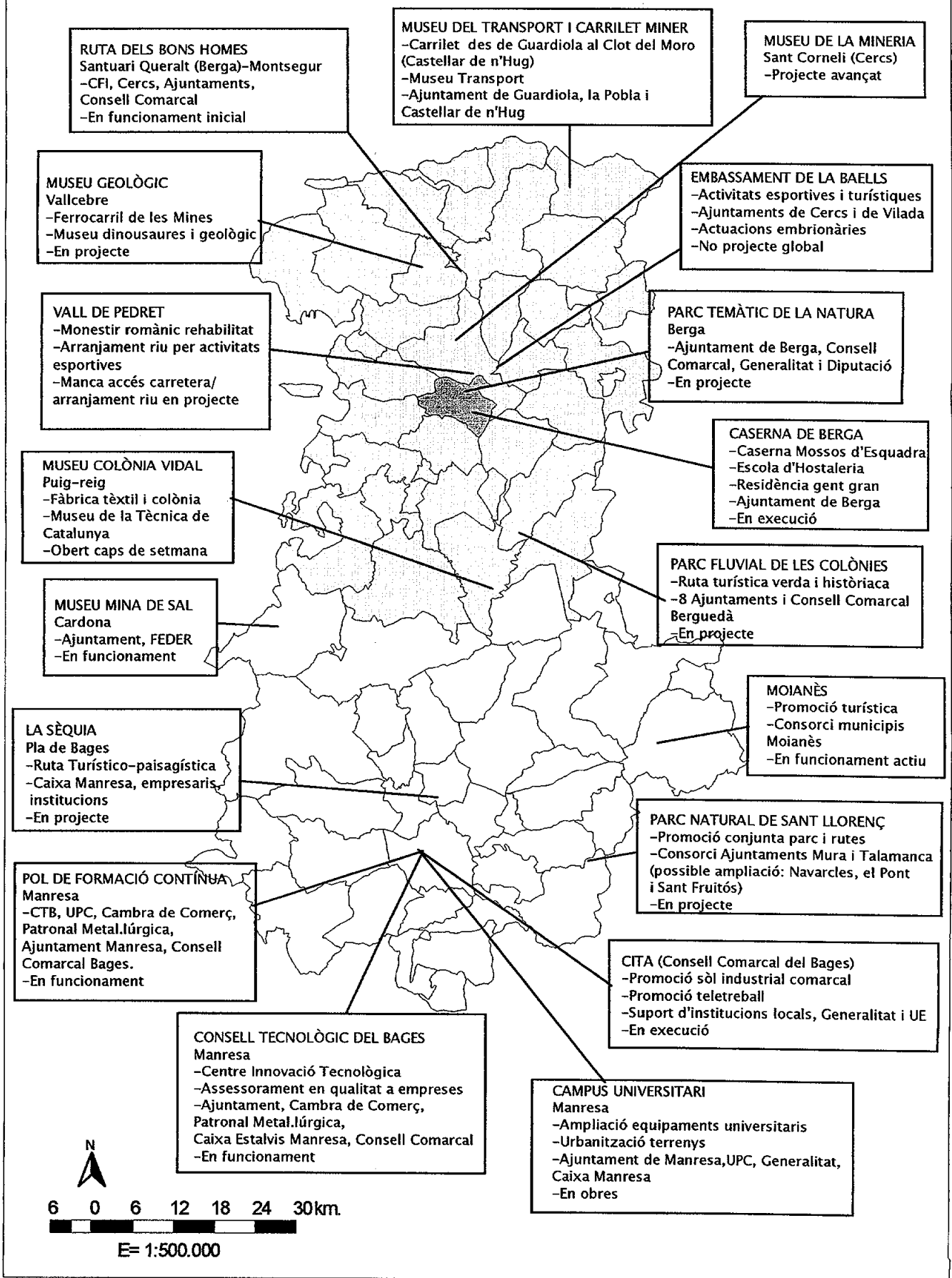
Font: LUDEVID (1997)

Mapa 13.2. ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS A LES COMARQUES DEL BAGES, BERGUEDÀ, SOLSONÈS I ANOIA

Font: DOVELLA, núm 42, juliol 1992

Mapa 13.3. ELS PROJECTES DEL BAGES I EL BERGUEDA

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Dades de Censos i Padrons

Elaboració pròpia. Setembre de 1998

14. EL BERGUEDÀ COM A SISTEMA TERRITORIAL LOCAL

14.1 El Berguedà avui: identitat comarcal, estructura territorial i reptes de futur

Tradicionalment hom ha diferenciat dues zones dins la comarca del Berguedà, l'alt Berguedà i el baix Berguedà. Situada a la confluència d'aquests dos espais, Berga articula la comarca, que es defineix justament com a àrea d'influència de la ciutat. Les característiques físiques, marcades per la vall alta del Llobregat, han donat una coherència territorial a aquestes terres, que han compartit com hem vist una especialització en la indústria tèxtil. L'alt Berguedà estava marcat també per l'existència d'una indústria minera important que avui pràcticament ha desaparegut.

La crisi del model tradicional d'industrialització que ocasiona la transformació de la base econòmica té unes repercussions clares en l'estructura territorial. Antoni F. TULLA¹, situa l'evolució del Berguedà en el marc de la transformació de l'espai rural als Pirineus. Considera que en desenvolupar-se activitats industrials integrades en l'economia catalana, el Berguedà (com el Ripollès i la Garrotxa) seguí entre els anys cinquanta i setanta un procés diferent d'altres comarques de la muntanya catalana. Les manifestacions de la crisi del món rural i el despoblament que en seguí no s'hi produïren en la mateixa mesura, ja que existia l'alternativa de l'activitat industrial.

Tanmateix, les comarques pirinenques que patiren una situació crítica abans que el Berguedà, també s'adaptaren abans, i desenvoluparen activitats alternatives. Als anys setanta, quan es produeix la unificació econòmica de l'espai català, les comarques que no tenien cap activitat competitiva que

¹ Conferència "Transformacions de l'espai rural al Pirineu. El Berguedà", en el marc de la "I Jornada sobre l'Urbanisme i l'Ordenació del Territori al Berguedà", organitzada per l'Àmbit de Recerques del Berguedà i celebrada a Berga el 23 de maig de 1.998.

pogués ser demandada per la regió metropolitana són les que desenvolupen més les activitats complementàries a les de la vida urbana (segona residència, esquí, etc.). És el mateix territori el que s'oferta a l'espai metropolità, que n'és deficitari.

El Berguedà hauria començat a formar part d'aquest escenari des de fa deu anys, mentre que a Vall d'Aran i la Cerdanya canviaren d'especialització abans i començaren a guanyar població des dels anys setanta. En aquest context, Tulla considera que la posició del Berguedà és privilegiada, ja que la seva accessibilitat des de la regió metropolitana és molt gran i les potencialitats del seu espai natural també (veure, al mapa 13.2, els espais protegits i d'interès natural). Per tant, creu que malgrat que el canvi s'ha fet tard les perspectives de futur en les activitats relacionades amb el lleure són bones.

Pel que fa a la cohesió territorial de la comarca, hom pot descriure dues dinàmiques que actuen en sentit contrari. Per una banda la institucionalització de l'administració comarcal ha reforçat el paper de Berga com a centre de serveis del territori. Així, els pobles de l'alt Berguedà propers al Ripollès, que fins fa quinze anys tendien a vincular-se més amb Ripoll o Vic per qüestions d'estudis o fins i tot de mercat, tendeixen actualment a anar a Berga per a la provisió de serveis². En canvi, hom té la percepció, probablement lligada a la crisi de l'economia productiva local i a la millora de comunicacions que apropen altres centres urbans, que Berga perd àrea d'influència comercial; nuclis que tradicionalment estaven més vinculats a Berga com Cardona, Sant Llorenç de Morunys, Prats de Lluçanès tendirien a bascular cap a les respectives capitals comarcals "oficials" i fins i tot Puig-reig i els nuclis del baix Berguedà tendirien a bascular directament cap a Manresa³.

La transformació econòmica hauria tingut uns efectes espacials diversos, que configurarien segons Tulla cinc espais diferents dins la comarca. a) Berga, que

² Veure, en aquest sentit, les manifestacions de Joan Roma en l'entrevista que reproduïm a l'annex C.

³ Segons manifestacions dels dirigents de l'Associació Comarcal d'Empresaris del Berguedà, veure entrevista reproduïda a l'annex C.

s'ha terciaritzat en major mesura que la resta de la comarca; b) l'eix industrial des de Puig-reig a Berga, que manté un percentatge important de població ocupada en la indústria, si bé augmenten els serveis; c) l'eix nord del Llobregat al nord de Berga, que manté un 25% de població ocupada a la indústria i un 50% en els serveis; d) el Berguedà meridional fora de l'eix central industrial, en el que l'agricultura hi té una relativa importància, i om els serveis i la indústria hi tenen poc pes; i e) el Berguedà septentrional fora de l'eix del Llobregat, que manifesta un acusat despoblament, la quasi totalitat de la població està ocupada en els serveis i la construcció, vinculada a turisme, és important.

Tulla considera que des d'un punt de vista estratègic, el Berguedà es troba en la nova situació davant una doble possibilitat: identificar-se més com a comarca de muntanya per atreure visitants i estadants i especialitzar-se en els serveis vinculats al turisme, o bé identificar-se com a part de la Catalunya central i cercar un nou procés d'industrialització que incorpori més tecnologia.

Davant d'aquesta alternativa que planteja Antoni F. Tulla, Francesc CABANA (1996, pàg. 29) creu que el Berguedà "ha de buscar el seu creixement apostant alhora per cavalls diversos". Considera la tradició industrial un actiu importantíssim, si bé el Berguedà haurà de fer un esforç de reciclatge cap a d'altres sectors diferents del tèxtil. Com que la comarca té bones comunicacions, Cabana creu que les seves petites empreses industrials poden treballar en règim de subcontractació per gran empreses que es trobin fins a una hora de la comarca⁴. El turisme seria, per Cabana, un element més de creixement, però no l'únic, ja que creu que el Berguedà no tindrà un desenvolupament tant gran com el de la Cerdanya. Finalment, la tercera pota del nou model econòmic hauria de ser un sector ramader potenciat, per servir el gran mercat de carn que és Barcelona.

En un article de la mateixa revista, Enric LLUCH i Oriol NEL·LO (1996) reflexionen també sobre l'orientació que pot prendre l'evolució del Berguedà en

⁴ L'any 1.998, quasi tot el baix Berguedà, potser fins a Gironella, està a menys d'una hora de Barcelona en cotxe i en autopista. Amb l'eix Transversal, també Vic i tota la comarca d'Osona es troba menys d'una hora de Berga.

l'actual moment de transformació de l'estructura econòmica comarcal i en el context de les transformacions de l'espai català. Els autors plantegen una sèrie de qüestions claus per la comarca. Entre elles, que la població "real" (és a dir, comptant els habitants que fan ús de la comarca a més dels seus habitants censats) és de mitjana 48.753 habitants, un 20% superior a la censada⁵; cosa que cal tenir en compte a l'hora de dimensionar serveis o demanar inversions. Els autors plantegen també la necessitat de reorientar una activitat tant important com l'explotació forestal i agrària, estenent les denominacions d'origen i vinculant la producció a la qualitat, i es pregunten per les possibilitats de millorar l'oferta de formació a la comarca.

Destacarem especialment dos dels temes que aborden Lluç i Nel·lo, per la relació que tenen amb l'objecte de la nostra investigació: els que fan referència a l'evolució de la indústria i a les potencialitats del sector turístic i de serveis.

Respecte a la indústria, es pregunten sobre les possibilitats d'afavorir dinàmiques d'especialització flexible pròpies dels districtes industrials, donada la tradició tèxtil de la comarca. Els autors van més enllà, i posen de costat la filatura del Berguedà amb el gènere de punt de l'Anoia i la cinteria del Bages per arribar a preguntar-se: "¿podria la Catalunya central esdevenir una "terza Catalogna" entre les comarques metropolitanes del Vallès i el Baix Llobregat i les àrees turístiques i agropecuàries dels Pirineus i de Ponent?" (LLUCH i NEL·LO, 1996, pàg. 33).

Els bons desitjos són sempre lloables, però el lector que sigui familiar amb l'experiència italiana o bé que hagi tingut la paciència de llegir el capítol tercer d'aquesta Tesi Doctoral pensarà com nosaltres en les dificultats de traslladar a una comarca com el Berguedà, basada en la cultura de la gran empresa i el treball assalariat, un model a la base del qual hi ha una cultura radicalment diferent. Al marge d'això, el model de districte industrial comporta la idea de

⁵ Segons les dades de MENDIZÁBAL i SÁNCHEZ (1996 pàg. 25), en un article del mateix número de la revista L'Erol, "al Berguedà hi ha prop de 39.000 persones censades; a l'estiu la població és d'unes 60.000 persones; els dies no laborables de cada mes se superen les 50.000, i la majoria dels dies laborables, n'hi ha unes 30.000 o 40.000."

que el sistema local té capacitat per orientar amb autonomia el seu desenvolupament. Al llarg del present capítol reflexionarem sobre la situació de la indústria berguedana i sobretot ens interessarem per si la societat local té instruments que possibilitin la capacitat de desenvolupament autocentrat.

L'altra qüestió que ens interessa remarcar de l'anàlisi de Lluch i Nel·lo és el tema de les possibilitats turístiques de la comarca, camp en el que suggereixen la consolidació d'un consorci de promoció de l'actual oferta (museus relacionats amb el passat industrial i alguns monuments romànics) i l'aprofitament del potencial que representa la natura i els espais protegits.

Efectivament, tal com hem comentat en el cas del Bages, però amb molt més motiu al Berguedà, malgrat que hom sigui partidari de preservar l'activitat industrial el cert és que cada vegada aquesta podrà garantir menys llocs de treball. Per això és lògic que els agents locals s'hagin plantejat una sèrie d'iniciatives per posar en valor uns elements que formen part del patrimoni del Berguedà i que fins ara no eren explotats: la fallida de la font d'ocupació tradicional ha forçat a explorar les potencialitats del turisme, que és el camp en el que es situen tots els projectes de desenvolupament actuals de la comarca.

Al llarg del present capítol explorarem la dinàmica industrial al Berguedà, i a continuació descriurem breument els projectes actuals i, a través d'ells, l'estat de les xarxes locals i la seva capacitat de garantir processos endògens de desenvolupament.

14.2 Dinàmica industrial actual al Berguedà

En abordar l'anàlisi de la dinàmica industrial berguedana ens referirem en general al conjunt de la indústria, si bé lògicament farem més èmfasi en el sector tèxtil, així com al paper dels agents locals i a les polítiques de reindustrialització que han afavorit la comarca. En el cas del Berguedà no hem

realitzat entrevistes a empreses concretes, i la nostra principal font d'informació prové de les mantingudes amb responsables d'institucions i experts coneixedors de la comarca, que tenen en conjunt un perfil força representatiu del món empresarial i econòmic.

14.2.1 Les raons de la fallida de la indústria tèxtil

En el capítols vuit i onze hem reflectit l'evolució industrial del Berguedà i hem vist com als anys vuitanta desapareixia definitivament el seu model industrial tradicional basat en la gran fàbrica tèxtil i la mineria⁶. Hem ressenyat també algunes de les opinions de les especificitats locals de la crisi del sector tèxtil⁷.

Volem ressaltar aquí algunes de les particularitats que expliquen la cruesa de la destrucció del teixit industrial tèxtil, en tant que ens seran útils per a la nostra anàlisi de les perspectives de desenvolupament industrial a la comarca. La qüestió que ens interessa conèixer és l'aparent manca de capacitat de reacció i per tant d'adaptació i reconversió de les empreses existents a una crisi que podem considerar anunciada tant per l'evolució del sector a Europa com per la mateixa trajectòria de crisis cícliques des dels anys seixanta. Seguidament ens interessarem per la dinàmica dels altres sectors industrials i pels factors actuals de localització de la comarca i per la seva capacitat de generar o atreure empreses.

Hem comentat ja que al tèxtil del Berguedà hi predominava el filat i el teixit de cotó, amb productes bàsics de baix valor afegit. Aquesta activitat sofreix a partir dels anys setanta una competència molt forta per part de nous països productors (com Turquia), però també per part d'àrees sense tradició industrial com València i Cantàbria, que es beneficien dels processos d'industrialització difusa. Les condicions de producció en aquestes noves àrees industrials,

⁶ Pel que fa al tèxtil, i malgrat que la reducció de llocs de treball i de tancament de colònies industrials s'inicia els anys seixanta (veure capítol set), el període recent en què s'acumula un major nombre de tancament de fàbriques es situa entre 1.988 i 1.992 (veure la llista de llocs de treball perduts, a l'annex B, taula B.17).

⁷ DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES (1991), veure també capítol vuit.

basades en condicions de més "flexibilitat" (treball submergit, manca de conflictivitat laboral, etc.) fan que la gran empresa fordista berguedana no pugui competir.

Francesc CABANA (1996, pàg. 28) coincideix amb les anteriors anàlisis i les que hem expressat en el capítol vuitè, quan afirma que el desballestament de les grans colònies industrials es deu, entre altres factors, a la "descapitalització de moltes empreses, tamany poc adequat, maquinària obsoleta i manca d'iniciativa, en alguns casos".

Hom ha considerat a vegades que un dels factors que han dificultat la reconversió del sector ha estat el control forani de les empreses, amb centres de decisió normalment a Barcelona. Tanmateix, segons els experts consultats⁸, més important que això semblen les característiques de l'empresariat, poc receptiu a la innovació, i el predomini d'una visió fatalista, en el sentit de considerar que els problemes i les solucions han de venir de fora. La crisi del sector agafa sense capacitat de reacció no només les empreses, sinó també les institucions locals i comarcals, evidentment febles. L'experiència de l'empresa Serra Feliu, a la colònia de l'Ametlla de Merola, en la que un empresari barceloní afronta una reconversió de productes i aconsegueix mantenir l'empresa activa (si bé amb molt menys personal i amb moltes dificultats) ens aclareix que la qüestió clau no és la manca de control local sinó l'actitud de l'empresari.

La gestió de la crisi, d'altra banda, en una indústria globalitzada, ens planteja dues mancances més. Sovint les empreses han recorregut a l'exportació en moments de debilitat de la demanda del mercat espanyol, però no han consolidat els mercats exteriors i els han descuidat quan la demanda interna ha repuntat. D'altra banda, la política de plans de reconversió afavoria la reconversió de la maquinària, però també l'endeutament de les empreses, càrrega que moltes no han pogut suportar en les èpoques de crisi. En aquest sentit, algunes veus han criticat que l'administració dirigís les seves

⁸ Veure entrevista a Antoni Niubó, a l'annex C.

orientacions cap a la renovació de maquinària i no insistís prou en la necessitat de renovar els productes.

Tanmateix, al final del període de més dur ajustament i malgrat la tradició de la gran empresa forana, actualment la major part de les empreses existent al Berguedà són petites empreses creades per empresaris de la comarca prop del seu lloc de residència (CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DEL BERGUEDÀ, 1996).

14.2.2 Les mesures de reconversió i polítiques de reindustrialització

En parlar de la reconversió industrial, hom ha de tenir en compte que mentre en el cas de la mineria l'existència d'una única gran empresa va fer que aquesta planifiqués la seva sortida del mercat i pactés amb les administracions un programa de suport a la reconversió dels miners, les empreses del tèxtil van anar tancant després de períodes d'agonia, o bé disminuint el seu personal sense cap mesura de protecció especial.

El 1.987 FECSA, propietària de l'empresa minera Carbons de Berga que ocupava 700 persones, planteja a les administracions el tancament de les seves mines i ofereix planificar la reconversió del seu personal. A partir d'aquesta iniciativa sorgirà el Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs (CFI), originàriament creat per a la gestió dels programes d'acompanyament a la reestructuració minera. La implicació de l'administració (Ajuntament de Cercs, Diputació de Barcelona, Generalitat de Catalunya, INEM i Ministeri d'Indústria) facilita que a part dels programes propis de Carbons de Berga es puguin acollir a altres plans de reconversió del sector miner.

L'actuació del CFI anà dirigida a donar un suport formatiu a les accions previstes en el pla estratègic de Carbons de Berga. A més de les polítiques típiques de concessió de baixes anticipades es va portar una política de captació d'empreses, de foment de l'autoocupació entre els miners acomiadats, i de recol·locació d'antics miners en altres sectors. Antoni Niubó, gerent del CFI

des de 1.991 a finals de 1.997 creu que FECOSA va tenir aquesta iniciativa no només per qüestions de política d'imatge, sinó també pel què s'ha anomenat "responsabilitat social de l'empresa"⁹.

El procés de reconversió de Carbons de Berga es va produir entre 1989 i 1991. Aquest darrer any es produí una reorientació del Consorci perquè davant la situació de la crisi del tèxtil, que afectava sobretot el col·lectiu femení¹⁰, les institucions van creure que calia seguir portant una política de desenvolupament local. Va ser llavors quan es van començar a buscar suport financer en els programes de la Comunitat Europea.

L'impacte social del tancament de les mines es va amortir amb moltes jubilacions anticipades. En molts casos es donaren baixes o incapacitats temporals que s'han allargat fins a arribar a les pre-jubilacions. En altres casos els miners s'han recol·locat en empreses que s'han beneficiat d'una subvenció de tres milions de pessetes per lloc de treball creat. Tot i així l'impacte econòmic familiar ha estat molt important, ja que s'ha passat d'un sou de miner a, per exemple, un de manipulador d'aliments, per esmentar un sector que ha crescut a la comarca.

Al marge de la reestructuració el sector miner, el govern català posà en marxa la política de reequilibri territorial per pal·liar els efectes de la regressió demogràfica i econòmica en algunes comarques catalanes¹¹. El programa inclou subvencions a les empreses que s'instal·len al Berguedà en funció dels llocs de treball que creen, ajuts que són complementats als provinents del Fons Social Europeu.

Malgrat els ajuts esmentats, les empreses que s'han instal·lat a la comarca en els darrers anys són poques. Entre les empreses vingudes de fora hi ha AMP (empresa americana de fabricació de material elèctric i electrònic; 250

⁹ Veure entrevista a l'Annex C.

¹⁰ Hi havia més de mil treballadores tèxtils aturades al Berguedà l'any 1.991.

¹¹ Entre elles, el Solsonès i el Berguedà. L'any 1.994 s'hi afegiren quatre municipis miners del Bages (Cardona, Súria, Sallent i Balsareny). Veure entrevista a Montserrat Ribera, delegada del CIDEM al Bages i al Berguedà, Annex C.

treballadors), Vidur (fabricació de vidres, 60 treballadors), Comercial Magriñá (politges, 20 treballadors), Torcidos Ibéricos (fibres sintètiques, a Puig-reig), i Tehorsa (plàstics, al Guixaró).

Cal dir també que les limitacions d'aquesta política són evidents: per una banda el manteniment a la comarca de les empreses beneficiàries de les subvencions pot estar condicionada a la vigència dels ajuts, i per l'altra és un enfocament que, a no ser que vingui complementat per altres mesures complementàries, deixa de banda l'enfortiment del teixit autòcton.

En relació a la primera de les limitacions que hem apuntat, s'ha donat efectivament el cas d'alguna empresa de gènere de punt que s'han instal·lat a la comarca, i quan els ajuts s'han acabat la seva activitat s'ha reduït al límit. És significativa l'experiència de la firma Abanderado, va crear una planta a d'uns tres-cents llocs de treball a Olvan en el moment de les subvencions, i actualment només en manté uns trenta¹².

14.2.3 La presència actual i situació del tèxtil

Tanmateix, hem vist que el tèxtil segueix sent present al Berguedà, i ocupa encara el nombre més gran de treballadors industrials. Hi ha hagut una disminució important d'empreses i de llocs de treball, però les empreses que resten s'han reconvertit i en aquests moments (amb una conjuntura econòmica favorable i amb un tipus de canvi de la pesseta també favorable), sobretot les de filatura, sembla que funcionen a bon rendiment¹³.

Entre les empreses tèxtils que es mantenen en activitat, les més importants pertanyen a grups foranis: Filatures Esteve (Grup Santanderina), que mantenen 200 llocs de treball a Gironella, Guardiola i a algun altre poble; Torcidos Ibéricos, que s'han instal·lat a Puig-reig (i que ja estaven a Castellbell); Filats Fusté de Gironella, que han tancat la filatura i mantenen el

¹² Veure entrevista a Antoni Niubó, a l'annex C

¹³ Segons declaracions dels responsables de l'Associació d'Empresaris del Berguedà, així com d'Antoni Niubó, i del Sr. Josep Vidal, director de la Colònia Vidal.

teixit; Manufactures Cercs a Sant Salvador, que fan teixits, i Alditex, filial d'una empresa de Cerdanyola del Vallès que ha creat una fàbrica a Vilada.

També s'ha produït el naixement d'empreses tèxtils petites, en alguns casos formades per antics treballadors d'altres fàbriques grans, que treballen pel seu compte, i que en l'actual conjuntura funcionen bé. Serien aquestes les llavors del futur "districte industrial" que reclamen Lluch i Nel·lo?. Se'ns fa difícil de pensar-ho, ja que probablement es tracta d'empreses que treballen a mans, en règim de subcontractació, per a empreses de la mateixa comarca o de fora, i difícilment poden ser un motor de desenvolupament que introdueixi nous productes i exportin a nous mercats en forma significativa per a la comarca. Naturalment creiem que la tradició tèxtil és un pòsit que possibilita el manteniment de l'activitat i que els emprenedors locals tenen un paper a jugar si encerten a trobar les fórmules que els permetin avançar en el camí del producte propi i de qualitat.

Tanmateix les experiències de coordinació i potenciació del sector de les petites empreses tèxtils no han donat bons resultats. A principis dels anys noranta es creà l'agrupació APINTEX, formada per 13 empreses petites de teixidors a mans, en la que un gerent buscava feina i la repartia entre els associats. L'experiència fracassà, com l'esmentada en el capítol anterior (Babertex), en aquest cas sembla que per desconfiança entre el gerent i els empresaris. Aquesta experiència, junt amb la de Babertex, ens il·lustra sobre les dificultats d'articular un sector d'empresaris molt petits i poc qualificats gerencialment que tendeixen a presentar comportaments oportunistes quan la conjuntura els ho permet. La comarca té una cultura industrial tèxtil, però la cultura empresarial és deficitària, i aquest és un aspecte que sens dubte s'hauria de plantejar qualsevol iniciativa de política industrial i de desenvolupament econòmic. Per això ens sembla important les polítiques de foment de la qualitat que desenvolupa el CIDEM, que s'haurien de completar amb altres aspectes.

14.2.4 La diversificació industrial

Pel que respecta a la resta de sectors industrials, hem fet esment en el capítol onze de la creixent importància del sector del metall, de l'alimentació i de la fusta. Destaquem aquest darrer sector, que suposa la transformació d'una matèria primera, la fusta, molt important a la comarca i que era poc present al Berguedà.

En el sector de l'alimentació hi ha hagut un important augment del nombre d'empreses, entre les que destacarem LIVEN. Aquesta empresa, de capital forani i localitzada al polígon de la Vall dan (Berga), dóna feina a 85 treballadors, entre ells molts antics miners i treballadores tèxtils, per la qual cosa s'ha beneficiat de les subvencions que hem esmentat més amunt. La seva activitat és la preparació de *snacks* per a aperitius. Tot i així, sembla clar que encara hi ha un marge molt important de creixement del sector alimentari, sobretot en l'àrea de productes artesanals (conserves, melmelades, bolets i salses de bolets, etc.).

Pel que fa al metall, n'hi ha poc, malgrat que augmenta el seu pes a la comarca. Podem esmentar algunes empreses locals (com Bermaq, Planxisteria Berguedana, Construccions Metàl·liques Solé) al costat d'empreses foranes (Comercial Magriñá, AMP, etc.). Hi ha la sensació que el sector, que malgrat ser reduït guanya pes dins l'estructura industrial comarcal, està ben posicionat. Com la major part de les empreses de tots els sectors, les empreses del metall s'han internacionalitzat i exporten els seus productes. Hi ha empreses especialitzades com Muntatges Rus (al polígon de la Vall dan), que fan cintes el manteniment de les mateixes en règim de subcontractació, per les mines de Síria, Teruel i altres llocs. També hi ha uns 4 o 5 tallers auxiliars del tèxtil.

Al llarg de la darrera dècada hi ha hagut força més iniciatives d'empreses de fora que han estudiat la possibilitat d'instal·lar-se al Berguedà, però només una part petita d'aquests projectes han acabat amb l'obertura d'una planta productiva. En l'estudi de la situació econòmica que fa el Pla Estratègic, es

considera que no és possible de conèixer el nombre de projectes empresarials que s'han plantejat la implantació al Berguedà, "entre altres coses perquè les negociacions amb aquests empresaris no han estat coordinades, els interlocutors són molt dispars i no sempre està disponible la informació al respecte" (CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DEL BERGUEDÀ, 1996, pàg. 24).

Els factors d'atracció industrial per a l'empresa forània són també considerats per l'estudi que esmenta el Pla Estratègic. Entre els motius que han portat a escollir el Berguedà hi ha les facilitats donades principalment pels Ajuntaments. Les empreses que s'han instal·lat al Berguedà valoren en primer lloc el clima social, seguit per les subvencions a la implantació i el nivell baix-mig dels costos laborals respecte a altres zones de Catalunya. Pel que fa als factors que poden resultar dissuasoris a la inversió privada, el mateix estudi assenyala el nivell de formació dels empresaris de la comarca, el nivell de formació de la mà d'obra i la manca d'esperit empresarial.

14.3 El turisme com a alternativa de desenvolupament comarcal

Com s'ha dit al principi del capítol, l'activitat turística s'ha desenvolupat amb molta intensitat en els darrers deu anys, i inclou l'augment de la segona residència, la proliferació de residències casa de pagès, càmpings, i del nombre de restaurants. El turisme, per tant, ja és important per al Berguedà.

Tanmateix, i tal com constata el Pla Estratègic del Berguedà "la comarca encara no s'ha configurat com una àrea important de destinació" (CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DEL BERGUEDÀ, 1996, pàg. 37). Això és així malgrat l'existència de grans atractius naturals (muntanya del Pedraforca, Parc Natural Cadí-Moixeró, les fonts del Llobregat i del Bastareny, etc.)¹⁴. La valorització del patrimoni industrial com a recurs turístic és un assignatura pendent al Berguedà, si bé molts dels projectes que analitzem en l'apartat següent el

¹⁴ Veure, al mapa 13.2, els espais protegits de la comarca.

tenen els tenen com a protagonista i actualment existeix la consciència de la seva importància¹⁵.

Entre els sectors que més han augmentat, podem esmentar l'agroturisme, en el que l'actual l'oferta existent presenta uns nivells d'ocupació molt important, i en molts casos és un complement de l'activitat agrària per a l'unitat familiar. En el desenvolupament d'aquesta activitat fou molt important l'efecte dels grans focs de l'any 1994; ja que moltes explotacions afectades es plantejaren llavors la possibilitat d'una alternativa productiva i moltes cases de pagès es van rehabilitar després dels focs per a ser destinades com a residències-casa de pagès per a turisme rural.

L'estudi sobre el sector turístic realitzat l'any 1.994 per l'empresa Consultur, citat al Pla Estratègic, mostra l'avenç del mateix en termes d'equipaments construïts en els darrers deu anys¹⁶. Al costat de l'augment de càmpings i residències de turisme rural, hom constata però la manca de places hoteleres a la comarca i la poca adequació de l'oferta cultural i de les activitats de lleure.

Al marge del que s'ha exposat, ens interessa destacar dues qüestions relacionades amb el desenvolupament del sector turístic. En primer lloc, per la nova dinàmica que introdueix i pels canvis socioeconòmics que pot comportar a la comarca, el creixement de la demanda de cases de pagès per a segona residència¹⁷. Segons els experts consultats el mercat immobiliari està molt actiu en aquest segment, i tota l'oferta que es posa al mercat es ven de seguida. Dues raons semblen explicar aquesta situació: el menor preu de les cases respecte altres localitzacions turístiques alternatives (la Cerdanya) i l'accessibilitat a Barcelona i a la regió metropolitana. Això converteix el Berguedà en més atractiu com a àrea de segona residència, un cop hom ha canviat la imatge de comarca industrial i de pas per una altra de comarca de destinació turística.

¹⁵ Veure, en aquest sentit, el dossier de la revista L'Erol número 47 (estiu 1.995), dedicat a l'arqueologia industrial, i més concretament els articles de Joan Carles LLURDÉS (1995, i 1997), sobre el patrimoni industrial i miner com a recurs turístic.

¹⁶ Veure també l'entrevista a Joan Roma, reproduïda a l'annex C.

¹⁷ Veure entrevista a Josep Graus, a l'annex C.

Els avantatges de l'accessibilitat i les condicions de l'entorn fan possible avui, sobretot per a determinats professionals, poder viure al Berguedà i treballar a l'àrea metropolitana de Barcelona. Al baix Berguedà s'ha detectat un incipient inici de desplaçaments de residència d'antics habitants metropolitans que busquen una millor qualitat de vida. Potser en menor mesura que en el Bages, però igual com hem comentat en el capítol anterior, el Berguedà pot aspirar a ofertar-se com a zona residencial amb la qualitat que li confereix la vida en nuclis urbans petits ben equipats, però a la vegada ben connectats amb Barcelona. Creiem que aquesta hauria de ser una prioritat en la política urbanística, tot i que el segment de mercat és relativament reduït.

La segona qüestió que volem comentar en relació a l'increment de l'especialització turística és que el canvi de model econòmic no és pas tan senzill com la nova explotació d'uns recursos abans no utilitzats. El pas d'una societat industrial a una de base turística i de serveis requereix un canvi en els hàbits, mentalitats i comportaments, a vegades difícils d'assolir. Així, treballar per als visitants vol dir obrir les botigues els diumenges, sortir de la rutina de la clientela fixa i intentar atreure els visitants ocasionals. Alguns observadors han constatat les dificultats de determinat comerç per adaptar-se a la nova situació¹⁸.

Per acabar amb aquest apartat volem fer esment de dos actius de la comarca avui insuficientment explotats. En primer lloc, les activitats d'esquí, presents a la comarca des de fa força anys, a les estacions de Rasos de Peguera, Coll de Pal i Saldes. Es tracta d'estacions menors en el conjunt de l'oferta catalana del sector, afectades sovint per manca de neu i mancats de la inversió necessària per millorar els serveis i atreure més clients. Al contrari que en altres llocs, no s'han desenvolupat complexos turístics al voltant de les estacions, i per tant el seu paper com a revulsiu de l'economia local és molt limitat. Alguns dels experts entrevistats consideren que caldria modernitzar les instal·lacions i,

¹⁸ Veure, en aquest sentit, les opinions de Joan Martí, president de la delegació de la Cambra de Comerç a Berga, i d'Antoni Niubó.

sobretot, fer una política de promoció que no es realitza a causa de la manca d'iniciativa dels empresaris que les gestionen.

Un altre recurs al voltant del qual es poden articular més iniciatives de les que actualment existeixen són els parcs naturals i els espais protegits pel Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN). El Parc Natural del Cadí-Moixeró ocupa una bona part de l'alt Berguedà, i sembla que els pobles que hi limiten en podrien treure més partit. També ha estat proposada¹⁹ la promoció conjunta dels espais protegits de les serres del Catllaràs i de Picencel (veure mapa 13.2) amb l'entorn de l'embassament de la Baells.

14.4 Els projectes comarcals

En aquest apartat repassarem els projectes de desenvolupament que coneixem, com veurem tots ells vinculats al lleure i al turisme (veure mapa 13.3).

A l'annex D podem veure reproduïda una mostra de publicitat turística del Berguedà, entre la que es troben alguns dels espais i projectes que comentem seguidament.

14.4.1 La Caserna de Berga

Es tracta d'un gran projecte urbà, que consisteix en la remodelació d'un espai cèntric alliberat recentment per la desaparició de la caserna de l'exèrcit. El promotor és l'Ajuntament de Berga, i aquest projecte és l'eix central de la política municipal. En aquest espai s'hi estan construint diversos equipaments:

¹⁹ Per Enric Lluch, a la Jornada d'Urbanisme i l'Ordenació del Territori al Berguedà, Berga, 23 de maig de 1.998.

- Caserna dels Mossos d'Esquadra, la policia autonòmica que substitueix la Guàrdia Civil. Està previst que s'inauguri el mes d'octubre de 1.998.
- Escola d'Hosteleria i hotel, que serà gestionat per un centre d'ensenyament de fora de Berga. L'adjudicació de l'Escola d'Hosteleria ha portat algun problema, ja que en principi el sector de restauració de Berga no va voler fer-se'n càrrec, però quan una escola de Manresa semblava l'escollida sorgí alguna oposició local. Finalment l'escola manresana va desestimar la possibilitat de fer-se'n càrrec. A l'estiu de 1.998 l'Ajuntament de Berga estava a punt de prendre una decisió sobre l'empresa adjudicatària, probablement barcelonina.
- Museu Comarcal. L'objectiu de l'Ajuntament és que el museu serveixi per fer una introducció a la comarca, i que per tant inclogui tots els temes (tèxtil, mineria, etc.). Això és discutit per alguns sectors i des d'alguns pobles, ja que en certa manera la iniciativa pot superposar-se amb el Museu Tèxtil de la colònia Can Vidal i amb el projecte de Museu de la Mineria de Sant Corneli.
- Residència per a gent gran.

14.4.2 El Parc Temàtic de la Natura

És el projecte més ambiciós, d'uns 2.500 milions de pessetes, que consisteix en presentar tota la fauna europea i una mostra de la vida rural en una finca que es troba en el terme municipal de Berga, prop d'Olván. El projecte incorpora una òptica ambientalista, ja que contempla la recuperació de la llúdriga i la construcció d'una depuradora biològica. El projecte tècnic està realitzat per la mateixa empresa que va fer el de Port Aventura. Actualment està fet l'estudi de mercat, que preveu 750.000 visitants l'any, i s'estan fent els estudis de viabilitat²⁰. Actualment hi treballa una biòloga en la definició del projecte, i quan estigui a ple rendiment es preveu que donarà feina a unes 150 persones.

²⁰ Veure, a l'annex D, entrevista amb el Sr. Jaume Barniol i la informació sobre l'estat del projecte apareguda a la premsa el 15 de juliol de 1.998.

La idea sorgeix el 1.993. El promotor, Sr. Jaume Barniol, director del càmping de Berga, busca suport entre les institucions i aconsegueix que es signi un conveni entre l'Ajuntament de Berga, la Generalitat (Afers Interdepartamentals) i la Diputació de Barcelona (Esports i Turisme). També hi està implicat el Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs. La Diputació ha pagat els estudis de mercat i el govern s'ha compromès a destinar-hi 500 milions de pessetes provinents del fons de reconversió de la mineria (veure informació sobre l'estat del projecte a l'annex D).

Donada la importància i el volum econòmic del projecte, una de les preocupacions que han sorgit és si hom serà capaç de trobar el finançament necessari. De moment el suport de les institucions no suposa el finançament, a part de les promeses esmentades i de les facilitats que hi puguin donar, i lògicament haurà de buscar capital privat que vulgui invertir en el projecte. La qüestió del finançament és sens dubte la que presenta més dubtes. D'altra banda, les fonts consultades ens han valorat com a molt seriós el projecte des del punt de vista tècnic²¹.

Tanmateix, i malgrat el suport de les institucions, el projecte no ha generat un entusiasme ni un consens generalitzat entre els agents socials berguedans. Alguns són escèptics respecte al finançament, com hem dit. Però altres dubten de la capacitat de l'emprenedor, i fins i tot altres de la sinceritat de l'Ajuntament de Berga en el compromís de suport al projecte. Ens va sorprendre sobretot que el president de la delegació berguedana de la Cambra de Comerç es mostrés partidari del projecte però no de l'emplaçament escollit. Creiem que aquestes actituds al voltant del projecte més ambiciós de la comarca són una mostra del mals que afecten la societat berguedana i que dificulten la possibilitat de trobar una via nova per al desenvolupament comarcal: la manca de cohesió social i de credibilitat dels lideratges²².

Malgrat les reticències esmentades, també hem trobat interlocutors que consideren el projecte viable i com la més gran oportunitat per Berga per

²¹ Veure entrevistes a Xavier Campillo i a Montserrat García, a l'Annex D.

²² Hom trobarà les opinions de tots els entrevistats sobre aquest projecte a l'annex C.

atreure visitants de la regió metropolitana de Barcelona i consolidar-se com a destí turístic. Algú ha considerat, tanmateix, que el projecte probablement tindrà èxit, però que dubta de la capacitat del comerç local per adaptar-se i saber aprofitar l'oportunitat que se li brindarà. Nosaltres creiem efectivament que en la capacitat de gestionar la posada en marxa del projecte i per tant d'implicar els agents econòmics que han de garantir la recerca de capital privat hi ha la prova de foc de la societat berguedana no només de poder reactivar l'economia comarcal sinó també d'estructurar-se per escometre altres projectes.

Per acabar amb els comentaris sobre el projecte, volem ressaltar que es tracta d'una aliança curiosa entre un promotor immobiliari i grups naturalistes, fet que ens mostra certament una capacitat d'integració per part del promotor. D'altra banda, hom valora del projecte la presumible capacitat de donar feina a col·lectius que tenen dificultat per trobar feina a la comarca, especialment el personal amb titulacions superiors (en biologia, veterinària, etc.) i el personal femení sense qualificar (per als serveis del parc).

14.4.3 Parc Fluvial de les colònies industrials

El projecte, impulsat per dos professionals amb vinculacions familiars a la comarca però que viuen fora d'ella, és el de crear un parc que segueixi el curs del riu Llobregat, i que permeti no només visitar les colònies sinó també gaudir d'una ruta per a caminades, trajectes en bicicleta o a cavall. El seu recorregut inclou 15 fàbriques de riu i 14 colònies industrials. Proposa per tant una visió alternativa de les colònies, en tant que en alguns trams aprofitaria camins que van per l'altra riba del riu. Suposa l'arranjament de camins i de les palanques o ponts que permetin connectar l'entorn industrial amb l'agrari; per tant preveu una integració amb el masos que envolten la ruta.

L'inici del projecte és de l'any 1.997, i al llarg de l'any de funcionament els promotors han cercat la implicació de les institucions i el finançament dels treballs. S'ha constituït un patronat format pels vuit ajuntaments afectats (des

de Navàs a Berga) i pel Consell Comarcal del Berguedà. La Diputació de Barcelona no en forma part però està vinculada i col·labora econòmicament en la senyalització.

El projecte es proposa no només l'objectiu d'atreure de visitants, sinó com a element de revitalització econòmica més general: es pot pensar també en termes d'expectatives de promoció immobiliària²³, i de possibilitats de generar recursos per rehabilitar els edificis singulars (fàbriques, torres de les colònies, etc.).

La impressió que hem extret és que el projecte és seriós i atractiu, però que hi manca una més gran implicació econòmica de les institucions que han manifestat el seu interès (especialment els ajuntaments) i una gerència efectiva més professional, ja que els dos promotors que han iniciat el projecte desenvolupen la seva activitat professional fora de la comarca.

14.4.4 Museu Tèxtil de la Colònia Vidal

El projecte anterior incorpora la visita al Museu Tèxtil de la Colònia Vidal (municipi de Puig-reig), que està ja obert en horari restringit (diumenges i cites concertades) amb visites guiades a la fàbrica i també als altres edificis de la colònia, i que permet fer-se una idea del món de les colònies (veure full de publicitat a l'annex D). Es tracta d'una iniciativa dels mateixos propietaris de la colònia, i el museu està incorporat a la xarxa del Museu de la Tècnica de Catalunya.

Malgrat estar ja en funcionament, hom pot considerar que de forma una mica precària. El visitant que circula per la carretera C-1411 el veu efectivament anunciat, però si es desvia per visitar-lo i entra a la colònia, es trobarà de sobte a la plaça, sense cap indicador que l'orienti sobre on és el museu o bé on es pot informar de la visita. Quan entri al bar a preguntar, li diran que torni el

²³ Les colònies tenen molts habitatges buits que es poden posar al mercat ; de fet es considera que entre un 20 i un 25% dels habitatges de les colònies són ja segona residència.

diumenge a les onze, o bé, si es tracta d'una visita col·lectiva, li donaran un telèfon per concertar-la.

Creiem que un bon servei hauria de garantir uns horaris més amplis i una millor senyalització i cura en la informació. Ens trobem aquí amb una característica que trobarem també en altres projectes a la comarca (veure la ruta dels Bons Homes, o bé el Museu del Transport): sovint els projectes es tiren endavant abans de tenir garantit un mínim de prestacions, suposem que amb la idea de començar amb el mínim imprescindible i d'anar consolidant sobre la marxa. El problema es que amb aquesta lògica de funcionament es pot perdre credibilitat si no es garanteix un mínim de qualitat.

14.4.5 Museu de la Mineria de Sant Corneli (Cercs)

Projecte municipal recolzat financerament pel Fons Miner de reconversió de la mineria espanyola (Ministeri d'Indústria). Hi ha un projecte fet i un audiovisual realitzat. També hi ha bastants diners compromesos i adjudicats per a la realització d'obres (del fons esmentat) però problemes de gestió i liquidesa han retardat la seva execució, encara no iniciada a l'estiu de 1.998.

14.4.6 Museu del Transport, carrilet miner i Jardins Artigas

Posem en el mateix paquet tres projectes vinculats entre ells. El Museu del Transport, situat al Clot del Moro al costat de l'antiga fàbrica cimentera (municipi de Castellar de n'Hug), és una iniciativa que està ja en funcionament, si bé de forma precària (es pot visitar, en forma de visites concertades; si no és així, es troba tancat). El projecte està impulsat per un gerent i compta amb el suport municipal. El seu objectiu és mostrar els trens que circulaven pel Berguedà com a suport de les activitats mineres i tèxtils. Podem considerar-lo en fase de consolidació i pendent de la seva integració a la xarxa del Museu de la Tècnica de Catalunya.

Com a complement del museu del transport hi ha previst reconstruir una part del carrilet que arribava fins al Clot del Moro, per a recorreguts turístics des de la Pobla de Lillet, amb parada als Jardins Artigas i fins al Museu del Transport. Actualment hi ha una part de les vies posades (començant al nucli de la Pobla de Lillet, en uns dos quilòmetres de recorregut), però el trajecte no està complet. El municipi de Guardiola de Berguedà està també interessat en el projecte i voldria afegir-s'hi, de manera que el carrilet comencés a Guardiola i anés cap a la Pobla i Clot de Moro. Tanmateix, hi ha la dificultat que quan es va ampliar la carretera es va utilitzar l'espai per on circulava abans el carrilet, de manera que l'ampliació fins a Guardiola és tècnicament i financerament més complicada.

Una atracció especial del recorregut del carrilet seria la visita als Jardins Artigas, oberts al públic des de 1997. Es tracta d'uns jardins construïts al costat de la Fàbrica Artigas per l'arquitecte Antoni Gaudí a inicis de segle, que s'havien malmès amb el pas del temps i que han estat restaurats recentment per la càtedra Gaudí de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. L'interès arquitectònic i paisatgístic dels jardins està ressaltat per les característiques de l'emplaçament i pel riu Llobregat que els travessa, i constitueixen un racó d'un atractiu de primer ordre. Es tracta d'una iniciativa de l'Ajuntament de la Pobla de Lillet, que ofereix visites guiades que realitza una empresa adjudicatària de l'Oficina de Turisme Local, formada per joves de La Pobla i de municipis de l'entorn.

14.4.7 Activitats de lleure i esportives a l'embassament de La Baells

Des de la inauguració del pantà de la Baells l'any 1.975 s'han desenvolupat a l'embassament activitats esportives nàutiques, però fins el moment no s'ha aprofitat totes les possibilitats que la presència de l'aigua i del paisatge que l'envolta permeten.

Existeix un estudi sobre aprofitament turístic de l'embassament realitzat per iniciativa de la Diputació de Barcelona l'any 1.996. Les propostes d'actuació no

s'han realitzat degut a la manca de capacitat de gestió dels dos municipis implicats (Cercs i Vilada) i a les dificultats de coordinació entre ells. També perquè una actuació global requeriria la realització d'un Pla Especial d'usos de l'àrea²⁴, però la Direcció General d'Urbanisme del govern català no està d'acord amb la seva realització. Finalment, un agent important com és la Junta d'Aigües, entitat de la Generalitat responsable de la gestió de l'embassament, sembla partidari d'introduir nous usos a l'embassament. En tot cas manca un projecte comú entre totes les administracions afectades.

En el cas de Vilada, l'any 1.997 l'ajuntament concedí la gestió de la base nàutica del Molí de Cavaller a una empresa formada per gent de Manresa amb vinculacions al poble. La base és activa, i aprofita les instal·lacions construïdes per l'Ajuntament de Barcelona com a casa de colònies i que van ser traspassades a l'Ajuntament de Vilada. La infraestructura és precària, i l'estètica de l'antiga casa de colònies difícilment compatible amb la qualitat que se suposa que han de tenir les instal·lacions de turisme relacionat amb la natura. En resum, es tracta d'una activitat iniciada amb pocs mitjans i sense que existeixi un projecte d'aprofitament més ampli i que defineixi els estàndards que ha d'assolir el servei.

El cas de l'embassament de La Baells és un cas paradigmàtic de les limitacions dels actors locals, en aquest cas els ajuntaments. Per una banda el de Vilada no té prou recursos ni capacitat de gestió i el de Cercs, que té més recursos i iniciativa política, està mancat també d'una estructura de gestió. En segon lloc, mostra la dificultat de negociació i fins i tot d'interlocució dels municipis petits amb les gran agències de l'administració (Urbanisme i Junta d'Aigües). Finalment, la feblesa de les administracions locals sembla requerir un suport extern, en termes no només econòmic, sinó també d'assessorament tècnic, estratègic i fins i tot de gestió. És en totes aquestes qüestions on es troba a faltar la presència, a nivell comarcal, d'un organisme que coordini, promou i impulsi les iniciatives que sorgeixen a nivell local i que es queden

²⁴ Segons fonts de la Diputació de Barcelona; veure entrevista amb Montserrat García, a l'annex C.

en fase de projecte, o bé que es perden, com el museu de la mineria de Cercs, pels laberints de la burocràcia de les macroadministracions.

14.4.8 Esglésies pre-romàniques de Pedret i Lillet

La vall de Pedret té l'atractiu de l'església pre-romànica de Sant Quirze de Pedret, situat molt a prop de la ciutat de Berga però en municipi de Cercs. Aquesta església ha estat recentment restaurada i es pot visitar en horari restringit o bé en visita concertada. L'accés a l'edifici no es pot fer en cotxe, ja que la pista asfaltada que hi arriba acaba a l'altra banda del riu, per la qual cosa està previst fer-hi un pont nou. Recentment ha estat també restaurada l'església de Santa Maria de Lillet, i es pot visitar, si bé cal també concertar la visita.

Es tracta d'un patrimoni arquitectònic, que juntament amb els de Sant Jaume de Frontanyà i el poble de Castellar de n'Hug, constitueix un atractiu evident que pot ser més promocionat del que ho és actualment per a atreure més visitants a la comarca.

14.4.9 Aprofitament de trams del Llobregat per a activitats esportives

Ens trobem amb dues iniciatives de la Diputació de Barcelona que pretenen arranjar dos trams del Llobregat per a la realització d'activitats esportives, tot garantint la seva compatibilitat amb la pesca. El departament de Cooperació Municipal té en projecte arranjar el tram de Guardiola de Berguedà, i el d'Esports i Turisme la vall de Pedret.

Es tracta d'iniciatives sorgides dels dos ajuntaments (Guardiola i Cercs) que probablement s'haurien de coordinar (i, en primer lloc, a l'interior de la Diputació) per tal de possibilitar una oferta coherent.

14.4.10 La ruta dels Bons Homes

Es tracta d'una iniciativa promoguda pel Consorci de Formació i d'Informació de Cercs-Berguedà, que amb el pretext de les migracions d'alguns càtars que, després de la caiguda de la fortalesa de Montsegur, es refugiaren al Berguedà. La ruta s'inicia al santuari de Queralt (Berga) i arriba, després de fer molts camins pel Berguedà i la Cerdanya, fins a Montsegur²⁵. També hi ha implicat el sector privat de l'hosteleria.

Per tal de promoure la ruta s'ha constituït una Agrupació d'Interès econòmic entre el Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs-Berguedà i Arièja Expansion. El liderat institucional és a càrrec de la Diputació de Barcelona i del Consell General de l'Ariège. També hi han col·laborat els ajuntaments i els Consells Comarcals del Berguedà i la Cerdanya, el parc natural del Cadí-Moixeró, i la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya.

La ruta s'obrí el 1997; les senyalitzacions estan fetes i hi ha un gerent que es s'encarrega de promoure-la i de potenciar-la. Tenim la sensació, tanmateix, que la ruta que s'ofereix no és un producte ben acabat, en el sentit que s'ha començat amb pocs mitjans i potser sense tenir la promoció i senyalitzacions ben establertes. Potser per aquest motiu la difusió de la ruta és encara molt limitada²⁶.

²⁵ Veure fotocòpia de la informació apareguda a la premsa en el moment de la inauguració de la part catalana de la ruta (annex D):

²⁶ L'estiu de 1998 han sortit publicades unes cartes al Director de La Vanguardia amb queixes sobre la mala senyalització i informació de la ruta. Aquest és un dels perills d'iniciar projectes amb pocs recursos: es pot malmetre la imatge de la comarca.

14.4.11 Museu geològic de Vallcebre

Es tracta d'una iniciativa de fer un museu geològic i de dinosaures que mostri la riquesa del substrat geològic de la zona. Creiem que està encara en fase de projecte.

14.5 Els agents i les xarxes locals

En aquest apartat ens proposem comentar breument, quin paper tenen els agents locals i quin és el grau d'articulació i cohesió que mostren, a partir de que hem realitzat dels projectes actuals.

14.5.1 Ajuntaments

Hem vist com en alguns casos els ajuntaments són els principals impulsors dels projectes examinats, i en tots els casos juguen un paper d'interlocutor i de vehiculador davant altres instàncies superiors. Tanmateix, la seva capacitat d'actuació varia lògicament segons la grandària del municipi.

Berga té la capacitat de portar a terme un projecte urbà ambiciós, fet possible a causa del tancament de la caserna militar que ha suposat l'alliberament d'un important espai cèntric.

La resta d'ajuntaments tenen una capacitat d'actuació molt menor, però el cert és que en alguns casos són els impulsors determinants d'algunes de les iniciatives. Pensem per exemple en el carrilet de La Pobla de Lillet, o bé el cas reeixit de l'obertura dels Jardins Artigas al mateix municipi. En la major part dels casos, tanmateix, la manca de recursos econòmics i la mínima estructura organitzativa els converteix en uns agents febles que tenen dificultats per defensar els seus interessos i per portar les seves iniciatives a les taules on es

prenen decisions que els afecten, com hem vist en el cas de Vilada en relació al projecte de l'embassament de la Baells.

En els casos que hem analitzat, ens trobem fins i tot amb projectes que tenen el suport d'ajuntaments importants a la comarca, com el del Parc Fluvial de les colònies industrials²⁷, en el que la presència institucional serveix per obrir portes, però no garanteixen una aportació econòmica mínima per donar un impuls important a projecte, ni tan sols, en el cas esmentat, per exercir un lideratge suficient del mateix.

A més dels aspectes esmentats, una de les dificultats que presenta la realització dels projectes és l'excessiu localisme i la dificultat de coordinar iniciatives que sobrepassen els límits municipals²⁸. Naturalment això posa més de manifest la inexistència d'un agent actiu de caràcter supramunicipal que hauria de coordinar les microiniciatives locals, promocionar-les conjuntament i buscar el suport extern amb més força de la que tenen els ajuntaments petits.

14.5.2 El Consell Comarcal del Berguedà

Volem destacar dos aspectes del paper del Consell Comarcal en els més de deu anys d'existència: el seu paper com a aglutinador d'iniciatives o propostes estratègiques col·lectives i la seva implicació amb el desenvolupament turístic de la comarca.

Pel què fa a la primera qüestió, el Consell Comarcal ha tingut en determinats moments puntuals un paper com a aglutinador d'iniciatives de reflexió sobre l'estat i el futur de la comarca. Ens referim en primer lloc a les "Jornades de

²⁷ En el qual participen els ajuntaments més importants de la comarca, com els de Berga, Gironella i Puig-reig, a més del de Navàs.

²⁸ No s'ha de prendre aquest comentari com una crítica específica als ajuntaments del Berguedà; ja hem vist en el capítol 13 les dificultats que presenta la coordinació entre els ajuntaments del Pla de Bages; es tracta sens dubte d'un fenomen general derivat de la naturalesa de l'activitat política i, més enllà, de la naturalesa humana. Per això és necessari l'establiment d'organismes de cooperació, dotats de l'autoritat i els mitjans suficients, l'àmbit territorial dels quals coincideixi al màxim amb el dels fenòmens que han de gestionar o coordinar.

reflexió sobre el futur del Berguedà (El Berguedà cap al 2000)", celebrades a Berga el març de 1.987 a iniciativa del Consell Comarcal, i, més recentment, a la iniciativa del Pla Estratègic del Berguedà.

L'origen del Pla Estratègic es troba en l'acord polític entre els dos principals partits polítics de la comarca que porta a la constitució del Consell Econòmic i Social del Berguedà com a organisme assessor del Consell Comarcal, l'any 1.993. Una iniciativa Consell Econòmic i Social fou la realització d'un pla estratègic, que coordinaren i impulsaren el responsable d'aquest organisme, Josep Graus, i Antoni Niubó, gerent del Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs-Berguedà, entitat que portà la coordinació tècnica dels treballs²⁹.

La realització del Pla Estratègic comportà la participació d'unes 350 persones de la comarca en comissions obertes, en les que s'establí la diagnosi i es recolliren propostes d'actuació. En una segona fase els coordinadors del projecte realitzaren 80 entrevistes (entre elles a tots els alcaldes) i sessions de treball participatives a tots els pobles. En resultà un document, però el procés es paralizà per decisió política: el Consell Econòmic i Social no fou convocat en un any, de manera que el projecte quedà reduït a un document formalment aprovat (CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DEL BERGUEDÀ, 1996)³⁰.

Es tracta per tant d'una experiència tan negativa com ho fou el "Bages cap al 2000", possiblement més pel caràcter estratègic i per tant operatiu que se li havia donat des d'un principi. Totes les fonts consultades són escèptiques sobre els seus resultats i el consideren una iniciativa avortada per la manca de compromís de les institucions locals.

Al llarg del procés participatiu, a través de les sessions de treball, Antoni Niubó extragué una visió dominant, que considera la principal rèmora per al futur: que no es pot fer res per afrontar la situació, visió que atribueix a que la gent té impregnada una cultura de dependència externa que paralitza qualsevol

²⁹ Veure les entrevistes realitzades als dos impulsors del Pla Estratègic, a l'annex C.

³⁰ Pel seu interès, reproduïm a l'annex D el resum de la diagnosi que estableix per al Berguedà, a través d'un quadre DAFO.

plantejament d'iniciativa autoorganitzada per sortir de la situació de crisi. Tanmateix, considera que almenys en alguns sectors, l'experiència d'haver participat en el Pla Estratègic ha provocat un canvi de mentalitat, "en el sentit de plantejar-se què volen que sigui la comarca, i de sentir que els berguedans poden ser protagonistes del seu futur"³¹.

Pel que fa als projectes de desenvolupament turístic de la comarca, i malgrat que dóna suport a alguns dels projectes comentats, el Consell Comarcal ens apareix com el gran absent. És cert que des del Consell es fan campanyes de promoció de la comarca als mitjans de comunicació i es participa en fires a Barcelona i altres llocs on es reparteix propaganda de la comarca, però no exerceix d'agent impulsor i coordinador de les iniciatives. En el cas del Berguedà, ens trobem amb un Consell Comarcal sense gaires mitjans, i afectat per la manca de cohesió interna del partit el governa³². Tanmateix, hem vist que passava el mateix en el cas del Bages, per la qual cosa ens podem preguntar perquè serveixen els Consells Comarcals si no poden fer el paper de representants i impulsors de les iniciatives comarcals³³.

Per les característiques de la comarca, creiem que en el cas del Berguedà és necessari un agent supramunicipal que coordini, lideri i assessori les iniciatives locals. En certa manera, aquest paper el supleix una mica la Diputació de Barcelona, que a partir de l'any 1.994 inicia una línia de treball de suport al turisme a les comarques interiors³⁴. La Diputació de Barcelona ha realitzat en aquests darrers anys un paper de suport econòmic i tècnic a molts dels projectes esmentats. Però no pot presentar-se ni negociar, en canvi, com a representat dels ajuntaments afectats, cosa que sí que hauria de poder fer un Consell Comarcal amb capacitat de lideratge.

³¹ Antoni Niubó, entrevista reproduïda a l'annex C.

³² El president actual del Consell Comarcal és el Sr. Jaume Farguell, alcalde de Berga; sempre ha estat governat per CiU, que té la majoria absoluta.

³³ I és que els Consells Comarcals se'ns apareixen com una màquina simplement administrativa, i amb poca capacitat d'iniciativa. Encara que sigui de passada i a peu de pàgina, ens podem preguntar si el paper actual que fan els Consells Comarcals en molts dels àmbits d'actuació, de tramitació administrativa entre la Generalitat i els ciutadans, no es podria fer amb unes senzilles oficines descentralitzades de la mateixa administració autonòmica. Però aquesta és una altra qüestió que depassa l'objecte dels presents comentaris

³⁴ Veure entrevista amb Montserrat García, Cap del Servei d'Esports i Turisme de la Diputació de Barcelona, a l'annex C.

14.5.3 Institucions empresarials: Cambra de Comerç, Associació d'Empresaris i CIDEM

Existeix a Berga una delegació de la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Barcelona. Es tracta d'una delegació que ens sembla poc activa, a part de les funcions obligades que realitza pel seu caràcter. Les seves iniciatives actuals són una campanya per reduir el preu de l'autopista de Terrassa a Manresa, i cursos de formació que no tenen massa èxit perquè com que no estan subvencionats els potencials usuaris s'apunten als que fa l'Associació d'Empresaris o bé el Consorci de Cercs.

Una altra entitat representativa dels empresaris és l'Associació Comarcal d'Empresaris del Berguedà, l'origen de la qual considerem significatiu. Així com la Patronal Metal·lúrgica del Bages neix en un moment de conflictivitat social en el que els empresaris del sector decideixen que necessiten tenir una sola veu, l'associació empresarial berguedana comença la seva activitat a remolc del procés de mobilització col·lectiva que va comportar l'elaboració del Pla Estratègic comarcal. Els impulsors del mateix consideren que per poder tirar endavant un Pla Estratègic necessiten implicar els empresaris; però es troben que no tenen interlocutors d'aquest col·lectiu, i fan gestions amb la patronal catalana per tal d'articular l'empresariat local. Arran d'aquestes gestions es configura un nucli d'empresaris berguedans interessats en participar en els afers col·lectius, en esdevenir un actor de la xarxa social berguedana, que donarà lloc a l'Associació d'Empresaris l'any 1.993³⁵, vinculada al Foment Nacional del Treball.

L'Associació d'Empresaris defineix la seva activitat en primer lloc justament per la intenció d'unificar criteris entre l'empresariat, i també per oferir serveis a les empreses afiliades (esmenten concretament l'assessorament per a subvencions), i la formació a empresaris (jornades sobre l'Euro) i pels treballadors.

³⁵ Veure entrevista amb Josep Graus i amb Josep Canudas, a l'annex C.

Es tracta d'una associació que fa pocs anys que funciona, però que creiem que està cridada a tenir un paper important en la modernització de l'estructura industrial berguedana i en l'augment de la implicació de l'empresariat més dinàmic en els afers col·lectius. Volem ressaltar que considerem el fet que fins fa molt poc els empresaris no haguessin sentit la necessitat d'organitzar-se com una mostra del caràcter perifèric i dependent de la indústria tradicional berguedana. I que l'inici d'un procés en principi allunyat de les preocupacions immediates del col·lectiu (com el Pla Estratègic), però que suposa una certa mobilització social, genera dinàmiques que van més enllà dels seus objectius inicials i que perduren malgrat, en aquest cas, l'aparent fallida del projecte que suposà la mobilització inicial.

D'altra banda, farem esment també en aquest apartat de l'existència de la delegació a Berga del Consorci d'Iniciatives per al Desenvolupament Empresarial (CIDEM), organisme dependent de la Generalitat de Catalunya. Creiem també significatiu el fet que Berga disposi d'una de les poques delegacions d'aquest organisme fora de les capitals provincials, com una mostra de la voluntat de la Generalitat de potenciar la reindustrialització de la comarca i l'enfortiment del teixit productiu local. Tanmateix, hem de dir que l'esmentada delegació compta amb pocs mitjans, ja que la delegada ho és també de Manresa i l'estructura que disposa és mínima. Tot i així, creiem que realitza un paper important en la dinamització de les empreses locals, sobretot en el foment de dinàmiques de millora de la qualitat de les empreses.

14.5.4 El Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs-Berguedà

L'origen del Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs ja l'hem explicat més amunt. Volem destacar aquí el seu paper d'agència de desenvolupament local i la seva voluntat d'intervenció en el conjunt de la comarca de forma global, tal com mostra el seu paper impulsor del Pla Estratègic del Berguedà.

També volem destacar que la seva activitat i el seu paper s'ha vist afectat per la manca de cohesió social i acord polític entre les institucions. Antoni Niubó, qui va ser gerent del Consorci entre 1.991 i 1.997, manifestava en l'entrevista que li vam fer (veure annex C), que el més lògic hauria estat que aquesta entitat hagués acabat sent l'agència de desenvolupament econòmic del Consell Comarcal, però l'etiqueta que tenia des de l'inici (organisme promogut per l'INEM en l'època del govern socialista espanyol i suportat per la Diputació de Barcelona, també governada pel parit socialista) ha dificultat la seva relació amb algunes de les institucions locals. Ja hem vist també que la capacitat del Consell Comarcal de liderar i incorporar iniciatives és molt limitada. Per tant, el paper del Consorci de lideratge d'iniciatives de desenvolupament s'ha vist afectat també per aquesta manca de credibilitat en determinats sectors.

Actualment, i un cop acabada l'etapa més punyent de la reconversió minera i tèxtil, i en un moment en què els diners dels programes públics han disminuït, el Consorci es troba en una etapa de redefinició del seu paper. Els canvis produïts en la gerència del mateix (el novembre de 1.997) i en la presidència (degut al canvi l'any 1.995 de l'alcalde socialista de Cercs per un de Convergència i Unió) poden facilitar el seu encaix en l'entramat institucional de la comarca.

14.5.5 Els agents privats

Volem destacar que entre els projectes esmentats, el més important (el Parc Temàtic de la Natura) és promogut i liderat per un empresari privat. És per tant l'excepció, ja que fins i tot en altres casos d'iniciativa privada (com el del parc de les colònies) els promotors han buscat el lideratge de les institucions. El cas que comentem es tracta d'una projecte ambiciós fet per un empresari que prové del sector turístic (és el propietari del càmping de Berga), i l'esmentem aquí perquè més enllà de les múltiples iniciatives empresarials que existeixen

en el sector, l'esmentat promotor ha esdevingut sens dubte una referència per al desenvolupament del sector turístic al Berguedà³⁶.

D'altra banda, i malgrat que en aquest punt de la nostra argumentació estem interessats en els actors col·lectius, volem esmentar el paper dels empresaris industrials com a agents de canvi. Igual com hem vist en el cas del Bages, avui les empreses berguedanes estan internacionalitzades i connectades a les xarxes globals. La reconversió industrial no ha suposat només la destrucció de les empreses tèxtils sinó també l'adaptació de moltes altres, especialment del sector del metall, a les noves condicions, cosa que els ha permès de mantenir l'activitat. Considerem que bona part de l'èxit dels projectes que hem comentat passarà per la capacitat d'implicar els empresaris de l'àrea a més de les institucions, i aquest és un aspecte que fins ara no s'ha plantejat en la major part dels casos³⁷.

14.6 Reflexions sobre la capacitat de desenvolupament del Berguedà

1. L'evolució industrial del Berguedà ens mostra com la tradició de gran empresa forània crea una societat depenent, caracteritzada per la manca d'esperit innovador, feblesa de la societat civil (de les xarxes socials locals), i debilitat estructural de les institucions i del lideratge social. Al Berguedà ens trobem als anys vuitanta i noranta sense capacitat de reacció davant la transformació econòmica de la societat tradicional, en una situació per tant de manca de cohesió social i per tant d'identitat.

2. Al costat d'això, l'especialització en molt poques activitats (tèxtil i mineria, com hem vist) ens situa el Berguedà (pres com a sistema territorial) com a nus

³⁶ Veure còpia d'una entrevista publicada a Regió7 amb Jaume Barniol, promotor del Parc de la Natura, a l'annex D.

³⁷ Només, creiem, en el cas del Parc de les Colònies Industrials, a més, és clar, del Parc Temàtic de la Natura.

de descentralització jeràrquica, segons la tipologia de CONTI, DEMATTEIS i EMANUEL (1995) que hem presentat en el capítol quatre. Efectivament, hem pogut veure que entre les característiques del sistema productiu berguedà, els avantatges competitius són el baix cost dels factors (sòl industrial, sous, etc.) al costat de la tradició de treball industrial. Aquestes són les raons de la instal·lació de les empreses de fora al llarg del període d'estudi, que a més han gaudit de la potenciació dels mateixos avantatges competitius a través de la política de reequilibri territorial de la Generalitat de Catalunya, i dels fons de reconversió de la mineria i del tèxtil.

3. Tanmateix, i malgrat les subvencions a la instal·lació de noves empreses industrials, el nombre de les mateixes efectivament descentralitzades al Berguedà ha estat molt petit, cosa que ens fa pensar que hi ha altres àrees alternatives que tenen uns avantatges que compensen els del Berguedà, o bé els mateixos però estan més a prop dels nusos de comunicacions. D'aquesta constatació podem concloure que el Berguedà, malgrat la millora de les comunicacions i de l'accessibilitat, no s'ha beneficiat dels processos de descentralització productiva que sí que han afectat el Bages. El Berguedà es trobaria, per tant, fora del camp d'externalitats metropolitanes.

4. El procés de reestructuració de la base productiva del Berguedà ha donat lloc, com a reacció, al sorgiment de dinàmiques col·lectives d'adaptació i de gestió de la mateixa reconversió que han posat les bases per a nous plantejaments sobre el futur de la comarca i els camins de desenvolupament. En aquest sentit ens sembla interessant remarcar el paper del Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs-Berguedà, originat pel procés de reconversió de la principal empresa minera però que evoluciona cap a agència de desenvolupament i és el motor d'iniciatives de reflexió col·lectiva com el Pla Estratègic del Berguedà. Usant la terminologia de la literatura esmentada en el marc teòric, és un cas de què davant un estímul provenint de l'exterior, de les xarxes globals (l'empresa forània que decideix tancar), es produeix una resposta que fa replantejar la pròpia identitat de la comunitat local. I és aquesta agència, a través de l'anàlisi de les experiències d'altres llocs (connectant-se

per tant a les xarxes globals) intenta mobilitzar les xarxes locals per tal de buscar en el propi *milieu* nous recursos per al desenvolupament.

5. Ens trobem a més en presència d'un procés de diversificació incipient de la base productiva del Berguedà, caracteritzat per l'augment de l'activitat i de les empreses del sector del metall, de la fusta i de l'alimentació. Especialment en el primer, es tracta d'empreses internacionalitzades i connectades a les xarxes globals, que han realitzat un important esforç de modernització i d'adequació a les noves condicions de producció. Hom valora de forma també positiva el desenvolupament dels serveis a les empreses que s'ha produït en les darreres dècades.

En el cas de les empreses locals tèxtils, sembla que encara hi ha molt de terreny per recórrer per treure partit de les oportunitats que ofereix la rica tradició del sector a la comarca, especialment en els terrenys de la millora de la qualitat, innovació de productes i cooperació entre empreses.

6. Davant del procés de transformació de la base econòmica cap a una major presència d'activitats vinculades al turisme i als serveis, caldrà que el sector del comerç i hotelier adopti unes actituds més actives, arriscades i cooperatives perquè no es tornin a repetir les experiències de pèrdua de terreny respecte a empreses foranies (en el tema de les grans superfícies i dels hotels, sobretot) que s'han donat en els darrers anys. L'adequació del sector comercial i hotelier local és també necessària per treure partit de les expectatives que ofereix l'augment del turisme a la comarca.

7. Hem mostrat que les activitats relacionades amb el turisme, no pas massiu sinó relacionat amb les característiques de l'entorn físic, han augmentat molt al Berguedà en la darrera dècada, i és previsible que augmentin encara més, ja que el potencial turístic és molt important.

Hem vist també que han sorgit diferents projectes, d'escala diversa però la majoria d'ells local, que tracten de convertir en recurs per al desenvolupament

diferents elements presents a la comarca (patrimoni industrial, miner i arquitectònic; presència d'aigua en un entorn per a les activitats esportives i recreatives, etc.). En tot cas és significatiu que tots els projectes col·lectius que els experts locals ens han identificat giren entorn el potencial turístic de la comarca.

Tanmateix, hem ressaltat també les dificultats que presenta l'acompliment dels mateixos, cosa que explica que quasi tots ells no estiguin encara consolidats. Ens referim a la feblesa dels agents locals que actuen com a promotors, a la manca de recursos econòmics i de lideratge de l'administració pública local per a donar-los suport, i als dèficits en el disseny, execució i comercialització de bona part d'ells. També a la dificultat de coordinar iniciatives més enllà de l'àmbit local. En aquest context, la manca d'un organisme comarcal que doni suport tècnic, logístic i de negociació de suports externs, es fa més palesa.

8. De tot el que hem exposat fins ara podem resumir la situació en què es troba el Berguedà i les línies d'actuació que segons la nostra opinió haurien de vertebrar una política de desenvolupament. La diagnosi de la situació creiem que està realitzada i és coneguda per part dels actors locals (veure el Pla Estratègic del Berguedà, així com les entrevistes que nosaltres hem realitzat). De la nostra anàlisi se'n desprenen les següents propostes:

- El Berguedà ha de potenciar el seu atractiu turístic; el sorgiment de múltiples projectes com els que hem presentat mostra el camí a seguir. Tanmateix, creiem que no pot apostar només per aquesta especialització. Diversos autors han ressaltat que la tradició industrial és un actiu que no es pot menysvalorar, i per tant l'enfortiment del teixit productiu industrial ha de ser també una prioritat en una estratègia de desenvolupament.

- En el terreny de l'enfortiment del teixit industrial, és important vincular les empreses, sobretot les més petites, als organismes de suport empresarial, com el mateix CIDEM a Berga, el Consell Tecnològic del Bages i altres, ja per moltes d'elles és la via que els permet tenir accés a la informació necessària

per la millora de la qualitat dels seus productes, que és la veritable clau de la competitivitat.

- Un aspecte en el que la comarca es deficitària és el de la formació tècnica i professional. Cal una estratègia de millora de la qualificació del sistema productiu que ha d'incorporar també la introducció d'elements de cultura empresarial i de gestió.

- De l'anàlisi de les iniciatives turístiques, hem conclòs que cal un més alt grau de coordinació dels mateixos per evitar la dispersió (fins i tot la duplicació) dels esforços. La major implicació del Consell Comarcal, a través de les fórmules de gestió apropiades, en la promoció i lideratge de les diverses iniciatives, dotant-les de coherència i estructurant-les com a elements d'un mateix projecte comarcal, ens sembla imprescindible per tal de garantir l'èxit d'una política de desenvolupament basada en els recursos esmentats. La conversió de l'actual Consorci de Formació i Iniciatives en l'agència comarcal de desenvolupament sembla, *a priori*, una solució que permetria aprofitar el capital adquirit en aquests anys de funcionament per aquesta entitat.

- Un dels problemes més importants que hem detectat per tal de dotar la comarca d'un projecte col·lectiu és la manca de cohesió social, que reflecteix en la manca de lideratges, també en el terreny polític. Les institucions haurien de procurar vincular els agents més actius i emprenedors de la comarca als projectes col·lectius, i passar del discurs de la millora de les comunicacions i de la demanda de solucions a l'exterior a donar suport més actiu als projectes claus que hem esmentat, cercant el consens social i territorial necessari, avui encara insuficient. Segurament les possibilitats de vertebració territorial i la mesura de la capacitat de trobar camins propis de desenvolupament es juguen avui en què tinguin èxit alguns dels projectes més importants, com el del Parc de la Natura i el parc fluvial de les colònies industrials.

BIBLIOGRAFIA PART IV

CABANA, Francesc 1996: "Què en podem fer, del Berguedà?", *L'Erol*, núm. 50, primavera 1996, pàg. 28-29.

CAMPRUBÍ i CASAS, Josep 1997: "Manresa: de problema a possibilitat", *Regió7*, 15 de febrer, pàg. 20.

CAMPRUBÍ i PLANS, Josep 1986: "Fabricació de cintes a Manresa", *Regió7*, 22 de setembre 1986. Reproduït a CAMPRUBÍ PLANS, J. (1994), pàg. 92.

CAMPRUBÍ i PLANS, Josep 1994: *Fàbriques i empreses*. Centre d'Estudis del Bages, Manresa.

CAMPRUBÍ i PLANS, Josep 1998: *Fàbriques i empreses II*. Centre d'Estudis del Bages, Manresa.

CASASSAS, Lluís 1984: "Sobre una nova visió del territori central de Catalunya", *Dovella*, 14, pàg. 27-32.

CASTELLS, Manuel 1997: *The Power of Identity*. Blackwell, Oxford.

CENTELLAS, Josep; LLUSSÀ, Rafel 1994: *L'àmbit territorial i institucional dels Plans Generals d'Ordenació Urbana*. Comunicació presentada al IV Congrés de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori sobre "La Planificació Territorial a Europa", Reus.

CIREM 1994: *Detecció d'oportunitats econòmiques pel desenvolupament de la comarca del Bages*. Fundació Centre d'Estudis i Recerques Europees a la Mediterrània, setembre 1.994.

CONSEJO ECONÓMICO SINDICAL COMARCAL DE MANRESA 1965: *Resumen de la Ponencia sobre Industria Textil del Bages*. Manresa, febrer 1965

CONSELL COMARCAL DEL BAGES 1991: *Bages 2.000. Conclusions del Programa*. Consell Comarcal del Bages, Manresa.

CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DEL BERGUEDÀ 1996: *Pla Estratègic del Berguedà* (versió impresa del 4 de juliol de 1.996).

CONSORCI DE FORMACIÓ I INICIATIVES DEL BAGES SUD 1996: *Estudi de l'activitat econòmica al Bages Sud: realitats i potencialitats*. El Pont de Vilomara.

CONTI, Sergio 1997: "Il sistema delle imprese e i vantaggi competitivi", a BARONE, Emilio; CONTI, Sergio; PICHIERRI, Angelo: *Ricerca relativa al comparto produttivo e artigianale. Rapporto finale*. Città di Torino, Torino, 28 luglio 1997.

CORNET, Joan 1986: "Pròleg I", a LLEONART, P.; i al., pàg. 13-16.

DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES 1991: *Pla Comarcal de Muntanya. El Berguedà. Vol. I. Diagnosi*. Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES 1994: *Pla Territorial General de Catalunya*. Generalitat de Catalunya, Barcelona.

EXCEL 1993a: *Cooperación entre empresas y sistemas productivos locales*. Centro de Estudios y Planificación. IMPI, Ministerio de Industria, Comercio y Turismo, Madrid.

EXCEL 1993b: *Cooperación entre empresas y sistemas productivos locales. Anexo I. El caso de Manresa en la Industria Metalúrgica*. Centro de Estudios y Planificación. IMPI, Ministerio de Industria, Comercio y Turismo, Madrid.

FONTRODONA, Jordi; HERNÁNDEZ, Joan Miquel 1998: *Les multinacionals industrials catalanes*. Papers d'economia industrial, 8. Direcció General d'Indústria, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

FUNDACIÓ LACETÀNIA 1991-1997: *Memòria d'activitats*. Fundació Lacetània per al foment de la Formació Professional. Manresa. (publicació anual correponent als exercicis dels cursos 90/91 al 96/97).

GAROFOLI, Gioacchino 1994: "The industrial district of Lecco: innovation and transformation processes". *Entrepreneurship & Regional Development*, 6, pàg. 371-393.

GASOL, Josep M. 1974: *Caja de Ahorros de Manresa 1863-1973*. Caja de Ahorros de Manresa, Manresa.

GRIFELL, Marcel 1992: *El potencial de desenvolupament de la comarca del Bages. Una visió general*. Centre d'Estudis del Bages, Manresa.

GUILLAMET, Jaume 1983: "Manresa, la capital pendent", *El Món*, 17 de juny 1.983

I.F.P. LACETÀNIA 1994: *Institut Lacetània. 25è Aniversari. 1968-69 / 1993-94*. Institut F. P. Lacetània, Manresa.

JORNET-LLOP-PASTOR, ARQUITECTES 1998: *Pla Director de l'Equipament Universitari de la Ciutat de Manresa*. Ajuntament de Manresa.

KRUGMAN, Paul 1991: *Geography and Trade*. Massachussets Institute of Technology Press, Cambridge, Mass. (edició castellana: *Geografía y comercio*. Antoni Bosch, editor, Barcelona, 1992).

LUDEVID, Jordi (dir.) i al. 1997: *Arquitectura territorial, medi natural i desenvolupament urbà al Pla de Bages. Bases tècniques per a uns acords territorials necessaris*. Primer premi Fundació Caixa de Manresa. 4 vol., inèdit, Manresa, 1997.

LLEONART, Pere 1980: *Els atractius industrials de 29 ciutats de Catalunya*. Banca Catalana, Barcelona.

LLEONART, Pere; FREIXAS, Francesc; GARCIA, M. Àngels 1986: *L'economia de Manresa: una anàlisi del seu potencial*. Banca Catalana, Barcelona.

LLUCH, Enric; NEL·LO, Oriol 1996: "L'esdevenidor del Berguedà: una reflexió i vuit preguntes", *L'Erol*, 50, pàg. 30-36.

LLURDÉS, Joan Carles 1995: "El nou turisme de patrimoni industrial i miner, alternativa de futur?", *L'Erol*, núm. 47, estiu 1995, pàg. 8-11.

LLURDÉS, Joan Carles 1996: "El paper de Regió7 en la vertebració territorial de la Catalunya Central", *L'Erol*, núm. 50, pàg. 19-22.

LLURDÉS, Joan Carles 1997: "El turisme de patrimoni industrial i miner. Una comparació d'experiències", *L'Erol*, núm. 54, estiu 1997, pàg. 33-37.

LLURDÉS, Joan Carles 1998: *Entre turisme i residus. Alternatives de desenvolupament per a territoris en crisi i processos de reestructuració econòmica. El cas de Cardona*. Tesi doctoral. Departament de Geografia. Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.

LLUSSÀ, R.; BOTIFOLL, C.; BASIANA, J.; LLUSSÀ, C.; OLIVERAS, M.A.; TORRENTS, R.; OLIVERAS, J. 1978: *La crisi tèxtil a la comarca del Bages*. Accèssit al Premi Omi i de Prat. Manresa, inèdit.

LLUSSÀ, Rafel 1983a: "El Bages, una comarca de la Catalunya Central", conferència pronunciada el 4 de febrer de 1.983 a Manresa dins el cicle *El Bages, una comarca*, organitzat per la Casa de Cultura de "La Caixa".

LLUSSÀ, Rafel 1983b: "La Catalunya Central i el territori català", Butlletí de la Delegació al Bages del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats, núm. 31, març 1983, pàg. 2-4 (reproduït a LLUCH, Enric; NEL·LO, Oriol 1984, pàg. 1080-1082).

LLUSSÀ, Rafel 1984a: "La divisió territorial de Catalunya en la perspectiva d'avui", *Dovella*, 14, pàg. 25-26.

LLUSSÀ, Rafel 1984b: "La división territorial de Catalunya, hoy", *El País* (edició Barcelona), 17 de desembre 1.984.

MENDIZÁBAL; Enric; SÁNCHEZ, Esther 1996: "De què parlem, quan parlem de la població del Berguedà?", *L'Erol*, 50, pàg. 23-25.

OLIVERAS, Josep 1985: *Desenvolupament industrial i evolució urbana a Manresa (1800-1870)*. Caixa d'Estalvis de Manresa, Manresa.

OLIVERAS, Josep 1986: *La consolidació de la ciutat industrial (1871-1900)*. Caixa d'Estalvis de Manresa, Manresa.

OLIVERAS, Josep 1997: "Imatge i model de ciutat", *Dovella*, 54-55, hivern 1996-primavera 1997, pàg. 7-12.

PACTE DEL BAGES 1978: *Conclusions de la Comissió de Planificació i Reestructuració Industrial*. (Document redactat per Pere Masegú, Eduard Bohigas i Josep Oliveras, i publicat a la revista *Dovella*, 9, març-abril 1983, pàg. 17-26).

PATRONAL METAL·LÚRGICA DEL BAGES 1989: *Catàleg d'Empreses Metal·lúrgiques del Bages*. Patronal Metal·lúrgica del Bages, Manresa.

PUIG ROVIRA, Francesc X. (coord.) 1993: *L'Escola Universitària Politècnica de Manresa. 50 anys de l'Escola de Mines*. Edicions de la Universitat Politècnica de Catalunya, Barcelona.

RUBIO, Xavier 1996: "La ciutat real i la regió central", *Regió7*, 1 de juny, pàg. 21.

RULLANI, Enzo 1995: "Distretti industriali ed economia globale", *Oltre il Ponte*. Revista trimestrale di analisi economica e sociale regionale, 50, IRES Veneto, luglio 1.995, pàg. 5-61.

SERRA i SALA, Joan M. 1985: "Els factors de la localització geogràfica de les colònies", *Dovella*, 15, pàg. 35-37.

CONCLUSIONS

Presentarem les principals conclusions, com a resum de les idees fonamentals expressades en els capítols anteriors, seguint les diferents escales que hem utilitzat en la nostra investigació, i diferenciant per una banda les idees referents a les dinàmiques territorials, les referents a la lògica dels espais productius que estan a la base de les anteriors, i les referents a les potencialitats de desenvolupament. Finalitzarem amb unes consideracions finals contrastant les hipòtesis fonamentals i el model en que ens hem basat per al nostre treball.

A. PRINCIPALS DINÀMIQUES TERRITORIALS A LA CATALUNYA CENTRAL

A.1. Trencament de la jerarquia cristal·leriana, dinàmiques metropolitanes i diferenciació dins la Catalunya central

1. Com hem vist en el capítol cinquè i sisè, en la segona meitat del segle XX s'ha produït un procés de marginalització de l'espai de la Catalunya central, el qual ha quedat al marge dels eixos de creixement econòmic de Catalunya. Això ha comportat un estancament demogràfic d'aquest territori i una pèrdua de pes del mateix. Al llarg dels anys vuitanta i principis dels noranta, el caràcter perifèric de les comarques de la Catalunya central venia reflectit per uns indicadors de renda per càpita inferiors a la mitjana catalana, que en el cas del Berguedà i del Bages es situaven entre els més baixos de totes les comarques. Només Osona presentava xifres properes a la mitjana catalana.

2. A partir dels anys vuitanta es produeix una transformació de l'escenari descrit, en la mesura en que el conjunt de la Catalunya central es veu afectat per les noves tendències de difusió de la població de la regió metropolitana de Barcelona, que es reflecteixen en els saldos migratoris positius que presenten totes les comarques centrals amb l'espai metropolità. La nova lògica espacial es manifesta també en un increment important de la mobilitat laboral general

que afecta també els fluxos entre les comarques centrals i les metropolitanes, facilitada per la millora de les comunicacions i de l'accessibilitat general del territori.

Tanmateix, la nova dinàmica i els fluxos demogràfics esmentats no suposen la reversió de la tendència a l'estancament demogràfic en tota la Catalunya central. Les comarques més afectades per processos de reestructuració de la seva base econòmica segueixen perdent població (el Berguedà i el Ripollès) o bé estan estancades (el Bages), mentre que l'Anoia i Osona guanyen població al llarg del període analitzat.

3. De l'anàlisi dels fluxos recents de migracions i de mobilitat laboral que es produeixen en la darrera dècada en podem deduir l'inici una ruptura de l'espai de la Catalunya central, tradicionalment articulats pels eixos fluvials i estructurat pels centres regionals de Vic i Manresa. En efecte, en la mesura que augmenten les relacions del Solsonès, el Berguedà i el Ripollès amb l'àrea de Barcelona, el paper del Manresa i Vic tendeix a disminuir, afeblint-se d'aquesta manera la jerarquia cristalleriana del sistema urbà català. Les tres comarques esmentades tendeixen a estar connectades directament amb el centre barceloní. Al seu torn, les àrees urbanes més properes a la regió metropolitana presenten cada vegada uns nivells d'integració més elevats amb la ciutat central i l'espai metropolità.

Una segona diferenciació es produeix tanmateix entre les àrees urbanes de Manresa, Igualada i Vic. Mentre les dues darreres participen més de les dinàmiques metropolitanes, Manresa és menys receptora de la desconcentració de la població barcelonina i l'evolució del seu mercat de treball sembla dependre en major grau de la seva pròpia dinàmica interna.

A.2. Una nova lògica en la que es combinen aglomeració en els centres urbans i processos de difusió urbana

1. A partir de 1.975, i amb més intensitat des de 1.986, s'ha trencat la lògica de concentració de la població i de l'activitat productiva al llarg dels eixos fluvials, característica del període anterior. Així, l'espai eix fluvial és substituït per un nou arranjament espacial de l'activitat productiva, quina característica fonamental és l'aglomeració al voltants d'àrees urbanes.

A la vall del Llobregat, el creixement de la població tendeix a donar-se de forma concentrada entorn les ciutats de Manresa i Berga, mentre la resta de poblacions que es troben al llarg del l'eix fluvial perden població. Manresa consolida una important àrea urbana que concentra quasi tot el creixement de la comarca, tot i que la ciutat central perd població. En el cas del Berguedà, la capital és l'única població important que guanya habitants, concentrant una part important de l'èxode dels municipis petits.

Malgrat que les viles industrials tradicionals han perdut població des de 1.975, en la darrera dècada manifesten alguns senyals de recuperació, que mostrarien la importància de les inèrcies locacionals entorn els centres urbans. Així, Sant Vicenç de Castellet guanya habitants entre 1.991 i 1.996, mentre que tot i perdre habitants, Súria, Sallent, i el mateix Sant Vicenç presenten guanys en el nombre total de llocs de treball entre 1.986 i 1.991.

Berga és també l'única població gran de la seva comarca que guanya llocs de treball en un context comarcal de disminució dels mateixos durant la segona meitat dels vuitanta., mentre que els nuclis industrials més importants (Gironella i Puig-reig) segueixen perdent població i llocs de treball.

L'evolució de l'espai industrial segueix també la lògica d'aglomeració al voltant de l'àrea de Manresa, on es consoliden com a centres productius els municipis de la seva àrea urbana. També mantenen el caràcter i l'atractiu industrial algunes ciutats de la ribera del Llobregat (Sant Vicenç, Sallent, Navàs, Puig-reig, Gironella i Berga), i també Súria. En canvi els pobles petits on la indústria

tradicionalment era un complement de l'activitat agrícola s'han vist afectats per la desaparició de la gran fàbrica i tendeixen a perdre l'activitat industrial.

2. Al costat de la polarització del creixement entorn les principals àrees urbanes, ens trobem amb noves formes de distribució de la població del tipus de periurbanització i de ciutat difusa.

En efecte, totes les comarques analitzades presenten un gran predomini dels fluxos (tant de canvis de residència com de mobilitat laboral) a l'interior de al mateixa comarca. En el cas d'Igualada, Vic i Manresa això ens fa suposar la superació dels àmbits municipals com a expressió del fet ciutat, de manera que ens hem de referir a elles com a àrees urbanes que integren els municipis de les respectives rodalies. En el cas del Solsonès, Berguedà i Ripollès, l'important augment dels esmentats fluxos intracomarcals ens permet suposar que s'hi produeixen alts nivells d'integració comarcal. Hem conclòs, a manera d'hipòtesi, que el fenomen urbà s'hi pot analitzar, considerat funcionalment, a escala comarcal.

Així, hom hauria de considerar les àrees urbanes d'Igualada, Manresa i Vic per una banda, i les comarques del Solsonès, el Berguedà i el Ripollès com a unitats o nusos (és a dir, com a "ciutats") de la xarxa d'àrees urbanes de Catalunya.

Aquestes hipòtesis semblen confirmar-se quan analitzem amb més detall el creixement de la població a escala municipal de les comarques del Bages i el Berguedà. En efecte, en el cas del Bages es configura una àrea urbana en la que Manresa perd població (però guanya llocs de treball) amb una constel·lació de pobles al seu voltant que experimenten un creixement important des dels anys setanta, però de forma més espectacular en la darrera dècada i que guanyen llocs de treball durant la dècada dels vuitanta.

Al costat d'això, es produeix a partir de mitjans dels anys vuitanta un creixement de població en municipis rurals que fins aleshores s'havien anat despoblant, que formen una segona corona i que tenen la característica comuna d'estar ben comunicats per l'Eix Transversal inaugurat l'any 1.997. A l'interior d'aquesta àrea, antigues urbanitzacions de segona residència es converteixen en primera residència. Manresa es configuraria doncs com a àrea urbana madura, amb un centre que tendeix a concentrar llocs de treball i les funcions de més valor afegit, i uns municipis del voltant als que desconcentra activitats productives i residència.

En el cas del Berguedà el fenomen és diferent. Berga és de les poques poblacions (junt amb alguns municipis rurals de l'alt Berguedà especialitzats en el turisme) que guanya població de manera contínua. Només el creixement d'Avià, municipi del costat de Berga, en fa pensar un inici de configuració d'àrea urbana. L'únic fenomen que es podria considerar de difusió afecta alguns municipis de l'alt Berguedà i està relacionat amb el turisme.

Respecte a la dinàmica de la indústria, aquesta activitat tendeix a desaparèixer de l'alt Berguedà i a concentrar-se a Berga i als dos nuclis industrials tradicionals (Gironella i Puig-reig).

La dinàmica territorial exposada ens permet suposar el Bages i molt especialment l'àrea de Manresa hauria finalitzat ja la reestructuració de la seva base econòmica i s'hauria beneficiat de la millora en l'accessibilitat respecte a la regió metropolitana de Barcelona que hem mostrat al capítol cinquè. El fet que el Berguedà no mostri, al llarg dels vuitanta i dels noranta, aquestes dinàmiques de creixement seria degut tant a factors relacionats amb la seva estructura productiva com a la major distància de Barcelona: el Berguedà es trobaria encara fora del nou camp d'externalitats metropolitana configurat els anys vuitanta.

B. UNA NOVA LÒGICA DE L'ESPAI PRODUCTIU: REESTRUCTURACIÓ, FLEXIBILITAT, AGLOMERACIÓ

B.1 El Bages i el Berguedà, espai industrial perifèric

1. El Bages i el Berguedà han tingut un paper perifèric en el procés d'industrialització de Catalunya, en el que es van beneficiar del menor cost dels recursos energètics i de la mà d'obra en relació a Barcelona i a l'espai del litoral català. Tot i així, a Manresa es produí a partir de mitjans del segle XIX un procés de desenvolupament econòmic al voltant de la indústria tèxtil de característiques de districte industrial.

A causa d'aquest caràcter perifèric (i en determinats aspectes, colonial) i a la llunyania i mala accessibilitat del Bages i el Berguedà, les dues comarques quedaren al marge del fort creixement de la indústria catalana a partir dels anys seixanta, de manera que tampoc diversificaren la seva base productiva amb els nous sectors industrials. És a partir d'aquest moment també que s'inicia la crisi tèxtil que comporta l'inici de la pèrdua de pes econòmic i demogràfic de les dues comarques en el conjunt de Catalunya.

2. A partir d'aquest moment el Bages i el Berguedà s'han vist afectats per una radical reestructuració de la seva base productiva, que s'accentua als anys vuitanta ja que els sectors en que estaven especialitzats, la mineria i la indústria tèxtil fordista, no han pogut sobreviure a l'obertura de l'economia espanyola i la competència del mercat internacional.

Tot i així, Manresa es beneficià dels efectes de la posada en marxa de la indústria automobilística a Barcelona i pogué reconvertir part del sector del metall, especialitzat en la construcció de maquinària per al tèxtil, en auxiliar de l'automòbil.

A través de la tècnica del *shift share* hem vist que de resultes d'aquesta situació, entre 1.975 i 1.986 el Bages i el Berguedà sofreixen una pèrdua de llocs de treball més important que el conjunt de Catalunya, i entre 1.986 i 1.991 el guany de llocs de treball al Bages és inferior al de Catalunya, mentre que el Berguedà segueix perdent llocs de treball. Aquesta evolució negativa respecte al conjunt de Catalunya no s'explica només per la seva estructura industrial, sinó que es deu també i en major mesura a factors específicament locals. Tanmateix, cal destacar la favorable evolució en aquest període dels serveis públics en general i dels serveis a les empreses de les dues comarques.

B.2 El Bages i el Berguedà en el context del nou espai industrial postfordista

1. És a partir de 1.975 que es manifesten també a Catalunya els efectes espacials de la nova lògica de producció postfordista, fonamentalment la concentració a la ciutat de Barcelona de les funcions de més valor afegit i la configuració de dinàmiques de tipus "districtual" a les antigues ciutats industrials de la segona corona metropolitana, beneficiades pel camp d'externalitats metropolitana.

Donada per una banda l'existència a Manresa d'una especialització en determinats sectors i per l'altra la millora de l'accessibilitat produïda a partir dels anys vuitanta, ens hem preguntat fins a quin punt no podem considerar que Manresa compartia en més o menys grau les dinàmiques de districte, sobretot tenint en compte l'aparent consolidació del sector metal·lúrgic auxiliar de l'automòbil al llarg dels anys vuitanta i noranta. Berga, en canvi, es trobaria fora del camp d'externalitats i seguiria sent un nus de descentralització jeràrquica. Per a contrastar aquestes hipòtesis hem procedit en primer lloc a analitzar l'evolució de l'estructura industrial del Bages i del Berguedà, i després a una anàlisi qualitativa per tractar de comprendre els mecanismes de funcionament dels dos sistemes productius locals.

2. A través de la comparació de l'estructura industrial de mitjans dels vuitanta amb la dels noranta, així com de l'anàlisi de les inversions industrials realitzades entre 1.989 i 1.996, hem constatat la disminució dels llocs de treball industrials, provocada per la crisi de la indústria tèxtil tradicional i pels processos d'automatització de la producció en tots els sectors.

Tanmateix, hom constata diferències significatives entre l'evolució del Bages i el Berguedà. Entre 1.986 i 1.994 el Bages disminueix el nombre de llocs de treball del tèxtil i també del metall, cosa que indica la gravetat del procés de reestructuració que comportà la crisi de principis dels anys noranta. Els altres sectors segueixen una evolució positiva, que continua després de 1.994. A partir d'aquesta data el tèxtil segueix perdent llocs de treball, però l'increment del metall fa en resulti un augment del nombre total de llocs industrials a la comarca. El Berguedà, en canvi, presenta una evolució marcada per la disminució contínua de llocs de treball del tèxtil, de manera que malgrat que la resta de sectors industrials guanyen llocs de treball en els dos subperíodes, el nombre total de llocs de treball industrial segueix disminuint.

3. La reestructuració industrial suposa la reducció de la grandària de les empreses: pràcticament desapareixen els grans establiments de més de 500 treballadors i augmenta el percentatge d'empreses petites i del nombre d'assalariats en aquestes, en tots els sectors. Cal dir però que entre 1.994 i 1.997 es produeix un augment del percentatge d'assalariats en les empreses més grans, sobretot del sector del metall del Bages, que considerem ocasionat per la consolidació de les empreses més dinàmiques del sector.

4. Una altra de les característiques de l'evolució de l'estructura industrial en la darrera dècada és la tendència a la diversificació. La gran pèrdua de llocs de treball del tèxtil fa que el metall sigui el sector predominant al Bages i que hagi augmentat també molt al Berguedà. Altres sectors que han augmentat el seu

pes són l'alimentació, la química, confecció i edició. En el cas del Berguedà, a més del metall han augmentat de forma important els sectors relacionats amb la transformació de les matèries primeres: la fusta i l'alimentació.

5. Les dades d'inversions industrials mostren la inèrcia de les localitzacions industrials, amb major avantatge per les més grans. Al costat d'aquest fenomen, ens trobem amb nuclis rurals que apareixen per primera vegada en el mapa industrial, sobretot al Bages (Castellgalí, Fonollosa), mostra de la ruralització de l'activitat industrial, que s'explica per la cerca de formes de producció flexibles i amb salaris baixos.

Els nous patrons de localització comporten la tendència a la desaparició de l'activitat industrial a l'alt Berguedà, la ruptura del rosari de fàbriques del Llobregat i la tendència a la concentració a les poblacions més gran (Sallent, Navàs, Puig-greig, Gironella), la marginalització de l'eix del Cardener, la consolidació de l'àrea de Manresa superant els límits de la ciutat, i l'augment de pes dels pobles industrials del Bages occidental que es troben all costat del nou eix Transversal.

6. En la nostra àrea d'estudi es manifesten per tant fenòmens típics de les àrees d'indústria tradicional en l'actual fase de producció postfordista: reestructuració profunda de la base industrial, flexibilització de la producció amb el predomini d'empreses petites. El caràcter perifèric de la indústria del Bages i del Berguedà se'ns confirma a través de l'anàlisi del contingut tecnològic de les inversions industrials en la darrera dècada. En les dues comarques, i molt especialment al Berguedà, es dona un pes molt més gran que en el conjunt de Catalunya de les inversions en sectors de baix contingut tecnològic, mentre que hi són pràcticament absents les inversions en els sectors d'alt contingut tecnològic.

C. LA DINÀMICA INTERNA DELS SISTEMES PRODUCTIUS LOCALS

C.1 L'àrea urbana de Manresa

1. L'anàlisi de la indústria del metall i de la cinteria de Manresa ens confirma la presència d'unes economies externes que expliquen el fenomen aglomeratiu. Els dos sectors han passat un procés important de reestructuració al llarg dels anys vuitanta i noranta, que ha comportat la introducció d'innovacions de procés i d'organització, un augment de la productivitat i la internacionalització de mercats i apareixen avui vinculats a les xarxes globals.

2. En el cas del metall podem distingir dos tipus d'empreses líders, al voltant de les quals s'articula el sector: per una banda les auxiliars de l'automòbil, i per l'altra algunes empreses que han desenvolupat producte final propi, de valor afegit relativament important. Les primeres basen la seva competitivitat en els preu que ofereixen i en l'experiència i qualitat que han assolit treballant per a les multinacionals de l'automòbil, que els permet competir avui en el mercat mundial i expandir-se al voltant de les multinacionals del sector. Les segones, en el desenvolupament de productes propis per als quals han trobat un nínxol de mercat.

El sector del metall de Manresa compta amb algunes característiques pròpies dels districtes industrials: "atmosfera" industrial, xarxa d'interrelacions entre les empreses, una certa cohesió interna facilitada per l'existència d'institucions que estimulen la cooperació, i una xarxa de serveis i centres d'ensenyament que s'ha anat construint al llarg del temps.

Tanmateix, el sector auxiliar de l'automòbil no disposa d'un element important que és a la base de la consideració dels districtes i que té a veure amb la seva autonomia: la fabricació de tota la cadena de valor, és a dir, del producte final, i el control de tot el procés a nivell local. Altres factors que limiten la capacitat d'aquesta especialització local són el poc contingut tecnològic dels productes i

la R&D. L'existència de les empreses que sí que fabriquen producte final i l'articulació de les primeres amb els fabricants mundials d'automòbils garanteixen tanmateix un procés de difusió de les innovacions i de la cultura de qualitat que tendeix a afectar el conjunt del sector a través de la xarxa de relacions de subcontractació existents.

3. L'anàlisi de la cinteria de Manresa ens ha permès constatar la importància que segueix tenint el tèxtil malgrat la pèrdua de llocs de treball, i els mecanismes d'adaptació que han posat en marxa les empreses supervivents. Aquestes han reorientat la producció cap a productes de més valor afegit i utilitzen estratègies de diversificació espacial que tenen en compte els actius de cada territori.

4. Podem concloure que existeix al Bages d'economies de localització per als sectors del metall i la cinteria, que es basen en la tradició industrial i en l'entramat institucional. Més enllà, trobem una lògica de districte que possibilita iniciatives de cooperació transectorials que són també font d'economies d'aglomeració. D'altra banda, totes les empreses entrevistades consideren que la millora de les comunicacions fa que no suposi cap inconvenient la localització a Manresa, cosa que ens confirma la inclusió de la ciutat dins el camp d'externalitats metropolitanes i per tant que es beneficien de les economies d'urbanització barcelonines.

C.2 El Berguedà

1. El Berguedà presenta unes característiques molt diferents. El desballestament de la tradicional estructura industrial basada en la gran fàbrica tèxtil forània i la mineria ha deixat una situació de poca base industrial, sense tradició de cooperació i per tant mancada d'actors col·lectius. Els intents des de l'administració d'afavorir la localització de noves empreses industrials han estat

basats en la potenciació dels avantatges competitius tradicionals, el baix cost dels factors de producció, de manera que la comarca ens apareix avui com un nus de descentralització jeràrquica, fora del camp d'externalitats metropolitanes.

2. Les esmentades polítiques han mostrat les seves limitacions, tant en el nombre de les empreses que s'han localitzat al Berguedà com per la precarietat d'algunes d'aquestes instal·lacions, per la qual cosa qualsevol estratègia de desenvolupament ha d'anar orientada a l'enfortiment del teixit productiu local. Aquest existeix i té les seves potencialitats. En el cas del metall, ens trobem amb un sector que s'ha reestructurat i que està avui internacionalitzat. L'augment de la indústria vinculada a la transformació de recursos locals (fusta, aigua, alimentació) és un camí a seguir per a aquest enfortiment.

D. SOBRE LA CAPACITAT DE DESENVOLUPAMENT DELS SISTEMES TERRITORIALS LOCALS

D.1 Manresa

1. En parlar de l'evolució de la ciutat de Manresa ens hem referit al concepte de cicle de desvitalització social, que hauria estat provocat per la incapacitat de seguir el ritme de modernització del sistema productiu i per la desaparició de la classe dirigent com a actor col·lectiu. El resultat fou la desvertebració social, és a dir, la pèrdua de la cohesió i de la capacitat de generar desenvolupament autocentrat, amb la tendència a convertir-se en un nus de descentralització jeràrquica. Els anys setanta, en el moment que arriba la crisi del sistema productiu tradicional, la societat manresana, empresaris i institucions, no tingueren capacitat de resposta, com hem vist en el capítol tretzè.

2. Tanmateix la situació sembla haver canviat en els darrers anys, en els que hem detectat una capacitat de concertació i cooperació entre els actors socials, inexistents en les dècades anteriors, entorn la formulació de projectes concrets de desenvolupament. Creiem que aquesta nova dinàmica és possible per dues raons: en primer lloc el pes del passat, l'existència d'institucions, de recursos i de tradicions o percepcions de la història local que restaven "adormits", però que seguien existint en el pòsit de la ciutat com a col·lectivitat, en el seu *milieu*, si es vol. En segon lloc, a un cert recanvi generacional, a l'entrada en l'escenari de nous protagonistes al front de les institucions, que aporten experiència d'altres realitats, és a dir, que han estat en contacte amb les xarxes globals.

3. Manresa hauria patit un cicle de desvitalització però no hauria arribat al punt de no poder reaccionar; la crisi als anys setanta, com a estímul provenint de l'exterior, hauria posat en marxa mecanismes de resposta que van tardar a funcionar. Però ja hem explicat que malgrat el fracàs de les diverses iniciatives col·lectives, totes elles generaren dinàmiques que suposaren l'enfortiment del teixit col·lectiu, de les seves xarxes socials. Així, del fracàs del pacte del Bages en surten les organitzacions empresarials i fan el seu aprenentatge determinats partits polítics; la "frustració" del "Bages cap al 2.000" deixa com a herència el Consell Tecnològic del Bages, que es convertirà en agent de dinamització i modernització del sistema productiu.

Creiem que això mostra la importància de la història, i que ajuda a explicar la inèrcia de les localitzacions, i la naturalesa de determinades economies d'aglomeració. Però també és cert que per tal que aquestes capacitats de regeneració siguin possibles un cop iniciat el cicle de desvitalització, cal que es donin un mínim de condicions: difícilment es podrien donar aquestes condicions sense un mínim de massa crítica o bé si la manca de llocs de treball hagués comportat la total descapitalització per l'emigració dels elements més emprenedors. En aquest sentit, la generalització de serveis en el territori i la

disminució de la distància respecte a Barcelona són sens dubte condicions necessàries que ajuden a mantenir l'activitat productiva en el territori.

4. Manresa ens apareix avui amb unes potencialitats de consolidar les característiques del seu sistema productiu, les garanties d'èxit del qual semblen lligades a la capacitat d'articular en un mateix projecte la ciutat funcional o àrea urbana, i vincular de forma efectiva els sectors més dinàmics de l'empresariat als projectes col·lectius. Una darrera barrera per a la és mental, la manca de confiança en les pròpies possibilitats que es repeteix com a clicé en la major part de les anàlisis. Probablement quan s'abandoni aquesta imatge, quan deixi d'esmentar-se com a inconvenient, s'haurà donat un pas important en la bona direcció.

D.2 El Berguedà

1. Hem esmentat les dificultats de desenvolupament de l'activitat industrial derivades de la seva posició fora del camp d'externalitats. Tanmateix, la desindustrialització ofereix noves oportunitats a la comarca: el model industrial al Berguedà es basà en la depredació de recursos (mineria, central tèrmica, extracció d'energia i plusvàlues per part d'empreses forànies) amb un alt impacte ambiental a l'alt Berguedà. La desindustrialització permet posar en valor per a l'aprofitament turístic un paisatge que abans no el tenia. obrint la possibilitat per a un desenvolupament més harmoniós i, potser, amb més control local.

Considerat com a sistema territorial local, el Berguedà ens apareix amb força més limitacions, derivades de la manca de cohesió i de fragmentació social i territorial, com hem dit derivades de la seva història econòmica.

2. Hem vist que han sorgit diferents iniciatives de desenvolupament basades en l'aprofitament de recursos per al turisme, i les dificultats per a tirar-les endavant i, sobretot, per a dotar de coherència un projecte de desenvolupament que s'hauria de bastir a escala comarcal. En aquests moments la manca de cohesió social i política pot comprometre les possibilitats d'èxit dels projectes. Per tant, creiem que s'hauria d'aconseguir un nivell de consens social entorn un o dos dels projectes més emblemàtics per tal de garantir-ne l'èxit. Seria la manera de crear identitat de projecte enfortint les xarxes locals.

A causa de l'esmentada fragmentació social i també territorial, sembla difícil que actualment es pugui articular un projecte de desenvolupament i en la creació del consens necessari sense suport exterior.

3. Tanmateix l'experiència de Manresa suggereix que és possible un camí de desenvolupament local, ja que la reacció davant la reestructuració industrial ha generat la creació d'algunes institucions que poden esdevenir agents de desenvolupament. En aquest sentit el Consorci de Formació i Iniciatives de Cercs és ja un actor important, i fins i tot el projecte fracassat de Pla Estratègic del Berguedà ha facilitat l'articulació del sector empresarial.

E. SOBRE EL MODEL UTILITZAT

Hem basat la nostra anàlisi en un model que incorpora una representació reticular de l'espai i considera les ciutats com a nusos d'aquesta xarxes. Cada nus s'ha d'entendre com un sistema local format per xarxes locals i el *milieu*, i les relacions entre ells i amb les xarxes exteriors.

La lògica espacial que hem descrit sembla confirmar-nos la bondat de l'òptica reticular, donada la tendència a la ruptura de la jerarquia christalleriana, a

l'enfortiment de les àrees urbanes i a la configuració de la regió metropolitana de Barcelona com a "ciutat de ciutats".

La consideració de les àrees funcionals com a sistemes territorials locals sembla una eina útil per entendre la lògica de funcionament dels col·lectius territorials i abordar la qüestió dels factors de desenvolupament com a elements del *milieu* que s'activen o no en funció del predomini de determinades lògiques globals i de la capacitat dels agents socials de convertir-los en recursos. La capacitat de generar processos de desenvolupament autocentrat dependria doncs de la capacitat de les xarxes socials d'esdevenir subjectes, és a dir, actors col·lectius al voltant d'un projecte que doni identitat.

En la nostra anàlisi de Manresa hem mostrat que determinats elements del *milieu* poden passar de ser recurs a ser un obstacle per al desenvolupament si les ciutats entren en una dinàmica de decadència com la descrita pel cicle de desvitalització. El model de sistemes territorials complexos ens permet incorporar aquestes dinàmiques en les nostres anàlisis, i ofereix un marc interpretatiu de les dinàmiques socials i territorials, i facilita la formulació de línies d'actuació operativa, com esperem haver mostrat en el cas de Manresa.

Finalment, creiem que la diferent dinàmica entre el Bages i el Berguedà detectada en les nostres anàlisis és explicable, al marge de les diferències estructurals, per l'efecte distància respecte el centre barceloní. El model de l'extensió del camp d'externalitats se'ns ha mostrat com una eina conceptual útil per incorporar el factor distància en les explicacions de la lògica espacial actual.

ANNEXOS

ANNEX A. QÜESTIONS METODOLÒGIQUES

A.1 El tractament dels censos industrials

En el procés de recerca d'informació es va tenir accés a diferents llistats d'empreses del Bages i del Berguedà, que van fer pensar en la possibilitat de realitzar no només una comparació de l'estructura industrial de mitjans dels anys vuitanta amb la de mitjans dels anys noranta, sinó també d'identificar el tipus d'empreses supervivents, les que havien desaparegut i les de nova implantació en el període 1986-1996.

Concretament les fonts que es van obtenir són les següents:

- a) Llistat d'empreses del Bages datat del 4 de setembre de 1986, que ens ha facilitat el Sr. José Antonio Giménez.
- b) "Listado del Registro general de Empresas (PE-8)" del Instituto Nacional de Previsión, datat del 25 d'abril de 1988, amb informació referent a les empreses localitzades en municipis del Berguedà, que ens ha facilitat la Sra. Montserrat Ribera, delegada del CIDEM per al Bages i el Berguedà.
- c) "Directori d'empreses Industrials i de Serveis del Bages", que en forma de disquet amb dades de 1996 i la seva actualització el 1997 ens ha facilitat el Consell Tecnològic del Bages.
- d) Llistat d'empreses industrials del Berguedà, actualitzat el 1997, que ens ha facilitat la delegada del CIDEM per al Bages i el Berguedà.

1. Descripció de les fonts

a. Llistat d'empreses del Bages de 1986

Es tracta d'un llistat amb membret "Generalitat de Catalunya. CIDEM-Manresa", i data 04/09/86, de seixanta fulls numerats. Aquest llistat fou lliurat pel Sr. Josep Maria Sitjes i Mollins, aleshores director del CIDEM a Manresa al Sr. Josep Oliveras¹.

Malgrat el seu membret, el tipus d'informació que detalla fa pensar sense cap mena de dubte que l'origen de la informació prové de la Seguretat Social. Ho corrobora que l'estructura de la informació és gairebé igual al del llistat corresponent al Berguedà de 1988.

El llistat es compon de 60 fulls numerats que inclouen 3116 entrades, una per línia, amb la següent informació: data d'alta (suposem que a la Seguretat Social), un número NIRI, el codi CNAE a quatre dígits, el nom-raó social de

¹ Autor, conjuntament amb el Sr. José Antonio Giménez, de la monografia corresponent al Bages de la col·lecció Catalunya comarcal de la Caixa de Catalunya (OLIVERAS - GIMÉNEZ, 1992). El cens industrial fou utilitzat per a la elaboració del capítol corresponent a la indústria.

l'empresa, l'adreça (carrer i municipi), l'indicatiu de província i un número de codi que és el mateix (el 27) per a totes les entrades, la potència instal·lada i el nombre de treballadors.

Aquesta informació no era directament utilitzable per a les nostres finalitats, ja que d'entrada, incloïa tot tipus d'activitats (excepte les del sector primari). Així, en el cas de Manresa, la primera activitat començava a l'epígraf 1520, "Fabricació i distribució de gas", i arribava fins el 9710, "Bugaderies, tintoreries i altres serveis". Ha calgut doncs, en primer lloc, desestimar les informacions que no es referien a activitats industrials i tenir només en compte les dels sectors 2, 3 i 4 de la Classificació Nacional d'Activitats de 1974.

Un segon problema important és que no es tracta d'un registre d'empreses sinó d'activitats o establiments. Així, l'empresa que té registrada més d'una activitat surt diverses vegades. Com que el nostre objectiu era constituir un cens d'empreses, s'ha donat una única entrada per empresa, a la que s'ha atribuït el codi de l'activitat principal segons el nombre de treballadors i s'ha sumat la potència instal·lada i el nombre de treballadors de les diferents entrades. En molts dels casos es tractava d'empreses que tenien la seu central i les oficines en llocs diferents (en algun cas en el mateix edifici però en carrers diferents). Al final d'aquesta operació i de l'anterior el llistat ha quedat reduït a 1769 entrades.

Un altre problema del llistat concerneix a la fiabilitat del llistat, en el sentit de què inclogui totes les empreses que tenen fàbrica a la comarca; ens referim a les grans empreses que poguessin tenir la seu social fora de la zona d'estudi. En aquest sentit, ens hem trobat amb què la major part de les grans empreses surten al llistat: Tèxtils Bertrand i Serra, Lemmerz Española, entre elles. En canvi, no hi apareixia l'empresa Pirelli, ni tampoc Skis Rossignol.

b. Llistat del Registre d'Empreses del Berguedà de l'Institut Nacional de Previsió de 1988.

Es tracta d'un llistat molt similar a l'anterior, de 35 pàgines amb un total de 1824 entrades. Per a cadascuna d'aquestes inclou la següent informació: N. PATR. (número segons el qual estan ordenades totes les entrades i que creiem que correspon al de registre de l'empresa), un número de dos dígits DG, el codi d'activitat segons CNAE de tres dígits, el nombre de treballadors (que en un nombre important dels casos apareix en blanc), la data d'alta, un codi AD de dos dígits que en tots els casos és 12, la raó social o nom de l'empresa, l'adreça, codi postal i població, un codi de zona i la data de baixa.

Aquest llistat comprèn doncs no només les empreses en actiu en la data de producció del llistat sinó també aquelles que des de l'any 1946 han estat registrades a l'INP. Es tracta d'una informació valuosa des del punt de vista de la història industrial de la comarca entre 1946 i 1988, però com que el nostre objectiu es limita a l'anàlisi de les transformacions en l'estructura industrial en la darrera dècada no hem utilitzat aquesta informació. Ens hem limitat doncs a recollir del llistat les empreses dels sectors industrials (2, 3 i 4 de la CNAE-

1974) que eren actives en el moment de la confecció del cens, seguint els mateixos criteris que en el cas del Bages. En resulten un total de 379 empreses.

S'ha detectat també algunes absències d'empreses importants al llistat: no hi apareix l'empresa Serra i Feliu de la Colònia Ametlla de Merola.

c. Directori d'empreses del Bages del Consell Tecnològic del Bages de 1997

Aquest llistat, al contrari dels anteriors, no conté necessàriament totes les empreses, ja que està elaborat per a les necessitats de treball del Consell Tecnològic del Bages a partir de les respostes rebudes als qüestionaris enviats per aquest organisme a les empreses de les que en coneixen l'existència. Malgrat que els nostres informants del Consell ens el van lliurar considerant que era complet, creiem que està esbiaixat en no incloure les empreses que per diferents raons no estan en contacte amb aquest organisme. Hem de pensar doncs que hi estaran subrepresentades les empreses més petites i les que no han manifestat interès per les activitats de transferència tecnològica o de millora de la qualitat.

La informació inclou una fitxa amb moltes dades de cada empresa², si bé el grau en què les empreses havien respost totes les preguntes era molt divers. Per a la confecció del nostre llistat hem retingut el nom, adreça i telèfon de l'empresa, el codi CNAE-1993, el nombre de treballadors, i informació de si l'empresa treballa en sèrie, sota comanda, i en règim de subcontractació.

El llistat inicial que ens fou lliurat inclouïa empreses no només industrials sinó també de serveis, de les que un cop aplicats els criteris esmentats en els casos anteriors n'han quedat 875.

d. Llistat d'empreses del Berguedà de 1997

Aquest llistat, elaborat pel CIDEM, consta de 352 empreses, de les que conté la següent informació: nom i adreça de l'empresa, municipi amb codi postal, telèfon i fax, nombre de treballadors, codi CNAE-1974 de tres dígits i descripció de l'activitat. La informació ens ha estat facilitada en format informàtic com a base de dades i en el programa Excel.

Es tracta d'un cens que presenta dèficits d'informació importants: en molts casos no inclou el codi CNAE i en altres tampoc el nombre d'ocupats. D'aquesta manera hem pogut detectar que empreses que no tenien consignat el codi CNAE no eren del sector industrial sinó de l'energètic o de serveis.

² Apart de les dades identificadores, si es troba en polígon industrial, la superfície ocupada, la potència instal·lada i nombre de treballadors, el nom dels responsables empresa, nombre de tècnics titulats, activitat i productes, marca comercial, si treballen en sèrie, sota comanda, i en règim de subcontractació, així com indicatius de la qualitat de la producció, del medi, "qualitat qualitat", qualitat de formació i qualitat d'exportació.

Tampoc en aquest cas tenim la seguretat que inclogui totes les empreses industrials.

Un cop depurat el llistat segons els criteris exposats més amunt, ens queden un total de 311 empreses.

2. Tractament de les dades

Les dades provinents dels llistats originals han estat entrades a l'ordinador amb el programa de càlcul Excel, confegint un arxiu per cada comarca i any de referència.

L'objectiu era poder comparar les dades de la mateixa comarca corresponents als dos anys; per això en el cas de les empreses que hem identificat com a coincidents en els dos anys, s'ha fet constar el nombre de treballadors corresponents als dos anys de referència (1986 i 1997 per al Bages i 1988 i 1997 en el cas del Berguedà).

Lògicament aquest tractament estava pensat per poder identificar les empreses supervivents, distingir les que havien desaparegut en aquests darrers deu anys i les que s'hi havien incorporat.

Hem de dir ja d'entrada que no ens ha estat possible de realitzar aquesta ambiciosa anàlisi. Hagués calgut que tots els censos fossin exhaustius, cosa que ja hem descartat. En segon lloc, un problema que es presenta és com identificar aquelles empreses que han canviat de nom o de població (o fins i tot d'activitat). La identificació de les mateixes hauria estat una tasca absolutament gratificant pels resultats que hauria pogut donar. Hauria calgut però, a més del treball de rastreig del cens que hem realitzat, un treball de camp consultant en diferents sectors i pobles quines eren les correspondències.

No cal dir que aquest treball també hagués estat necessari en el cas de voler reconstruir els censos i construir per nosaltres mateixos una base de dades fiable per a 1.997. I és que en un moment inicial ens vàrem plantejar la possibilitat de realitzar una exhaustiva reconstrucció dels censos a partir de treball de camp, lliurant a responsables d'associacions empresarials llistats d'empreses per tal que ens ajudessin a identificar les que hi mancaven. Això es pensava fer també, potser de forma més efectiva, a escala municipal, lliurant llistats d'empreses a algun funcionari o expert local, que fàcilment podria identificar les empreses que no sortien a la llista.

Amb el temps i recursos disponibles això no era possible. D'altra banda, malgrat que la informació que ens hagués aportat seria molt valuosa, cal recordar que l'objectiu acadèmic d'aquesta recerca no és fornir una base de dades, sinó investigar de forma més qualitativa sobre els processos de transformació en curs i les característiques de l'espai productiu analitzat.

Per conèixer l'abast de les mancances dels censos disponibles de 1986 i 1996, es va realitzar una prova amb les corresponents al municipi d'Artés. En el cens

de 1986 hi apareixien 57 empreses, mentre que el 1996 n'hi havia 28. D'aquestes empreses, només 7 estaven en ambdós censos clarament identificables.

Es va tractar d'identificar quines empreses es trobaven en els dos censos, cosa que comportava alguns inconvenients: a) en alguns casos d'empreses que prenen el nom del seu titular, no coincidien els dos cognoms; en aquests casos, si l'adreça era la mateixa i l'activitat també o similar, considerarem que es tractava de la mateixa empresa i que hi havia hagut un relleu generacional; b) el canvi de nom d'alguns carrers dificultava en altres casos la identificació de la correspondència entre les empreses. Després d'aquesta primera exploració, només vàrem aconseguir identificar 6 empreses d'Artés que es trobaven tant en el cens de 1.986 com en el de 1.997.

Vam detectar algunes empreses importants que no apareixen en algun dels censos. Així, l'empresa més gran de l'any 1986, Manufactures Berenguer, de 356 treballadors, no apareixia deu anys després. Intuïm que l'empresa, tèxtil, pot haver tancat, cosa que posteriorment hem confirmat. Més sospitoses ens semblen les absències, al cens de 1986, de les empreses Skis Rosignol, de 231 treballadors, Jamón Aneto, de 125 treballadors, i Hispano Tebi, de 39 treballadors. El fet de tractar-se, en el primer cas, d'una empresa estrangera amb presència de fa molts anys a Artés, ens confirma l'absència probable en el cens de 1986 de les empreses que no tenen la seu social a la comarca. Intuïm que els altres dos casos esmentats ens podem trobar amb un canvi de nom de l'empresa.

Per tractar d'identificar el nivell de correspondència real entre les empreses d'Artés dels dos censos, ens vam entrevistar el mes de juliol de 1997 amb Àngels Crusellas, antiga regidora d'Artés. Ella ens va identificar empreses que havien canviat de nom i ens confirmà altres que havien tancat. De les cinc empreses que ens apareixien com a supervivents en el llistat de 1.997, dues havien ja tancat, cosa explicable pel retard en l'actualització de les dades³. Però, en canvi, vam detectar 15 empreses més, entre les que apareixien el 1986, que es mantenien en actiu el 1997. Prenent com a base el cens de 1997, de les 28 empreses existents identifiquem 10 empreses que sabem segur que existien deu anys enrera, a més de les 7 supervivents identificades inicialment. En alguns casos d'empreses supervivents, no hem pogut establir la correspondència exacta entre els noms que apareixen en el cens de 1986 i de 1996, només sabem que està en actiu encara o bé que ho estava fa deu anys.

Es tracta d'una exploració inicial feta amb la voluntat de treure conclusions sobre el nivell d'error dels censos. Ja veiem que la informació bruta que ens han facilitat no és adequada per a fer el treball comparatiu. Caldria reconstruir els censos amb les empreses que hi manquen, que es podrien detectar amb exercicis com el realitzat a Artés i trucant les empreses que ens apareixen al cens de 1997 (ja que en disposem el número) per preguntar-los si existien el 1986 (o 1988 en el cas del Berguedà) i el nombre de treballadors, etc.

³ Entre elles l'empresa Hilados Artés S.A., que el 1986 tenia 48 treballadors.

La tasca és immensa i no realitzable amb els mitjans disponibles. Podem considerar tanmateix com a indicatius els censos que tenim, sobretot en tant que ens poden servir, no per saber exactament l'estructura exacta del teixit industrial, sinó com base de la nostra investigació qualitativa sobre les estratègies i dinàmica dels sistemes industrials bagencs i berguedans. En aquest sentit, hem utilitzat el ces de 1.997 per fer la tria de la mostra de les empreses del metall i del tèxtil que posteriorment s'han entrevistat, utilitzant el criteri de la importància dels subsectors respectiu.

A.2 El tractament de les dades d'inversions industrials

El Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya ens va facilitar una llista de totes les inversions localitzades als municipis de les comarques del Bages i del Berguedà des de l'any 1989 al 1996.

El llistat inclou un total de 958 inversions, 783 localitzades en municipis del Bages i 175 als del Berguedà. Per cadascuna d'aquestes inversions, se'ns va facilitar la següent informació: any, tipus (nova o ampliació), municipi, codi CNAE-74 (dos dígit), codi CNAE93 (dos dígit), volum de la inversió, treballadors ocupats, i potència instal·lada.

Cal dir que per la classificació per activitats original fins l'any 1994 era la CNAE-74. Per a les inversions de 1995 i 1996 la classificació utilitzada era la de la CNAE-93. De tota manera, en les dades que ens foren lliurades ja havia estat atribuït el codi corresponent a la nova classificació per a totes les inversions anteriors a 1995, de manera que totes les inversions tenien el codi de la nova classificació. En canvi, les inversions corresponents als dos últims anys no tenien el codi corresponent a la CNAE-74.

D'altra banda, la informació que ens fou lliurada contenia totes les inversions del sector industrial considerat de forma àmplia. Així, incloïa informació des del sector CNAE-93 10 al 41. És a dir, incloïa algunes inversions en activitats mineres (sectors del 10 al 14 de la CNAE-93) i també les d'Energia (40) i Aigua (41).

Per tal de tenir dades comparables amb la informació provenint del censos disponibles, va semblar convenient disposar de l'atribució de la classificació CNAE-74 per a totes les inversions. Per això es va procedir a fer la conversió dels codis CNAE-93 a codis CNAE-74 per a totes les inversions dels anys 1995 i 1996.

Tanmateix, el fet de disposar de la informació a un nivell de desagregació bastant reduït (dos dígit de la CNAE) va suposar alguns problemes a l'hora d'establir la correspondència entre les dues classificacions. Així, si en la major part de sectors no es presentaven problemes d'atribució del codi, en alguns sí que hi havia dificultats. El fet mateix que en les inversions que el Departament d'Indústria havia atorgat codis CNAE-93 als originals CNAE-74 (a partir lògicament d'uns codis molt més detallats de l'activitat de cadascuna de les

inversions) un determinat codi CNAE-93 corresponia a més d'un de la CNAE-74 era ja una mostra d'aquesta dificultat.

Es va optar per fer una anàlisi detallada de les correspondències ja establertes entre els dos sistemes de classificació en les dades de 1989 a 1994. En els casos que la correspondència era unívoca, s'atorgava el codi corresponent. En els casos en què a un codi CNAE-93 se li havien atorgat més d'un CNAE-74, es va establir la proporció (respecte al Bages i al Berguedà, i respecte a inversions noves o ampliacions) de cadascuna d'aquestes identitats, ja que es suposà que la proporció entre les diferents activitats en les que s'invertia no tenia perquè variar al llarg de la seqüència temporal analitzada. Amb aquest pressupòsit i amb l'ajut de la "taula de correspondència entre les subclasses de la CCAE-93 i els subgrups de la CNAE-74 normalitzada"⁴ (que establí les correspondències dels cinc dígits de la CNAE-93 als quatre dígits de la CNAE-74) per tal d'identificar a quin tipus d'activitats es referien els casos més complexos, es procedí a l'atorgament dels codis.

El quadre adjunt mostra aquells casos d'atribució en que no hi havia una correspondència exacta entre els sectors de la CNAE-93 i els corresponents a la CNAE-74 en les atribucions realitzades per a les dades de 1989 a 1994. Es tracta doncs dels casos que ens hem hagut de plantejar quina era l'atribució que havíem de fer, per a les dades de 1995 i 1996, des dels codis CNAE-93 als de la CNAE-74.

En el quadre incloem l'opció presa. Potser cal comentar els casos en què la tria era menys evident.

- el sector 15 (productes alimentaris i begudes) de la CNAE-93 es convertí en tots els casos en el sector 41 de la CNAE-74 (productes alimentaris, begudes i tabac), malgrat que en dos dels casos anteriors a 1995 la correspondència era amb el sector 42 (sucre), perquè el primer era més genèric, i en l'anàlisi agregada de sectors que es faria amb posterioritat se sumarien els dos sectors.

- el sector 28 de la CNAE-93 (construcció de maquinària i equip mecànic) correspon en principi al 31 del mateix títol (productes metàl·lics, llevat maquinària i equips), però ens apareixen també algunes inversions que tenen la correspondència amb el sector CNAE-74 32 (construcció de maquinària i equip mecànic). Apliquem la mateixa proporció a les dades que desconeixem, i això ens porta a atribuir una ampliació i dues noves inversions del Bages a aquest sector 32. Les atribucions a inversions concretes les fem arbitràriament en municipis on es dona la correspondència esmentada en les dades anteriors a 1995.

- El sector 29 (construcció maquinària i equips mecànics) l'atribuïm tot al corresponent 32 del mateix títol de la CNAE-74, malgrat ens aparegui un cas en correspondència amb el 34 (construcció de maquinària i material elèctric).

⁴ Taula 5 de la publicació Classificació catalana d'activitats econòmiques (CCA-93). Adaptació de la CNAE-93. (INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA, 1995).

- Més delicada és l'atribució de les inversions del sector 33 (equips i instruments mèdicoquirúrgics i de precisió), perquè els tres casos que se'ns presenten abans de 1995 tenen tots una atribució diferent (sectors 31, 34 i 39 de la CNAE-74). L'única incògnita l'atribuïm al sector del mateix títol de la CNAE-74, el 39.

- El sector 36 (fabricació de mobles; altres indústries manufactureres) té una correspondència majoritària amb el 46 de la CNAE-74 (fusta, suro i mobles de fusta), però també presenta uns pocs casos de correspondència amb el 31 (productes metàl·lics) i amb el 49 (altres indústries manufactureres). Aplicant les proporcions de les correspondències esmentades, ens surt l'atribució d'una inversió nova del Bages al sector 49.

cita bibliogràfica:

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA 1995: *Classificació catalana d'activitats econòmiques (CCAIE-93). Adaptació de la CNAE-93*. Generalitat de Catalunya, Barcelona.

CONVERSIÓ CLASSIFICACIÓ CNAE93 A CNAE74
Inversions Bages i Berguedà 1989-1996

Sector CNAE93	Sector CNAE74	Nombre d'empreses				Opció de sectors CNAE74 per les incògnites
		Bages		Berguedà		
		A	N	A	N	
17	43	39	42	17	10	Totes 43
	45	1	3			
	?	8	12	3	6	
15	41	17	31	4	8	Totes 41
	42	-	10		1	
	?	5	7	3	2	
18	43			2		Totes 45
	44		2			
	45		11	1		
	?				2	
27	22	3				Totes 31
	31	2	2			
	?	1				
28	31	30	91	3		Totes 31 excepte 1A i 2N del Bages: 32
	32	6	5			
	?	10	37	1		
29	32	5	18	1	4	Totes 32
	34		1			
	?	3	5	1	1	
31	31		1			Totes 34
	34	1	6			
	?	1	1			
33	31				1	Totes 39
	34	1				
	39				1	
	?		1			
34	36	2	12		4	Totes 36
	48		1			
	?		1			
36	31		3	1		Totes 46 excepte 1N al Bages: 49
	46	9	35	1	5	
	49	1	5		1	
	?	3	9		1	
40	15	2	17	2	8	Totes 15
	42		1			
	43				1	
	?	1	5		1	

TAULA DE CORRESPONDÈNCIES

CNAE74	NIVELL TECNOLÒGIC	CITI	CNAE93
NIVELL TECNOLÒGIC ALT			
254	Productes farmacèutics	(3522)	244
33	Maquinària d'oficina i ordinadors	(3825)	30
34	Maquinària i material elèctric	(383-3832)	31
35	Material electrònic	(3832)	32
382	Navegació aèrea espacial	(3845)	353
39	Instruments de precisió	(385)	33
NIVELL TECNOLÒGIC MITJA			
25	Indústries químiques (sense 254)	(351+352-3522)	24
32	Maquinària i equips mecànics	(382-3825)	29
36	Vehicles	(3843)	34
38	Altres material de transport	3842+3844+3849)	35
48	Cautxú i matèries plàstiques	(355+356)	25
	Altres manufactures	(39)	
NIVELL TECNOLÒGIC BAIX			
	Refinació de petroli	(353+354)	23
22	Producció i transformació de metalls	(371)	27
24	Productes minerals no metàl·lics	(36)	26
31	Productes metàl·lics	(381)	28
37	Construcció naval	(3841)	351
41/42	Productes alimentaris	(31)	15/16
43/44/45	Tèxtil i cuir	(32)	17/18/19
46	Fusta suro i mobles de fusta	(33)	20/36
47	Arts gràfiques, edició i paper	(34)	21/22

Font: OCDE (1992) i Costa i Galter (1995)

ANNEX B: TAULES ESTADÍSTIQUES

Taula B.1. Estructura de la població per edats de les comarques centrals de Catalunya (%). 1981-1991

Àmbit territorial	1981			1986			1991		
	0-14	15-64	65 i més	0-14	15-64	65 i més	0-14	15-64	65 i més
Anoia	25,4	63,1	11,4	22,8	64,3	12,8	19,5	65,9	14,6
Bages	22,4	64,9	12,5	20,0	65,4	14,5	17,0	66,2	16,8
Berguedà	17,7	65,9	15,3	17,6	65,1	17,2	15,2	64,2	20,6
Osona	23,2	65,2	11,5	20,9	66,1	12,9	18,1	66,6	15,3
Ripollès	19,8	66,3	13,8	17,8	65,8	16,3	15,1	65,0	19,9
Solsonès	21,1	65,6	12,7	19,8	65,2	14,7	16,7	65,5	17,8
Total Catalunya	24,9	64,0	11,0	21,7	65,9	12,3	17,8	67,9	14,3
Regió Metropolitana	27,4	63,4	9,1	23,7	65,9	10,3	19,2	68,8	12,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Taula B.2. Moviment natural de la població de les comarques centrals de Catalunya. 1986-1995

Naixements

Ambit territorial	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Anoia	811	844	845	818	798	836	818	797	766
Bages	1.312	1.355	1.251	1.317	1.294	1.303	1.227	1.200	1.269
Berguedà	337	311	299	296	281	281	290	308	249
Osona	1.086	1.197	1.168	1.165	1.188	1.140	1.116	1.155	1.137
Ripollès	212	170	214	193	195	202	177	157	164
Solsonès	78	110	97	125	86	93	75	96	83
Total Catalunya	58.120	57.842	56.849	56.464	56.161	57.178	55.745	54.424	53.809
Regió Metropolitana	39.537	38.942	38.443	37.860	37.708	38.192	37.158	36.362	35.951
Resta Catalunya	18.583	18.900	18.406	18.604	18.453	18.986	18.587	18.062	17.858

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Defuncions

Ambit territorial	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Anoia	638	697	689	696	664	705	720	713	760
Bages	1.308	1.391	1.350	1.467	1.491	1.461	1.510	1.438	1.461
Berguedà	414	430	422	458	486	498	492	439	450
Osona	914	966	958	1.020	987	985	1.090	1.017	1.054
Ripollès	262	285	335	267	298	325	290	303	325
Solsonès	84	85	95	95	123	107	124	109	108
Total Catalunya	46.786	48.571	50.159	51.700	52.111	51.701	52.575	52.194	53.650
Regió Metropolitana	30.412	31.565	32.732	33.755	33.861	33.557	33.949	33.516	34.529
Resta Catalunya	16.374	17.006	17.427	17.945	18.250	18.144	18.626	18.678	19.121

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Creixement vegetatiu

Ambit territorial	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Anoia	173	147	156	122	134	131	98	84	6
Bages	4	-36	-99	-150	-197	-158	-283	-238	-192
Berguedà	-77	-119	-123	-162	-205	-217	-202	-131	-201
Osona	172	231	210	145	201	155	26	138	83
Ripollès	-50	-115	-121	-74	-103	-123	-113	-146	-161
Solsonès	-6	25	2	30	-37	-14	-49	-13	-25
Total Catalunya	11.334	9.271	6.690	4.764	4.050	5.477	3.170	2.230	159
Regió Metropolitana	9.125	7.377	5.711	4.105	3.847	4.635	3.209	2.846	1.422
Resta Catalunya	2.209	1.894	979	659	203	842	-39	-616	-1.263

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Taula B.3. Moviment natural de la població de les comarques centrals de Catalunya. 1986-1995

Taxa bruta de natalitat

Comarques	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Anoia	10,94	10,12	10,45	10,41	9,97	9,64	10,03	9,75	9,42	8,97
Bages	9,04	8,71	8,98	8,26	8,67	8,51	8,55	8,05	7,87	8,33
Berguedà	9,66	8,39	7,84	7,61	7,55	7,22	7,20	7,47	7,97	6,47
Osona	9,79	9,40	10,30	10,30	9,94	10,09	9,63	9,39	9,69	9,51
Ripollès	8,14	7,62	6,15	6,75	7,06	7,17	7,46	6,57	5,85	6,14
Solsonès	7,68	7,23	10,22	9,15	11,64	7,94	8,54	6,86	8,78	7,57
Total Catalunya	10,14	9,72	9,65	9,46	9,34	9,25	9,39	9,15	8,93	8,82
Ambit metropolità	10,17	-	9,52	9,41	9,22	9,17	9,30	9,07	8,86	8,80

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Taxa bruta de mortalitat

Comarques	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Anoia	7,88	8,02	8,68	8,51	8,48	8,02	8,47	8,58	8,42	8,90
Bages	9,08	8,77	9,26	8,96	9,66	9,80	9,59	9,91	9,44	9,59
Berguedà	11,39	10,30	10,77	10,70	11,68	12,46	12,77	12,68	11,36	11,70
Osona	8,13	7,94	8,35	8,60	8,70	8,38	8,32	9,17	8,53	8,82
Ripollès	9,69	9,37	10,40	10,60	9,77	10,96	12,00	10,76	11,28	12,16
Solsonès	8,52	7,79	7,90	8,96	8,85	11,36	9,82	11,35	9,96	9,85
Total Catalunya	7,86	7,90	8,16	8,40	8,56	8,60	8,50	8,63	8,56	8,80
Ambit metropolità	7,47	-	7,82	8,10	8,24	8,27	8,17	8,29	8,20	8,46

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Taxa bruta de creixement natural

Comarques	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Anoia	3,06	2,10	1,77	1,90	1,49	1,62	1,56	1,17	0,99	0,07
Bages	-0,04	-0,06	-0,28	-0,69	-0,99	-1,29	-1,04	-1,86	-1,56	-1,26
Berguedà	-1,73	-1,91	-2,93	-3,08	-4,13	-5,25	-5,56	-5,21	-3,39	-5,22
Osona	1,65	1,46	1,94	1,70	1,24	1,71	1,31	0,22	1,16	0,69
Ripollès	-1,56	-1,75	-4,24	-3,85	-2,71	-3,79	-4,54	-4,19	-5,44	-6,02
Solsonès	-0,83	-0,56	2,32	0,19	2,79	-3,42	-1,29	-4,49	-1,19	-2,28
Total Catalunya	2,28	1,82	1,49	1,06	0,78	0,66	0,89	0,51	0,37	0,03
Ambit metropolità	2,70	0,00	1,71	1,31	0,98	0,89	1,13	0,77	0,66	0,35

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Taula B.4. Establiments d'empreses industrials a les comarques centrals de Catalunya. 1995
(per branques d'activitat industrial). % per cada àmbit territorial.

Àmbit territorial	Indústria bàsica		Transformació metalls		Productes alimentaris		Tèxtil i confecció		Paper, edició, fusta i suro		Altres		Total	
	Est.	%	Est.	%	Est.	%	Est.	%	Est.	%	Est.	%	Est.	%
Anoia	96	6,8	228	16,2	103	7,3	724	51,4	225	16,0	33	2,3	1.409	100,0
Bages	198	10,7	535	29,0	177	9,6	489	26,5	347	18,8	97	5,3	1.843	100,0
Berguedà	62	16,7	59	15,9	59	15,9	101	27,2	80	21,5	11	3,0	372	100,0
Osona	133	7,2	512	27,8	243	13,2	355	19,3	483	26,2	117	6,3	1.843	100,0
Ripollès	52	17,7	60	20,5	40	13,7	54	18,4	72	24,6	15	5,1	293	100,0
Solsonès	19	15,6	37	30,3	15	12,3	22	18,0	28	23,0	1	0,8	122	100,0
Total Catalunya	5.103	8,9	16.936	29,5	4.947	8,6	12.041	20,9	14.154	24,6	4.297	7,5	57.478	100,0
Regió Metropolitana	2.906	7,5	12.195	31,4	1.879	4,8	8.792	22,6	9.594	24,7	3.492	9,0	38.858	100,0
Resta Catalunya	2.197	11,8	4.741	25,5	3.068	16,5	3.249	17,4	4.560	24,5	805	4,3	18.620	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Taula B.5. Evolució de la RFDPC a les comarques de Catalunya

Comarca	Índex 89	Comarca	Índex 90	Comarca	Índex 91	Comarca	Índex 92	Comarca	Índex 93	Comarca	Índex 94	Comarca	Índex 95
Val d'Aran	124,0	Cerdanya	118,0	Cerdanya	116,7	Cerdanya	117,7	Cerdanya	122,0	Cerdanya	119,3	Cerdanya	118,8
Cerdanya	119,0	Val d'Aran	112,9	Val d'Aran	114,7	Alta Ribagorça	111,4	Val d'Aran	114,1	Val d'Aran	116,8	Val d'Aran	116,6
Alt Empordà	113,6	Gironès	110,6	Gironès	111,3	Barcelona	108,9	Alta Ribagorça	109,2	Alta Ribagorça	113,6	Alta Ribagorça	108,0
Gironès	111,8	Alt Empordà	108,3	Barcelona	107,7	Val d'Aran	108,5	Barcelona	108,0	Segarra	108,4	Gironès	107,0
Maresme	109,3	Maresme	108,1	Maresme	107,6	Gironès	106,6	Segarra	107,7	Barcelona	107,3	Barcelona	106,8
Baix Empordà	108,2	Barcelona	108,0	Pla de l'Estany	107,1	Segarra	103,7	Gironès	106,7	Gironès	107,2	Maresme	104,4
Baix Penedès	107,6	Alta Ribagorça	107,4	Alta Ribagorça	106,8	Maresme	102,7	Pallars Sobirà	106,3	Pallars Sobirà	104,8	Alt Empordà	103,3
Alta Ribagorça	107,4	Pla de l'Estany	105,4	Alt Empordà	102,4	Pallars Sobirà	102,2	Pallars Sobirà	102,9	Maresme	103,8	Pla de l'Estany	102,7
Barcelona	107,0	Baix Empordà	104,4	Baix Empordà	101,3	Alt Penedès	101,7	Alt Penedès	102,6	Pallars Jussà	102,7	Osona	102,4
Pla de l'Estany	105,6	Alt Penedès	101,8	Osona	100,7	Baix Empordà	99,5	Baix Empordà	100,9	Maresme	102,3	Pla d'Urgell	101,7
Tarragonès	103,5	Selva	101,4	Alt Penedès	99,9	Alt Empordà	99,4	Alt Empordà	100,7	Pallars Jussà	102,6	Alt Empordà	100,9
Selva	103,3	Baix Penedès	100,9	Vallès Oriental	99,7	Alt Urgell	99,2	Alt Urgell	100,7	Alt Empordà	100,4	Pla de l'Estany	100,8
Alt Penedès	101,1	Baix Camp	100,4	Tarragonès	96,8	Osona	98,2	Alt Urgell	100,4	Alt Urgell	101,6	Baix Empordà	100,6
Osona	101,0	Tarragonès	100,2	Baix Penedès	98,6	Garraf	98,0	Garraf	100,4	Osona	100,4	Garraf	100,6
Garraf	100,5	Garraf	99,6	Alt Urgell	97,1	Garraf	98,0	Pla de l'Estany	99,9	Garraf	100,2	Alt Urgell	100,2
Garrotxa	99,7	Garrotxa	98,4	Alt Urgell	97,0	Pallars Jussà	97,8	Osona	98,8	Alt Penedès	100,2	Segarra	99,8
Vallès Oriental	99,6	Alt Urgell	95,2	Segrià	97,0	Vallès Oriental	97,4	Baix Empordà	98,1	Pla d'Urgell	99,9	Segrià	99,6
Alt Urgell	96,3	Vallès Oriental	94,9	Selva	97,0	Tarragonès	96,3	Pla d'Urgell	97,9	Baix Empordà	99,6	Alt Penedès	99,5
Segrià	94,0	Pallars Sobirà	93,9	Pallars Sobirà	96,6	Pla de l'Estany	96,2	Tarragonès	97,5	Noguera	98,5	Pallars Jussà	98,5
Baix Camp	93,4	Segrià	93,0	Garrotxa	95,6	Solsonès	95,2	Garrigues	97,5	Segrià	97,9	Noguera	98,2
Anoia	93,2	Osona	92,9	Pallars Jussà	95,6	Noguera	94,2	Noguera	97,3	Tarragonès	97,7	Tarragonès	97,9
Alt Camp	93,1	Vallès Occidental	91,6	Pla d'Urgell	94,6	Baix Penedès	94,0	Segrià	96,8	Vallès Oriental	97,2	Vallès Oriental	97,1
Pallars Jussà	92,8	Alt Camp	91,0	Baix Camp	93,8	Vallès Occidental	93,4	Ribera d'Ebre	96,4	Garrotxa	96,0	Solsonès	97,0
Vallès Occidental	91,5	Anoia	90,8	Vallès Occidental	92,6	Pla d'Urgell	93,2	Vallès Oriental	96,2	Ribera d'Ebre	95,7	Garrotxa	95,8
Pallars Sobirà	91,4	Pallars Jussà	90,8	Segarra	92,6	Segrià	93,2	Garrotxa	95,6	Solsonès	95,4	Selva	95,2
Ripollès	89,6	Ripollès	90,3	Garraf	92,6	Garrotxa	93,2	Solsonès	95,3	Selva	95,2	Urgell	95,2
Baix Ebre	88,4	Baix Llobregat	89,4	Noguera	91,7	Selva	91,8	Urgell	95,2	Baix Penedès	94,9	Ribera d'Ebre	95,1
Pla d'Urgell	88,0	Pla d'Urgell	89,0	Alt Camp	91,3	Baix Llobregat	91,5	Baix Penedès	93,9	Urgell	94,3	Vallès Occidental	94,7
Noguera	87,6	Baix Ebre	88,0	Urgell	90,5	Baix Camp	91,3	Vallès Occidental	93,8	Baix Ebre	94,3	Baix Penedès	94,4
Bages	87,6	Bages	87,8	Anoia	90,5	Anoia	90,8	Selva	93,7	Vallès Occidental	94,1	Baix Camp	93,0
Baix Llobregat	87,1	Solsonès	86,9	Baix Llobregat	90,0	Urgell	89,6	Baix Ebre	92,8	Montsià	93,5	Ripollès	92,7
Solsonès	85,0	Noguera	86,7	Ripollès	88,2	Baix Ebre	89,3	Montsià	92,6	Alt Camp	93,3	Baix Ebre	92,4
Urgell	84,8	Segarra	86,4	Solsonès	87,9	Alt Camp	88,9	Baix Camp	91,2	Baix Camp	92,9	Alt Camp	90,8
Montsià	84,8	Montsià	85,6	Bages	87,3	Ribera d'Ebre	88,9	Alt Camp	91,1	Ripollès	92,6	Baix Llobregat	90,5
Segarra	83,5	Ribera d'Ebre	85,5	Garrigues	85,9	Montsià	88,4	Conca de Barberà	91,0	Conca de Barberà	91,8	Bages	90,3
Conca de Barberà	82,6	Conca de Barberà	82,6	Ribera d'Ebre	85,8	Ripollès	87,9	Anoia	90,6	Anoia	90,4	Montsià	90,2
Ribera d'Ebre	82,2	Urgell	82,1	Baix Ebre	85,3	Baix Ebre	87,4	Ripollès	90,3	Baix Llobregat	90,2	Conca de Barberà	89,5
Berguedà	81,4	Berguedà	80,8	Conca de Barberà	83,2	Conca de Barberà	87,3	Baix Llobregat	90,2	Garrigues	90,1	Garrigues	88,6
Garrigues	75,2	Garrigues	78,3	Montsià	82,1	Garrigues	86,7	Bages	88,4	Bages	89,3	Anoia	88,5
Terra Alta	67,7	Terra Alta	71,7	Berguedà	81,4	Berguedà	83,0	Terra Alta	87,4	Berguedà	86,5	Berguedà	85,1
Priorat	66,2	Priorat	69,6	Priorat	70,7	Terra Alta	81,9	Berguedà	85,8	Terra Alta	83,6	Terra Alta	76,8
				Priorat	69,1	Priorat	74,4	Priorat	79,5	Priorat	77,7	Priorat	73,0

Font: ARCARONS; LURIA; TARRACH; POVEDA. (1998)

Taula B.6. Destinació dels fluxos exteriors dels municipis de la Catalunya central de més de 5000 hab. 1986

ORIGEN	Matèria comarca		Resta Comarques Catalunya central							CMB			RMB				Resta Catalunya				Flux1	MLE	MLL	Total
	Capital	Altres	Total	Anoia	Bages	Berguedà	Osona	Ripollès	Soissons	Total	BCN	Altres	Total	Resta B.Llob. V. Occ. V. Or.	Resta V. Or. Maresme	Resta BCN	Prov. Girona	Resta LLeida	Prov. Tarragona	Total				
Capellades	91	251	342	0	0	0	0	0	0	0	24	9	33	4	2	0	0	0	0	2	2	405	1.269	1.674
Igualada		1.077	1.077	0	15	0	0	0	15	170	0	170	0	0	5	5	12	14	31	50	1.348	8.722	10.070	
Piera	32	137	169	0	4	0	0	0	4	85	0	85	0	0	2	2	0	0	2	18	280	997	1.277	
Sta. Margarida de M.	1.950	329	2.279	0	6	0	0	0	6	24	0	24	5	0	0	3	0	0	5	25	2.344	600	2.944	
Vilanova del C.	1.362	404	1.766	0	5	0	0	0	5	18	3	21	2	0	4	0	0	0	5	20	1.823	975	2.798	
Cardener	20	21	41	2	0	8	0	0	21	31	26	0	26	0	5	0	0	0	0	10	113	1.741	1.854	
Manresa	2.354	2.354	4.708	55	0	45	37	2	4	141	414	76	490	71	126	18	8	223	77	50	3.335	16.849	20.184	
Navàs	64	218	282	0	0	284	7	2	2	295	23	0	23	0	4	0	0	4	2	34	640	1.095	1.725	
Navarres	227	249	476	0	0	3	2	0	0	5	20	2	22	0	0	0	0	0	0	25	531	981	1.512	
Sallent	183	285	468	0	0	15	0	0	0	15	33	0	33	0	8	0	0	0	0	30	554	1.912	2.466	
St. Fruits de Bages	602	176	778	2	0	2	0	0	0	4	22	2	24	2	7	0	0	2	2	23	840	679	1.519	
St. Joan de Vilatorrada	1.194	228	1.422	2	0	0	0	0	2	2	24	2	26	9	11	0	0	0	0	24	1.484	957	2.451	
St. Vicenç de Castellet	253	443	696	0	0	0	2	0	0	2	100	2	102	47	67	2	0	116	3	10	33	959	1.163	2.122
Senpedor	338	104	442	0	0	0	5	0	0	5	11	0	11	0	7	0	0	0	0	14	479	857	1.336	
Suïa	95	270	365	0	0	0	4	0	2	6	27	2	29	4	3	0	0	7	10	25	442	1.644	2.086	
Berga	864	864	1.728	3	45	0	12	0	12	72	77	4	81	3	7	2	0	12	30	33	1.092	3.283	4.375	
Ciutadella	154	193	347	9	0	0	4	0	0	13	42	0	42	0	0	0	0	2	0	9	413	1.359	1.772	
Centelles	109	189	298	0	6	0	0	0	0	6	47	4	51	2	153	0	0	157	14	24	550	1.498	2.048	
Manlleu	445	908	1.351	0	7	0	0	16	0	23	81	5	86	0	14	2	18	7	45	24	1.530	4.753	6.283	
Roda de Ter	276	430	706	0	2	0	0	3	0	5	26	0	26	0	4	0	4	0	2	24	767	1.078	1.845	
Torelló	202	761	963	0	0	0	0	56	0	56	41	4	45	0	5	9	0	14	25	1.113	2.945	4.058		
Vic	0	1.517	1.517	5	21	0	0	18	0	44	156	22	178	0	11	86	8	105	16	50	1.910	5.369	10.279	
Ripoll	0	378	378	0	2	0	47	0	0	49	31	2	33	0	8	2	10	30	30	30	530	3.423	3.953	
Solsona	0	93	93	0	44	10	0	0	0	54	13	0	13	0	0	0	0	0	17	15	192	1.642	1.834	
SUMMA	7.597	11.877	19.474	68	166	367	120	95	41	858	1.535	139	1.674	149	270	300	29	748	272	658	23.684	68.781	92.465	

Font: Padró Municipal d'habitants de 1986. Elaboració pròpia a partir de dades cedides per l'IEC

Taula B.7. Destinació dels fluxos exteriors dels municipis de la Catalunya central de més de 5000 hab. (en percentatges). 1986.

ORIGEN		Matelús comarcal		Resta Comarques Catalunya central			CMB		RMB				Resta Catalunya			Fluix1	M/E	M/L	Total								
		Capital	Altres	Total	Aroia	Bages	Berguedà	Osona	Ripollès	Solsonès	Total	BCN	Altres	Total	Rest. B. Lib. V. Occ.	Rest. V. Or.	Rest. Maresme	Rest. BCN	Prov. Girona	Resta Lleida	Prov. Tarragona	Total	Fluix1	M/E	M/L	Total	
Capellades		22,5	62,0	84,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,1	5,9	2,2	8,1	1,0	0,5	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,5	5,4	24,2	75,8	100,0	
Ignolada		0,0	79,9	79,9	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	12,6	12,5	0,0	12,6	0,0	0,0	0,4	0,4	0,0	0,9	1,0	2,3	3,7	13,4	86,6	100,0	
Piera		11,4	48,9	60,4	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	1,4	30,4	30,4	0,0	30,4	0,0	0,0	0,7	0,7	0,0	0,0	0,7	0,0	6,4	21,9	78,1	100,0	
Sra. Margarida de M.		83,2	14,0	97,2	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	1,0	1,0	0,0	1,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	1,1	79,6	20,4	100,0	
Vilanova del C.		74,7	22,2	96,9	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	1,0	1,0	0,2	1,2	0,1	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	1,1	65,2	34,8	100,0	
Cerdona		17,7	18,6	36,3	1,8	0,0	7,1	0,0	0,0	18,6	27,4	23,0	0,0	23,0	0,0	4,4	0,0	4,4	0,0	0,0	0,0	0,0	8,8	6,1	93,9	100,0	
Manresa		0,0	70,6	70,6	1,6	0,0	1,3	1,1	0,0	0,1	4,2	12,4	2,3	14,7	2,1	3,8	0,5	0,2	0,3	0,9	0,6	0,5	2,3	1,5	16,5	83,5	100,0
Navàs		10,0	34,1	44,1	0,0	0,0	44,4	1,1	0,3	0,3	46,1	3,6	0,0	3,6	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0	0,3	0,0	0,0	5,3	37,1	62,9	100,0	
Navarres		42,7	46,9	89,6	0,0	0,0	0,6	0,4	0,0	0,9	3,8	3,8	0,4	4,1	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	4,7	35,1	64,9	100,0	
Sallent		33,0	51,4	84,5	0,0	0,0	2,7	0,0	0,0	2,7	6,0	6,0	0,0	6,0	0,0	1,4	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	5,4	22,5	77,5	100,0	
St. Fruits de Bages		71,7	21,0	92,6	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,5	2,6	2,6	0,2	2,9	0,2	0,8	0,0	1,1	0,0	0,0	0,2	0,2	2,7	55,3	44,7	100,0	
St. Joan de Vilatorrada		79,9	15,3	95,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	1,7	1,6	0,1	1,7	0,6	0,7	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	61,0	39,0	100,0	
St. Vicenç de Castellet		26,4	46,2	72,6	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	10,4	10,4	0,2	10,6	4,9	7,0	0,2	12,1	0,3	0,2	0,3	1,0	3,4	45,2	54,8	100,0	
Sampeder		70,6	21,7	92,3	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	2,3	2,3	0,0	2,3	0,0	1,5	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	35,9	64,1	100,0	
Sòria		21,5	61,1	82,6	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,5	1,4	6,1	0,5	6,6	0,9	0,7	0,0	1,6	0,0	0,0	1,1	1,1	2,3	5,7	21,2	78,8	100,0
Bege		0,0	79,1	79,1	0,3	4,1	0,0	1,1	0,0	1,1	6,6	7,1	0,4	7,4	0,3	0,6	0,2	1,1	0,2	1,6	0,5	0,4	2,7	3,0	25,0	75,0	100,0
Gironella		37,3	46,7	84,0	0,0	2,2	0,0	1,0	0,0	0,0	3,1	10,2	0,0	10,2	0,0	0,0	0,5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2	23,3	76,7	100,0	
Centelles		19,8	34,4	54,2	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1	8,5	0,7	9,3	0,4	0,4	27,8	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	4,4	26,9	73,1	100,0	
Manlleu		29,1	59,2	88,3	0,0	0,5	0,0	1,0	0,0	1,5	5,3	5,3	0,3	5,6	0,0	0,1	0,9	0,1	1,2	0,0	0,0	0,0	2,9	24,4	75,6	100,0	
Roda de Ter		36,0	56,1	92,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,4	0,0	0,7	3,4	0,0	3,4	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	3,1	41,6	58,4	100,0	
Torelló		18,1	68,4	86,5	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	5,0	3,7	0,4	4,0	0,0	0,4	0,8	1,3	0,0	0,7	0,2	0,0	2,2	27,4	72,6	100,0	
Vic		0,0	79,4	79,4	0,3	1,1	0,0	0,0	0,9	0,0	2,3	8,2	1,2	9,3	0,0	0,6	4,5	0,4	5,5	0,1	0,7	0,0	2,6	19,6	80,4	100,0	
Ripoll		0,0	71,3	71,3	0,0	0,4	0,0	8,9	0,0	0,0	9,2	5,8	0,4	6,2	0,0	0,0	1,5	0,4	1,9	0,0	5,7	0,0	5,7	13,4	86,6	100,0	
Solsona		0,0	48,4	48,4	0,0	22,9	5,2	0,0	0,0	0,0	28,1	6,8	0,0	6,8	0,0	0,0	0,0	0,0	8,9	0,0	8,9	0,0	8,9	10,5	89,5	100,0	
SUMMA		32,1	50,1	82,2	0,3	0,7	1,5	0,5	0,4	0,2	3,6	6,5	0,6	7,1	0,6	1,1	1,3	0,1	3,2	0,2	0,5	0,3	0,2	2,8	25,6	74,4	100,0

Font: Padró Municipal d'habitants de 1986. Elaboració pròpia a partir de dades cedides per l'IEC

Taula B.8. Destinació dels fluxos exteriors dels municipis de la Catalunya central de més de 5000 hab. 1991

ORIGEN	Mateixa comarca			Resta Comarques Catalunya central					CMB			RMB					Resta Catalunya					Total					
	Capital	Altres	Total	Anoia	Bages	Berguedà	Osona	Ripollès	Solsonès	Total	BCN	Altres	Total	Rest.B. Llob.	Rest. V. Occ.	Rest. V. Or.	Rest. V. Maresme	Total	Resta BCN	Prov. Girona	Prov. LLeida		Prov. Tarragona	Total	Flux1	MLE	MLI
Capellades	150	294	444	0	0	0	5	0	0	5	51	14	65	8	7	0	0	15	10	0	5	0	15	39	583	1.362	1.945
Igualada	0	1.738	1.738	0	28	0	2	0	0	30	345	51	396	65	33	22	23	143	27	2	43	28	100	42	2.449	9.705	12.154
Piera	48	150	198	0	4	0	44	0	0	48	192	62	254	108	19	2	5	134	94	2	3	0	99	20	753	1.298	2.051
Sta. Margalida de M.	2.223	561	2.784	0	6	0	0	0	0	6	45	6	51	13	3	49	8	73	10	2	3	7	22	34	2.970	606	3.576
Vilanova del C.	1.731	514	2.245	0	13	0	0	0	0	13	46	8	54	16	4	9	3	32	8	0	5	12	25	26	2.395	1.073	3.468
Cardona	55	381	436	0	0	16	4	0	57	77	93	10	103	0	2	2	0	4	0	0	22	2	24	31	675	1.371	2.046
Manresa	0	3.737	3.737	80	0	78	39	0	19	216	817	194	1.011	127	273	37	10	447	30	25	17	14	86	63	5.560	18.114	23.674
Navàs	137	316	453	0	0	337	18	0	9	364	56	4	60	9	9	0	0	18	0	2	0	0	2	37	934	1.143	2.077
Navarres	426	394	820	0	0	7	0	0	7	59	13	72	4	12	2	0	0	18	0	0	2	0	2	25	944	1.019	1.963
Sallent	283	371	654	2	0	23	2	0	0	27	67	5	72	3	15	4	0	22	0	3	0	0	3	36	824	1.667	2.491
St. Fruitós de Bages	597	241	838	0	0	0	0	0	0	0	64	10	74	2	5	2	0	9	0	0	3	0	3	23	947	767	1.714
St. Joan de Vilatorrada	1.489	348	1.837	5	0	5	0	0	4	14	57	11	68	8	12	2	0	22	0	0	0	0	0	22	1.963	1.058	3.021
St. Vicenç de Castellet	372	403	775	3	0	0	0	0	3	372	131	11	142	56	75	8	0	139	0	0	0	0	0	39	1.098	1.385	2.483
Sampedor	504	176	680	0	0	6	2	0	0	8	47	2	49	6	7	0	2	15	0	0	0	0	0	27	779	1.014	1.793
Súria	210	220	430	0	0	2	0	0	3	5	75	4	79	3	9	0	0	12	0	0	0	4	4	26	556	1.684	2.240
Berga	0	690	690	0	119	0	15	2	21	157	189	14	203	3	14	2	0	19	7	17	2	3	29	54	1.152	3.646	4.798
Gironella	157	195	352	0	61	0	37	0	3	101	64	7	71	0	7	0	0	7	0	9	3	0	12	18	561	1.027	1.588
Centelles	165	293	458	0	2	0	0	0	0	2	68	11	79	0	11	219	2	232	0	0	0	0	0	33	804	1.489	2.293
Manlleu	746	1.039	1.785	0	8	0	0	19	0	27	127	26	153	3	16	27	2	48	0	12	0	0	12	49	2.074	4.573	6.647
Roda de Ter	384	545	929	0	0	0	2	0	2	34	32	2	34	0	2	3	0	5	0	0	0	0	0	17	987	1.047	2.034
Torelló	333	998	1.331	0	7	0	0	69	0	76	91	13	104	0	3	15	6	24	3	3	0	4	10	31	1.576	3.171	4.747
Vic	0	2.010	2.010	3	19	2	0	22	0	46	337	39	376	10	28	126	7	171	2	28	0	2	32	45	2.680	8.814	11.494
Ripoll	0	534	534	2	0	0	111	0	0	113	108	17	125	0	23	17	5	45	0	90	2	0	92	49	958	3.464	4.422
Solsona	0	104	104	0	54	9	5	0	0	68	72	9	81	0	4	2	2	8	2	3	47	9	61	27	349	2.240	2.589
SUMA	10.020	16.262	26.272	95	321	485	284	114	116	1.415	3.233	543	3.776	444	593	550	75	1.662	193	198	157	85	633	813	34.571	72.737	107.308

Font: Padró Municipal d'habitants de 1986. Elaboració pròpia a partir de dades cedides per l'IEC

Taula B.10. Origen dels fluxos exteriors dels municipis de la Catalunya Central de més de 5.000 habitants. 1986.

DESTINACIÓ	Mateixa comarca		Resta Comarques Catalunya central				CMB		RMB				Resta Catalunya				Flux1	M.I.E.	M.U.	Total						
	Capital	Altres	Total	Ancosa	Bages	Berguedà	Osona	Ripollès	Solsonès	Total	BCN	Altres	Total	Rest B. Llob. V. Occ.	Rest V. Occ.	Resta V. Occ.					Resta B. Llob. V. Occ.	Resta BCN	Prov. Girona	Prov. Tarragona	Prov. Lleida	Total
Caplades	66	304	370	0	0	0	0	0	0	11	6	17	0	2	0	0	0	35	0	0	0	0	18	442	1.253	1.711
Igualada		4.294	4.294	0	3	68	3	0	0	151	54	205	46	30	0	2	78	22	2	82	30	136	76	4.853	8.722	13.585
Piera	11	70	81	0	0	0	0	0	0	26	57	83	16	5	0	21	17	0	0	0	0	17	17	219	997	1.216
Santa Margarida de M.	107	24	131	0	0	0	0	0	0	0	33	33	0	11	0	11	341	0	0	0	13	354	15	544	600	1.144
Vilanova del C.	385	182	568	0	0	2	0	0	2	9	0	9	0	0	0	0	4	0	10	0	14	15	608	975	1.583	
Cardona	18	35	53	0	22	0	0	0	46	6	5	11	5	0	0	5	0	0	0	0	0	0	16	153	1.741	1.894
Mànresa		3.855	3.855	30	76	0	32	0	19	201	84	285	63	137	25	5	230	4	5	17	0	26	67	4.620	16.849	21.469
Navàs	17	376	393	0	72	0	0	2	74	7	2	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	488	1.085	1.573
Navarres	53	95	148	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	4	0	4	0	0	0	0	0	0	5	159	981	1.140
Sallent	98	229	327	0	15	0	4	0	19	9	6	15	0	6	0	6	0	0	0	0	0	0	18	385	1.912	2.297
St. Fruitós de Bages	670	248	1.018	0	4	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	1.034	679	1.713
St. Joan de Vilatorrada	356	172	528	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	4	0	4	0	0	0	0	0	0	15	549	957	1.506
St. Vicenç de Castellet	152	112	264	0	0	0	2	0	2	9	2	11	4	19	0	23	0	0	0	0	0	0	19	318	1.163	1.482
Santpedor	464	208	672	0	0	0	0	0	0	3	0	3	6	0	0	6	0	0	0	0	0	0	12	693	857	1.550
Suria	82	92	174	0	0	0	0	3	3	4	0	4	0	3	0	3	0	0	0	0	0	0	13	197	1.644	1.841
Berga		688	688	0	0	61	6	0	10	37	7	44	2	5	2	0	9	2	0	4	0	6	45	889	3.283	4.152
Gironella	100	183	283	0	0	17	3	0	20	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	322	1.359	1.681
Centelles	30	227	257	0	0	2	0	3	5	26	4	30	0	4	52	2	58	0	0	0	0	0	19	369	1.498	1.867
Manlleu	265	827	1.092	0	4	8	0	40	52	15	2	17	0	2	7	0	9	0	2	2	4	4	29	1.203	4.753	5.956
Roda de Ter	83	647	730	0	0	0	2	0	2	3	0	3	0	0	3	0	3	0	0	0	0	0	14	752	1.078	1.830
Torelló	48	441	489	0	0	4	0	24	28	16	0	16	0	2	7	2	11	0	0	4	0	4	31	579	2.945	3.524
Vic		3.321	3.321	0	12	38	0	74	124	150	56	208	0	54	74	4	132	3	4	2	3	12	59	3.854	8.369	12.223
Ripoll		547	547	0	0	6	2	34	0	0	0	0	0	2	3	0	5	0	28	0	0	0	28	682	3.423	4.105
Solsona		137	137	0	6	25	2	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21	218	1.642	1.860
SUMA	3.006	17.414	20.420	30	220	227	84	145	82	717	324	1.041	142	280	173	15	620	428	39	142	48	657	595	24.121	68.781	92.902

Font: Padró Municipal d'habitants de 1986. Elaboració pròpia a partir de dades cedides per l'IEC

Taula B.11. Origen dels fluxos exteriors dels municipis de la Catalunya Central de més de 5.000 habitants. (en percentatges). 1986.

1986

ORIGEN	Matèria comarcal		Resta Comarques Catalunya central					CMB		RMB				Resta Catalunya			Flux*	MLE	MIJ	Total							
	Capital	Altres	Anoia	Bages	Berguedà	Osona	Ripollès	Solsonès	Total	BCN	Altres	Total	Rest. B. Lib.	Rest. V. V. Occ.	Rest. V. Dr.	Rest. V. Maresme					Rest. BCN	Prov. Girona	Prov. Lleida	Prov. Tarragona			
Capellades	14,9	68,8	83,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5	1,4	3,8	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	7,9	0,0	0,0	0,0	7,9	4,1	25,8	74,2	100,0	
Igualada	0,0	88,3	88,3	0,0	0,1	1,4	0,1	0,0	0,0	3,1	1,1	4,2	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	1,7	0,6	2,8	1,6	35,8	64,2	100,0	
Piera	5,0	32,0	37,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,9	26,0	37,9	0,0	2,3	0,0	0,0	0,0	7,8	0,0	0,0	0,0	7,8	7,8	18,0	82,0	100,0	
Santa Margarida de M.	19,7	4,4	24,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,1	6,1	0,0	2,0	0,0	0,0	2,0	62,7	0,0	0,0	2,4	65,1	2,8	47,6	52,4	100,0	
Vilanova del C.	63,5	29,9	93,4	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	1,6	0,0	2,3	2,5	38,4	61,6	100,0	
Cardona	11,8	22,9	34,6	0,0	14,4	0,0	0,0	0,0	30,1	44,4	3,9	3,3	7,2	3,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	10,5	8,1	91,9	100,0
Manresa	0,0	83,4	83,4	0,6	1,6	0,0	0,7	0,0	0,4	3,4	4,4	1,8	6,2	1,4	3,0	0,5	0,1	0,1	0,1	0,4	0,0	0,6	1,5	21,5	78,5	100,0	
Navàs	3,5	77,0	80,5	0,0	14,8	0,0	0,0	0,4	15,2	14,4	0,4	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5	31,0	69,0	100,0
Navarres	33,3	59,7	93,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	0,0	1,3	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,1	13,9	86,1	100,0
Sallent	25,5	59,5	84,9	0,0	3,9	0,0	1,0	0,0	0,0	4,9	2,3	1,6	3,9	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,7	16,8	83,2	100,0
St. Fruitós de Bages	64,8	33,7	98,5	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	60,4	39,6	100,0
St. Joan de Vilatorrada	64,8	31,3	96,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7	36,5	63,5	100,0
St. Vicenç de Castellet	47,6	35,1	82,8	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,6	3,4	2,8	0,6	3,4	1,3	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	21,5	78,5	100,0
Santpedor	67,0	30,0	97,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	44,7	55,3	100,0
Súria	41,6	46,7	88,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	1,5	2,0	0,0	2,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,6	10,7	89,3	100,0
Berga	0,0	79,2	79,2	0,0	0,0	7,0	0,7	0,0	1,2	8,9	4,3	0,8	5,1	0,2	0,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,2	20,9	79,1	100,0
Gironella	31,1	56,8	87,9	0,0	0,0	5,3	0,9	0,0	0,0	6,2	1,6	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,3	19,2	80,8	100,0
Centelles	8,1	61,5	69,6	0,0	0,0	0,5	0,0	0,8	0,0	1,4	7,0	1,1	8,1	0,0	1,1	14,1	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,1	19,8	80,2	100,0
Manlleu	22,0	68,7	90,8	0,0	0,3	0,7	0,0	3,3	0,0	4,3	1,2	0,2	1,4	0,0	0,2	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	20,2	79,8	100,0
Roda de Ter	11,0	86,0	97,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3	0,4	0,0	0,4	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	41,1	58,9	100,0
Torelló	8,3	76,2	84,5	0,0	0,0	0,7	0,0	4,1	0,0	4,8	2,8	0,0	2,8	0,0	0,3	1,2	0,3	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,4	16,4	83,6	100,0
Vic	0,0	86,2	86,2	0,0	0,3	1,0	0,0	1,9	0,0	3,2	3,9	1,5	5,3	0,0	1,4	1,9	0,1	3,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	1,5	31,5	68,5	100,0
Ripoll	0,0	80,2	80,2	0,0	0,9	0,3	5,0	0,0	0,0	6,2	3,2	0,9	4,1	0,0	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,1	4,7	16,5	83,4	100,0
Solsona	0,0	62,8	62,8	0,0	2,8	11,5	0,9	0,0	0,0	15,1	2,3	0,0	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	9,6	10,1	11,7	88,3	100,0
SUMA	12,5	72,2	84,7	0,1	0,9	0,9	0,3	0,6	0,3	3,3	3,0	1,3	4,3	0,6	1,2	0,7	0,1	2,6	1,8	0,2	0,6	0,2	2,7	2,5	26,0	74,0	100,0

Taula B.13. Origen dels fluxos exteriors dels municipis de la Catalunya central de més de 5000 hab. (en percentatges) 1991

DESTINACIÓ	Matèria comarcal			Resta Comarques Catalunya central							CMB			RMB							Resta Catalunya				Fluix1	MIE	MIJ	Total
	Capital	Altres	Total	Anoia	Bages	Berguedà	Osona	Ripollès	Solsonès	Total	BCN	Altres	Total	Rest B. Lib.	Rest V. Occ.	Rest V. Or.	Rest V. Maresme	Total	Rest BCN	Prov. Girona	Prov. Llauda	Prov. Tarragona	Total					
Capellades	18,7	60,8	79,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0	2,3	6,2	0,0	0,0	1,2	0,0	1,2	8,5	0,0	0,5	0,0	9,0	4,0	29,8	70,2	100,0	
Ignada	0,0	87,8	87,8	0,3	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	1,9	2,7	1,4	4,0	0,9	0,2	0,5	0,0	1,6	0,4	0,0	1,7	0,9	3,1	1,6	38,3	61,7	100,0	
Piera	6,5	44,5	51,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,7	18,3	27,1	6,7	0,4	1,8	0,0	8,9	6,0	0,0	0,9	0,0	6,9	6,0	25,6	74,4	100,0	
Santa Margarida de M.	60,7	19,8	80,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,8	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,1	0,0	0,8	0,0	5,8	11,3	29,8	70,2	100,0	
Vilanova del C.	55,6	34,1	90,7	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,7	2,8	0,9	3,7	0,2	0,0	0,6	0,0	0,8	0,3	0,0	0,7	0,0	1,0	3,1	48,3	51,7	100,0	
Cardener	14,9	29,2	44,1	0,0	8,1	0,0	1,2	0,0	26,7	36,0	3,7	3,1	6,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	13,0	10,5	89,5	100,0
Manresa	0,0	80,3	80,3	1,1	2,5	0,0	0,6	0,0	0,5	4,8	4,8	3,0	7,9	0,7	0,1	3,1	0,4	4,4	0,3	0,3	0,5	0,0	1,1	1,6	27,2	72,8	100,0	
Navès	8,3	57,1	65,4	0,4	25,1	0,0	0,0	0,0	0,4	25,9	2,1	1,9	4,1	0,0	0,0	0,8	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,9	31,1	68,9	100,0	
Navarres	31,2	52,7	83,9	0,0	9,7	0,0	0,0	0,0	0,0	9,7	1,1	1,1	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,3	21,5	78,5	100,0	
Sallent	22,0	69,7	91,6	0,2	3,5	0,0	0,2	0,0	0,5	4,5	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0	0,5	0,2	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5	33,1	66,9	100,0	
St. Feliu de Bages	59,0	37,7	96,7	0,0	0,7	0,0	0,2	0,0	0,0	0,9	0,4	0,5	0,9	0,0	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1	71,4	28,6	100,0	
St. Joan de Vilatorrada	68,3	27,6	95,8	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5	0,8	0,0	0,5	0,5	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7	42,8	57,2	100,0	
St. Vicenç de Castellet	42,5	34,9	77,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5	1,9	5,4	4,5	0,0	6,6	0,0	11,1	0,9	0,0	0,5	0,0	1,4	4,7	23,4	76,6	100,0	
Santpedor	61,6	34,9	96,5	0,3	0,4	0,2	0,0	0,0	0,4	1,2	0,5	0,0	0,5	0,4	0,0	0,0	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	52,7	47,3	100,0	
Súria	37,7	48,4	86,2	0,0	4,1	0,0	0,0	0,0	0,9	5,0	2,2	0,0	2,2	0,0	0,0	0,0	1,3	1,3	0,0	0,0	0,0	0,9	0,9	4,4	15,9	84,1	100,0	
Berga	0,0	81,3	81,3	0,0	0,0	8,4	1,1	0,0	1,3	10,9	2,3	1,3	3,7	0,2	0,0	0,6	0,0	0,7	0,0	0,0	0,6	0,0	0,6	2,9	22,7	77,3	100,0	
Gironella	40,1	36,8	76,9	0,0	0,0	10,7	0,7	0,0	0,7	12,1	1,0	0,0	1,0	0,0	2,3	0,0	0,0	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	7,8	23,0	77,0	100,0	
Centelles	8,9	50,9	59,9	0,0	0,0	0,9	0,0	0,5	0,0	1,4	7,1	5,7	12,8	0,0	0,5	0,9	17,9	19,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,5	6,2	22,6	77,4	100,0	
Manlleu	18,8	70,2	89,0	0,0	0,4	0,7	0,0	2,0	0,0	3,0	2,9	1,1	4,0	0,0	0,1	0,1	1,0	1,2	0,0	0,5	0,0	0,1	0,6	2,2	26,8	73,2	100,0	
Roda de Ter	17,9	78,3	96,2	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	1,4	0,8	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	45,3	54,7	100,0	
Torelló	9,1	75,9	85,0	0,0	0,6	0,7	0,2	4,4	0,6	6,6	2,0	0,2	2,3	0,0	0,0	1,0	0,6	1,6	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	4,3	20,8	79,2	100,0	
Vic	0,0	85,7	85,7	0,0	0,3	1,1	0,0	2,5	0,0	3,9	3,5	1,7	5,2	0,0	0,3	0,9	2,2	3,4	0,1	0,4	0,0	0,0	0,6	1,2	40,2	59,8	100,0	
Ripoll	0,0	80,2	80,2	0,0	1,0	0,0	6,3	0,0	0,0	7,4	2,2	0,5	2,6	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	4,4	0,0	0,0	0,0	4,6	20,3	79,7	100,0	
Solsona	0,0	48,7	48,7	0,8	8,2	19,3	0,0	0,0	0,0	28,4	0,6	0,4	0,0	0,0	2,1	0,0	0,4	2,5	0,0	0,6	10,9	0,0	11,6	7,8	17,5	82,5	100,0	
	13,5	71,0	84,5	0,3	1,4	1,2	0,4	0,7	0,3	4,3	2,9	1,8	4,7	0,5	0,2	1,1	0,8	2,6	0,5	0,3	0,6	0,2	1,6	2,4	31,8	68,2	100,0	

Font: Padró Municipal d'habitants de 1986. Elaboració pròpia a partir de dades cedides per l'IEC

Taula B.14. Cens industrial de 1978. Bages

Classe d'activitat	Establiments	Persones ocupades (segons data de referència)	Establiments %	% Persones ocupades (segons data de referència)
TOTAL	1.264	26.991	100,00	100,00
1. Energia i aigua	28	42	2,22	0,16
15	1	13	0,08	0,05
152	1	13	0,08	0,05
16	27	29	2,14	0,11
160	27	29	2,14	0,11
2 .Exel i Transports	94	4.446	7,44	16,47
22	2	32	0,16	0,12
224	2	32	0,16	0,12
23	22	2.980	1,74	11,04
231	15	163	1,19	0,60
232	7	2.817	0,55	10,44
24	48	1.026	3,80	3,80
241	10	244	0,79	0,90
242	1	7	0,08	0,03
243	15	192	1,19	0,71
244	14	280	1,11	1,04
246	4	243	0,32	0,90
247	4	60	0,32	0,22
25	22	408	1,74	1,51
251	4	85	0,32	0,31
253	5	231	0,40	0,86
254	6	43	0,47	0,16
255	7	49	0,55	0,18
3. IND. TRAN. MET	265	5.047	20,97	18,70
31	172	2.091	13,61	7,75
311	9	548	0,71	2,03
312	9	166	0,71	0,62
313	7	45	0,55	0,17
314	58	184	4,59	0,68
315	5	123	0,40	0,46
316	20	647	1,58	2,40
319	64	378	5,06	1,40
32	62	1.333	4,91	4,94
321	6	100	0,47	0,37
322	3	49	0,24	0,18
323	32	666	2,53	2,47
324	1	3	0,08	0,01
325	10	224	0,79	0,83
326	3	182	0,24	0,67
329	6	99	0,47	0,37
320	1	10	0,08	0,04
34	17	280	1,34	1,04
342	10	176	0,79	0,65
345	1	9	0,08	0,03
346	3	80	0,24	0,30
347	3	15	0,24	0,06
35	2	36	0,16	0,13
353	1	31	0,08	0,11
354	1	5	0,08	0,02
36	10	1.283	0,79	4,75
362	3	163	0,24	0,60
363	7	1.120	0,55	4,15
38	1	2	0,08	0,01
389	1	2	0,08	0,01
39	1	22	0,08	0,08
391	1	22	0,08	0,08
4 ALTRES INDUSTRIES	864	17.456	68,35	64,67
41 i 42	267	1.849	21,12	6,85
411	2	3	0,16	0,01
413	58	659	4,59	2,44
417	16	81	1,27	0,30
418	2	13	0,16	0,05
419	148	623	11,71	2,31
421	1	2	0,08	0,01
422	11	239	0,87	0,89
423	5	52	0,40	0,19
424	4	32	0,32	0,12
425	10	92	0,79	0,34
428	10	53	0,79	0,20
43	234	12.192	18,51	45,17
431	126	8.270	9,97	30,64
432	9	680	0,71	2,52
433	37	1.794	2,93	6,65
435	10	145	0,79	0,54
436	12	545	0,95	2,02
439	38	758	3,01	2,81
430	2	0	0,16	0,00

44	5	34	0,40	0,13
441	1	10	0,08	0,04
442	4	24	0,32	0,09
45	102	1.461	8,07	5,41
451	3	148	0,24	0,55
452	1	1	0,08	0,00
453	32	650	2,53	2,41
454	24	39	1,90	0,14
455	42	623	3,32	2,31
46	202	1.094	15,98	4,05
461	33	217	2,61	0,80
462	3	80	0,24	0,30
463	75	281	5,93	1,04
464	5	35	0,40	0,13
465	19	100	1,50	0,37
468	67	381	5,30	1,41
47	34	245	2,69	0,91
472	1	6	0,08	0,02
473	3	10	0,24	0,04
474	28	159	2,22	0,59
475	2	70	0,16	0,26
48	17	360	1,34	1,33
482	17	360	1,34	1,33
49	3	221	0,24	0,82
491	1	3	0,08	0,01
494	2	218	0,16	0,81
999	13	0	1,03	0,00

Taula B.15. Cens industrial de 1978. Berguedà.

Classe d'activitat	Persones		% Persones	
	Establiments	ocupades (segons data de referència)	Establiments %	ocupades (segons data de referència)
TOTAL	280	10.211	100,00	100,00
1. Energia i aigua	17	1.470	6,07	14,40
11	2	1.459	0,71	14,29
113	2	1.459	0,71	14,29
16	15	11	5,36	0,11
160	15	11	5,36	0,11
2. Exet i Transports	23	362	8,21	3,55
22	1	16	0,36	0,16
221	1	16	0,36	0,16
23	4	13	1,43	0,13
231	4	13	1,43	0,13
24	14	195	5,00	1,91
241	1	12	0,36	0,12
242	3	131	1,07	1,28
243	8	44	2,86	0,43
244	1	2	0,36	0,02
247	1	6	0,36	0,06
25	4	138	1,43	1,35
251	2	117	0,71	1,15
254	2	21	0,71	0,21
3. IND. TRAN. MET	31	103	11,07	1,01
31	22	24	7,86	0,24
314	6	20	2,14	0,20
316	1	4	0,36	0,04
319	15	30	5,36	0,29
32	7	41	2,50	0,40
322	1	1	0,36	0,01
323	5	27	1,79	0,26
320	1	13	0,36	0,13
34	2	8	0,71	0,08
347	2	8	0,71	0,08
4. ALTRES INDUSTRIES	209	8.276	74,64	81,05
41 i 42	75	197	26,79	1,93
413	10	44	3,57	0,43
414	1	2	0,36	0,02
417	12	42	4,29	0,41
419	45	78	16,07	0,76
422	1	12	0,36	0,12
424	1	4	0,36	0,04
428	5	15	1,79	0,15
43	50	7.081	17,86	69,35
431	38	6.581	13,57	64,45
433	7	315	2,50	3,08
435	2	83	0,71	0,81
436	1	3	0,36	0,03
439	2	99	0,71	0,97
44	1	3	0,36	0,03
442	1	3	0,36	0,03
45	22	664	7,86	6,50
453	2	313	0,71	3,07
454	15	21	5,36	0,21
455	5	330	1,79	3,23
46	51	224	18,21	2,19
461	9	37	3,21	0,36
462	1	11	0,36	0,11
463	30	84	10,71	0,82
464	1	5	0,36	0,05
465	1	3	0,36	0,03
468	9	84	3,21	0,82
47	10	107	3,57	1,05
471	1	22	0,36	0,22
472	2	54	0,71	0,53
473	1	15	0,36	0,15
474	6	16	2,14	0,16

Taula B.16. Cens industrial de 1978. Catalunya.

Classe d'activitat	Establiments	Persones ocupades (segons data de referència)	Establiments %	% Persones ocupades (segons data de referència)
TOTAL	37.360	716.056	100,00	100,00
1. Energia i aigua	945	4.801	2,53	0,67
11	8	1.558	0,02	0,22
113	8	1.558	0,02	0,22
12	2	34	0,01	0,00
122	2	34	0,01	0,00
13	4	1.103	0,01	0,15
130	4	1.103	0,01	0,15
15	26	785	0,07	0,11
152	26	785	0,07	0,11
16	905	1.321	2,42	0,18
160	905	1.321	2,42	0,18
2. Exeti Transports	3.157	105.857	8,45	14,78
21	4	210	0,01	0,03
211	1	77	0,00	0,01
212	3	133	0,01	0,02
22	111	6.818	0,30	0,95
221	16	2.775	0,04	0,39
222	22	1.326	0,06	0,19
223	25	1.046	0,07	0,15
224	49	1.671	0,13	0,23
23	229	4.568	0,61	0,64
231	203	1.373	0,54	0,19
232	7	2.817	0,02	0,39
233	3	52	0,01	0,01
239	14	326	0,04	0,05
230	2	0	0,01	0,00
24	1.788	38.016	4,79	5,31
241	231	3.948	0,62	0,55
242	85	3.105	0,23	0,43
243	604	8.368	1,62	1,17
244	276	1.695	0,74	0,24
245	45	1.614	0,12	0,23
246	253	9.245	0,68	1,29
247	234	7.852	0,63	1,10
249	60	2.189	0,16	0,31
25	1.025	56.245	2,74	7,85
251	164	14.440	0,44	2,02
252	35	1.438	0,09	0,20
253	322	12.431	0,86	1,74
254	213	16.164	0,57	2,26
255	290	11.772	0,78	1,64
250	1	0	0,00	0,00
3. IND. TRAN. MET	9.966	249.214	26,68	34,80
31	6.522	78.509	17,46	10,96
311	296	8.264	0,79	1,15
312	310	5.739	0,83	0,80
313	395	4.344	1,06	0,61
314	1.688	10.544	4,52	1,47
315	161	3.383	0,43	0,47
316	1.682	36.596	4,50	5,11
319	1.990	9.639	5,33	1,35
32	1.772	46.773	4,74	6,53
321	270	4.391	0,72	0,61
322	184	4.278	0,49	0,60
323	391	8.520	1,05	1,19
324	184	5.034	0,49	0,70
325	188	6.238	0,50	0,87
326	83	3.004	0,22	0,42
329	428	14.436	1,15	2,02
320	44	872	0,12	0,12
33	12	3.053	0,03	0,43
330	12	3.053	0,03	0,43
34	741	42.055	1,98	5,87
341	49	7.217	0,13	1,01
342	369	16.397	0,99	2,29
344	14	231	0,04	0,03
345	72	7.783	0,19	1,09
346	121	8.639	0,32	1,21
347	116	1.788	0,31	0,25
35	199	15.569	0,53	2,17
351	23	1.340	0,06	0,19
352	13	447	0,03	0,06
353	20	890	0,05	0,12
354	48	3.463	0,13	0,48
355	94	9.410	0,25	1,31
350	1	19	0,00	0,00
36	354	48.141	0,95	6,72
361	10	27.851	0,03	3,89
362	81	3.327	0,22	0,46
363	263	16.963	0,70	2,37
37	103	2.250	0,28	0,31
371	61	1.190	0,16	0,17
372	42	1.060	0,11	0,15
38	109	8.048	0,29	1,12
381	13	4.369	0,03	0,61
382	1	2	0,00	0,00
383	51	3.263	0,14	0,46
389	44	414	0,12	0,06

39	154	4.816	0,41	0,67
391	55	2.619	0,15	0,37
392	53	534	0,14	0,07
393	35	1.417	0,09	0,20
399	11	246	0,03	0,03
4 ALTRES INDUSTRIES	23.245	356.178	62,22	49,74
411 42	6.868	62.089	18,38	8,67
411	309	524	0,83	0,07
412	39	979	0,10	0,14
413	954	13.195	2,55	1,84
414	63	4.140	0,17	0,58
415	22	234	0,06	0,03
416	23	198	0,06	0,03
417	400	2.271	1,07	0,32
418	35	1.655	0,09	0,23
419	3.563	16.846	9,54	2,35
421	71	1.711	0,19	0,24
422	158	3.131	0,42	0,44
423	170	3.703	0,46	0,52
424	106	1.239	0,28	0,17
425	732	4.665	1,96	0,65
426	1	2	0,00	0,00
427	7	2.576	0,02	0,36
428	214	4.314	0,57	0,60
429	1	706	0,00	0,10
43	3.581	132.976	9,59	18,57
431	584	40.672	1,56	5,68
432	805	14.167	2,15	1,98
433	341	17.478	0,91	2,44
434	12	620	0,03	0,09
435	1.026	28.849	2,75	4,03
436	403	19.512	1,08	2,72
437	38	2.293	0,10	0,32
439	367	9.382	0,98	1,31
430	5	3	0,01	0,00
44	341	8.223	0,91	1,15
441	172	6.075	0,46	0,85
442	169	2.148	0,45	0,30
45	2.048	35.402	5,48	4,94
451	40	943	0,11	0,13
452	13	30	0,03	0,00
453	953	26.688	2,55	3,73
454	601	1.329	1,61	0,19
455	350	5.438	0,84	0,76
456	88	974	0,24	0,14
450	3	0	0,01	0,00
46	6.816	38.340	18,24	5,35
461	315	1.603	0,84	0,22
462	50	1.387	0,13	0,19
463	2.837	10.377	7,59	1,45
464	214	1.570	0,57	0,22
465	525	3.379	1,41	0,47
466	120	2.338	0,32	0,33
467	73	1.067	0,20	0,15
468	2.682	16.619	7,18	2,32
47	2.059	41.587	5,51	5,81
471	10	1.453	0,03	0,20
472	95	6.882	0,25	0,96
473	444	10.031	1,19	1,40
474	1.428	16.523	3,82	2,31
475	82	6.698	0,22	0,84
48	1.078	28.870	2,89	4,03
481	192	6.217	0,51	0,87
482	886	22.653	2,37	3,16
49	454	8.691	1,22	1,21
491	141	1.620	0,38	0,23
492	13	106	0,03	0,01
493	31	929	0,08	0,13
494	130	2.168	0,35	0,30
495	139	3.868	0,37	0,54
999	47	6	0,13	0,00

**Taula B.17. Llocs de treball perduts al Berguedà (1985-1992).
(en empreses importants)**

Empresa	Llocs de treball
Mineria	
Carbons de Berga, S.A. (1987-1991)	700
Tèxtil	
Manufactures Viladomiu S.A. (Cal Marsal - 1988)	126
Cooperativa Tèxtil Viladomiu (Viladomiu Nou 1984-1990)	128
Manufactures Pons (Cal Pons, novembre 1989)	60
Manufactures Pons (Cal Pons, juliol 1990)	90
Comercial Viladomiu S.A. (Guixaró, setembre 1989)	260
Bergpunt S.A. (Berga, 1990)	14
Viltèxtil (Viladomiu Vell, octubre 1990)	150
Ferrer S.A. (Vilada, octubre 1990)	30
Serra i Feliu (desembre, 1990)	72
MABSA (Berga, gener 1991)	55
Grup Esteva (gener-febrer 1991)	70
Ferrer S.A. (abril, 1991)	142
Pere Plans S.A. (abril, 1991)	165
Bergolvan SAL (abril, 1991)	133
Hijos de José Ferrer S.A. (novembre, 1991)	35
Hilaturas del Berguedà (nov. 1991 i 1992)	80
Gossipyum (gener, 1992)	40
Serra i Feliu (juny-juliol, 1992)	200
TOTAL TÈXTIL	1.850
TOTAL	2.550

Font: Informació facilitada per CIDEM, (Delegació Bages-Berguedà)

Taula B.18. Empreses tèxtils tancades a Manresa 1953-1991.

Any	Nom empresa
1953	Comercial i Industrial Viñas SA (Cal Cots)
1958	Mier, Runin, Vigatà i Cia.
1959	Vda. de n'Esteve Pujol
1960	Sala Ferrer (Cal Bonamossa)
1955	Manufactures Torrents SA
1963	Vives SA (Fàbrica del Salt)
1963	Fabril Manresana SA (Cal Serrano)
1963	La Minorisa Tèxtil SA
1963	Bertrand i Serra (Fàbrica Blanca)
1963	Manufactures Carné SA
1964	Villar (Els Comtals)
1964	Carreras SA
1964	Perera Industrial SA (Cal Pere Perera)
1964	Joan Serra Masós
1965	Bertrand i Serra (Fàbrica del Guix)
1965	Sederes Balcells
1966	Jaume Sitjes SA
1966	Puig i Font SA
1967	Ildefons Pons Ricart
1972	Filats i Teixits Rosa SA
1976	Manufactures Carreras SA
1977	Industrial GVC (Cal Gallifa)
1976	Filats Alt Llobregat SA (Fàbrica dels Panyos)
1976	Plàcid Solà
1977	Salvador Sanpera Sanpera
1978	Valentí Grau SA (Fàbrica del Pont Vell)
1978	Fàbrica Soler del Blaqueig
1985	Multifibra SA
1985	Sederes Manresa SA (Fàbrica del Pont Vell)
1989	Tèxtils Bertrand i Serra SA (Fàbrica Nova)
1981	Suc. de Ramón Cuitó
1990	Auxiliar Tèxtil Manresana SA
1991	Tints Baltiérrez SA

Font: "El crac del tèxtil a la Manresa dels 60", Regió7, 1 de novembre de 1.997
(reproduït a CAMPRUBÍ, Josep 1998: *Fàbriques i empreses II*)

Taula B.19. Nombre d'establiments i professionals amb activitat econòmica al Bages, 1995.

Branca d'activitat econòmica	INDÚSTRIA							CONS-TRUC-CIÓ	COMERÇ AL DETALL	SERVEIS NO DETALL						PROFES SION ALS I ARTIS TES	TOTAL		
	Ind. bàsica	Trans. metalls	Prod. ali-mentaris	Tèxtil i confecció	Paper, edició, fusta i suro	Altres	Comerç engròs			Rest. i hotels	Transp. i comunic.	Finances i asseg.	Serveis a empreses	Ensenya-ment	Sanitat			Altres	
Municipis																			
Aguil·ler de Segarra	0	0	0	0	0	1	5	3	1	2	0	0	0	0	0	0	1	1	15
Artés	2	16	10	17	9	5	51	66	19	24	5	12	5	2	0	0	23	312	
Avinyó	3	7	7	13	5	0	25	29	8	12	4	2	1	0	0	0	9	149	
Balsareny	14	3	5	5	10	4	31	55	10	19	3	9	2	1	1	0	16	229	
Calders	2	2	4	6	3	1	8	8	4	6	0	7	0	0	0	0	4	65	
Callús	4	10	1	12	7	0	22	13	4	10	2	4	0	1	1	7	3	106	
Cardona	8	9	6	11	19	2	52	133	11	31	10	10	10	0	0	47	38	437	
Castellbell i el Vilar	7	5	6	9	7	1	69	44	13	12	2	7	3	0	0	24	8	238	
Castellfollit del Boix	2	0	1	1	0	0	0	2	2	3	0	0	0	0	0	0	4	19	
Castellgalí	9	6	0	7	3	0	16	6	5	7	0	2	0	2	4	4	2	79	
Castellnou de Bages	0	1	0	1	1	0	3	1	1	5	0	1	0	0	0	0	2	18	
Estany, l'	0	1	0	11	1	0	5	6	1	1	0	3	0	0	0	4	4	41	
Fonollosa	0	0	4	1	1	0	15	4	3	4	0	2	0	0	0	7	0	45	
Gaià	2	0	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	2	3	14	
Manresa	35	191	39	135	127	41	479	1.426	335	322	401	127	318	105	45	536	971	5.633	
Marganell	2	0	6	0	0	0	2	2	0	7	1	0	0	0	1	2	3	26	
Moià	5	10	7	19	20	1	76	87	22	26	21	7	12	4	6	45	36	404	
Monistrol de Calders	0	0	1	10	2	1	17	4	1	5	4	1	0	0	0	4	1	51	
Monistrol de Montserrat	8	12	4	6	3	2	32	43	4	23	8	6	5	2	3	19	12	192	
Mura	1	2	0	0	2	0	10	4	0	3	1	0	0	0	1	2	2	28	
Navardes	11	26	3	34	13	2	63	77	25	17	32	5	15	5	1	42	28	399	
Navàs	4	19	9	21	14	4	71	108	20	25	37	7	20	5	2	47	48	461	
Pont de Vilomara i Rocafort	3	2	2	4	6	0	30	27	4	15	9	2	6	3	2	16	2	133	
Rajadell	0	0	2	0	1	0	2	2	0	2	3	0	2	0	1	3	0	18	
Sallent	14	22	7	25	14	2	51	133	23	50	28	9	10	6	2	53	39	488	
Sant Feliu Sasserra	1	2	2	9	2	1	14	14	1	4	1	1	0	0	0	7	7	140	
Sant Fruitós de Bages	11	71	16	25	24	10	96	103	62	37	41	7	29	5	1	59	53	650	
Sant Joan de Vilatorrada	8	33	17	17	14	2	105	126	21	38	58	7	27	7	2	55	35	572	
Sant Mateu de Bages	4	1	0	0	1	0	4	5	3	4	3	0	1	0	0	5	4	35	
Sant Salvador de Guardiola	8	5	3	5	6	1	41	15	13	6	17	0	5	1	0	7	7	140	
Sant Vicenç de Castellat	14	25	3	26	9	3	91	121	22	35	42	7	12	6	2	52	36	506	
Santa Maria d'Olo	1	0	2	16	1	1	13	9	0	2	2	3	0	0	2	5	2	59	
Santpedor	7	40	5	30	13	10	91	73	20	23	37	5	17	4	5	44	29	453	
Súria	5	14	3	13	8	2	42	125	11	24	36	7	14	4	1	45	33	387	
Talamanca	3	0	1	0	0	0	4	2	0	2	0	0	1	0	0	1	0	14	
Total comarca	198	535	177	489	347	97	1.637	2.876	665	809	922	227	553	178	83	1.225	1.460	12.478	
Total Catalunya	5.103	16.936	4.947	12.041	14.154	4.297	52.961	120.054	32.474	41.878	46.762	9.341	28.220	6.781	3.464	44.320	76.747	520.480	

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, 1996. Localització de l'activitat econòmica, 1995.

Taula B.20. Nombre d'establiments i professionals amb activitat econòmica al Berguedà, 1995.

Branca d'activitat econòmica	INDÚSTRIA						CONS-TRUC-CIÓ	COMERÇ AL DETALL	SERVEIS NO DETALL						PRO FES SION ALS I ARTIS TES	TOTAL	
	IND. bàsica		Trans. metalls	Prod. alimen-taris	Tèxtil i confecció	Paper, edició, fusta i suro			Comerç engros	Rest. hotels	Transp. i comunic.	Finances i asseg. empreses	Ensenya-ment	Sanitat			Altres
Municipis																	
Avià	1		3	6	9	6	2	15	8	13	2	9	0	1	16	6	147
Bagà	4		0	4	5	6	1	48	18	6	5	4	2	1	11	11	170
Berga	12		15	13	32	23	2	360	110	92	20	53	22	11	136	154	1.243
Borredà	1		1	1	4	8	0	11	11	2	1	0	0	1	6	7	58
Capolat	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Casseres	2		4	7	4	4	2	28	14	14	2	1	0	0	16	8	129
Castell de l'Areny	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
Castellar de n'Hug	2		1	2	1	1	0	10	13	1	1	1	0	0	1	0	38
Castellar del Riu	0		1	0	0	0	0	1	8	0	0	2	0	0	2	0	14
Cercs	2		4	1	4	1	0	23	13	11	3	4	0	0	10	3	90
Espunyola, l'	0		0	1	0	0	0	1	2	2	0	0	0	0	3	0	17
Figols	0		0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Figols i Gironella	7		7	5	6	10	0	118	21	26	6	10	3	0	60	31	392
Gisclareny	0		0	0	0	0	0	0	3	2	0	2	0	0	0	0	1
Gósol	1		0	0	0	0	0	5	16	6	4	1	0	0	14	4	96
Guardiola de Berguedà	3		2	1	3	1	0	28	2	0	0	0	0	0	0	1	7
Montclar	0		0	0	0	0	0	3	2	5	1	0	0	0	5	1	37
Montmajor	1		1	3	1	1	1	6	3	0	0	0	0	0	0	1	6
Nou de Berguedà, la	0		0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	71
Oliva	6		3	2	9	4	0	14	4	6	1	1	0	0	5	0	71
Pobla de Lillet, la	3		2	1	3	4	2	36	14	7	2	5	0	0	18	12	124
Puig-reig	12		14	8	15	7	1	56	21	22	7	15	2	4	57	36	380
Quar, la	0		0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Sagàs	0		0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1	1	5
Salides	1		1	0	0	0	0	9	12	1	0	0	0	0	2	2	31
Sant Jaume de Frontanyà	0		0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	3
Sant Julià de Cerdanyola	0		0	1	0	0	0	4	2	0	1	1	0	0	0	1	14
Santa Maria de Merfès	2		0	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	1	0	9
Valcebres	0		0	0	2	1	0	3	3	0	2	0	0	0	0	1	13
Vilada	1		0	2	3	1	0	9	9	4	1	0	0	0	4	1	44
Viver i Serrateix	1		0	0	0	1	0	2	3	1	0	2	0	0	1	0	12
Total Berguedà	62		59	59	101	80	11	826	326	223	59	112	29	18	369	283	3.178
Total Catalunya	5.103		16.936	4.947	12.041	14.154	4.297	120.054	32.474	46.762	9.341	28.220	6.781	3.464	44.320	76.747	520.480

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, 1996 Localització de l'activitat econòmica, 1995.

Taula B.21. Codi dels 23 sectors d'activitat utilitzats per a la realització de l'anàlisi *shift-share* d'evolució de la població ocupada 1986-1991.

CODI	ACTIVITAT
1	Agricultura, ramaderia i pesca
2	Electricitat, gas, aigua i vapor
3	Extracció de carbó, petroli i gas natural
4	Extracció i transformació de minerals
5	Alimentació i begudes
6	Tèxtil cuir i confecció
7	Suro i fusta
8	Paper i arts gràfiques
9	Metal·lúrgia, construcció maquinària i material elèctric
10	Material transport
11	Indústria química
12	Cautxú, plàstics i altres indústries
13	Construcció
14	Comerç, reparació
15	Hostaleria, restaurants.
16	Transport i activitats annexes
17	Comunicacions
18	Assegurances ins. financeres
19	Serveis a empreses i lloguers
20	Administració pública, defensa i Seguretat Social
21	Educació i investigació
22	Sanitat i assistència social
23	Altres serveis
24	No hi consta

Taula B.22. Anàlisi shift share. Població ocupada 1986-1991 (per 23 sectors d'activitat)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	TOTAL
1986																								
Bages	1.905	523	245	2.144	1.754	10.302	955	392	4.819	710	434	1.986	2.416	7.034	1.531	1.451	359	1.354	537	1.388	2.267	1.880	1.465	47.852
Berguedà	1.165	180	1.017	123	296	4.486	243	66	196	24	57	55	994	1.481	495	344	73	269	42	605	562	208	312	13.290
Catalunya	98.681	22.781	4.378	37.219	68.576	169.218	36.453	50.946	182.093	43.479	64.791	38.080	105.568	253.616	85.379	99.554	20.059	73.534	47.192	95.867	112.101	63.292	66.238	1.839.097
1991																								
Bages	1.783	381	735	1.693	2.410	8.534	1.203	625	5.811	1.067	1.074	2.155	4.255	7.697	1.858	1.841	445	1.584	1.429	2.084	3.196	1.957	1.810	55.627
Berguedà	1.123	147	299	131	385	3.146	313	99	567	47	74	46	1.544	1.809	539	486	83	308	258	639	678	439	387	13.547
Catalunya	82.959	4.907	20.008	34.869	76.044	228.752	52.011	90.994	158.221	46.166	61.413	42.762	185.681	323.500	98.326	114.420	23.893	84.212	97.588	100.451	142.709	97.383	88.161	2.255.430

Nacional Share:	
NS=[total ocupats comarca 86 x (ocupats Catal. 1991/ocupats Catal. 1986) - Total ocupats comarca 1986]	
NS Bages=	10.833
NS Berguedà=	3.009
NS Catalunya=	416.333

Industrial Mix:	
IM=[ocupats sector i comarca 86 / ocupats sector i Catal. 86] - (total ocupats Catal. 91 / total ocupats Catal. 86)]	
BAGES:	-735
BERGUEDA	-449
CATALUNYA	-38061

Regional Shift:	
RS = ocupats sector i comarca 91 - [ocupats sector i comarca 86 x (ocupats sector i Catal. 91 / ocupats sector i Catal. 86)]	
TS Bages=	-3058
TS Berguedà=	-2752
TS Catalunya=	0

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	TOTAL
BAGES:	-735	-529	818	-621	-206	1292	191	219	-1723	-117	-121	-205	1287	346	-114	-112	-13	-110	452	-248	106	587	153	599
BERGUEDA	-449	-182	3399	-36	-35	563	49	37	-70	-4	-16	-6	529	73	-37	-26	-3	-22	36	-108	26	65	33	3816
CATALUNYA	-38061	-23032	14638	-10775	-8056	21227	7306	28515	-65094	-7156	-18045	-3938	56214	12471	-6381	-7671	-707	-5969	39713	-17119	5230	19762	6928	0

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	TOTAL
BAGES	181	268	-384	-315	465	-5.393	-159	-75	1.624	313	662	-75	5	-1.276	95	173	17	33	318	630	310	-935	-139	-3.656
BERGUEDA	144	108	-4.347	15	56	-2.918	-34	-19	397	22	20	-15	-204	-80	-31	91	-4	0	171	5	-37	119	-28	-6.567
CATALUNYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

RESUM

	NS	ST	IM	RS
BAGES	10.833	-3058	599	-3.656
BERGUEDA	3.009	-2752	3816	-6.567

Font: Padrons de població, 1986 i 1991

Taula B.23. Taxes d'activitat i d'ocupació. Bages 1975-1986-1991

Municipi	1975					1986					1996						
	Total població	Actius	Ocupats	Taxa d'activitat (sobre el total de població)	Taxa d'ocupació sobre la població activa	Total població	Actius	Ocupats	Taxa d'activitat (sobre el total de població)	Taxa d'ocupació sobre la població activa	Total població	Actius	Ocupats	Taxa d'activitat sobre total població	Taxa d'ocupació sobre la població activa	Taxa d'ocupació sobre la població de 16 anys i més	
Aguilar de Segarra	290	124	124	42,8	100,0	216	76	74	35,2	97,4	206	178	86	41,7	82	95,3	46,1
Àrtes	3.744	1.749	1.715	45,8	98,1	4.037	1.752	1.544	43,4	88,1	4.308	3.593	1.889	43,8	1.613	85,4	44,9
Avinó	1.949	907	902	46,3	99,4	2.000	894	751	44,7	84,0	2.003	1.673	864	43,1	802	92,8	47,9
Balsareny	3.438	1.546	1.438	41,8	93,0	3.511	1.456	1.126	41,5	77,3	3.304	2.790	1.340	40,6	1.063	79,3	38,1
Calders	500	202	189	37,8	93,6	482	205	163	42,5	79,5	647	528	312	48,2	272	87,2	51,5
Callús	1.592	699	679	42,7	97,1	1.499	585	490	39,0	83,8	1.345	1.143	552	48,3	482	87,3	42,2
Cardona	6.741	2.727	2.645	39,2	97,0	6.723	2.250	1.892	33,5	84,1	5.882	4.987	2.045	34,8	1.681	82,2	33,7
Castellbell i el Vilar	3.378	1.618	1.588	47,0	98,1	3.316	1.278	1.013	38,5	79,3	2.789	2.331	1.161	49,8	958	82,5	41,1
Castellfollit del Boix	353	134	134	38,0	100,0	317	118	98	37,2	83,1	337	283	147	43,6	133	90,5	47,0
Castellgali	914	378	373	40,8	98,7	705	266	214	37,7	80,5	792	677	349	51,6	256	73,4	37,8
Castellnou de Bages	81	30	30	37,0	100,0	107	35	35	32,7	100,0	378	321	208	55,0	178	85,6	55,5
Estany, l'	369	140	140	37,9	100,0	386	178	171	46,1	96,1	392	335	174	45,5	153	87,9	45,7
Fonollosa	645	317	308	47,8	97,2	641	273	256	42,6	93,8	816	678	362	44,4	323	89,2	47,6
Gaià	215	79	70	32,6	88,6	149	56	47	37,6	83,9	160	136	71	44,4	59	82,7	42,2
Manresa	66.027	25.655	24.623	37,3	96,0	65.274	25.081	20.392	38,4	81,3	64.385	54.986	28.062	43,6	23.210	86,7	40,8
Marganell	262	120	120	45,8	100,0	217	86	72	39,6	83,7	215	191	90	47,1	78	86,7	40,8
Moià	3.064	1.324	1.298	42,4	98,0	3.164	1.236	1.057	39,1	85,5	3.806	3.187	1.736	45,6	1.498	86,3	47,0
Monistrol de Calders	620	264	264	42,6	100,0	617	262	214	42,5	81,7	597	504	264	44,2	225	85,2	44,6
Monistrol de Montserrat	2.814	1.316	1.283	45,6	97,5	2.625	977	760	37,2	77,8	2.508	2.139	981	44,0	862	87,9	40,3
Mura	175	40	40	22,9	100,0	163	52	47	31,9	90,4	218	186	96	44,0	84	87,5	45,2
Navarres	4.006	1.934	1.903	47,5	98,4	5.010	2.092	1.677	41,8	80,2	5.225	4.396	2.405	46,0	2.044	85,0	46,5
Navàs	5.102	2.184	2.141	42,0	98,0	5.244	2.166	1.740	41,3	80,3	5.812	4.912	2.430	41,8	1.950	80,2	39,7
Pont de Vilomara i Rocafort	2.035	927	917	45,1	98,9	2.203	921	664	41,8	72,1	2.396	1.999	979	40,9	766	78,2	38,3
Rajadell	8.815	322	134	41,6	100,0	2.866	105	98	36,7	93,3	336	298	147	43,8	137	93,2	46,0
Sallent	8.815	3.704	3.521	39,9	95,1	7.856	3.304	2.515	42,1	76,1	7.360	6.375	2.940	39,9	2.237	76,1	35,1
Sant Feliu de Sasserra	603	294	289	47,9	98,3	633	254	183	40,1	72,0	642	527	265	41,3	240	90,6	45,5
Sant Fruitós de Bages	3.208	1.426	1.371	42,7	96,1	4.631	1.907	1.530	41,2	80,2	5.300	4.353	2.339	44,1	2.037	87,1	46,8
Sant Joan de Vilatorrada	6.880	2.722	2.644	38,4	97,1	7.620	3.074	2.470	40,3	80,4	8.446	7.012	3.888	46,0	3.303	85,0	47,1
Sant Mateu de Bages	703	359	359	51,1	100,0	581	267	244	46,0	91,4	513	446	187	36,5	163	87,2	36,5
Sant Salvador de Guardiola	546	236	218	39,9	92,4	882	344	284	39,0	82,6	1.651	1.390	785	47,5	609	77,6	43,8
Sant Vicenç de Castellet	7.611	3.431	3.334	43,8	97,2	7.625	2.791	2.166	36,6	77,6	7.419	6.253	3.131	42,2	2.314	73,9	37,0
Santa Maria d'Olb	1.083	509	499	46,1	98,0	1.050	443	412	42,2	93,0	990	848	448	45,3	343	76,6	40,4
Santpedor	3.158	1.351	1.331	42,1	98,5	3.909	1.551	1.311	39,7	84,5	5.062	4.179	2.405	47,5	2.009	83,5	48,1
Súria	6.926	2.814	2.755	39,5	97,2	6.684	2.623	2.118	39,2	80,7	6.282	5.311	2.521	40,1	2.104	83,5	39,6
Talamanca	87	25	25	28,7	100,0	58	27	24	46,6	88,9	84	76	47	56,0	42	89,4	55,3
Bages	148.256	61.419	59.384	40,1	96,7	150.421	58.985	47.852	39,2	81,1	152.586	129.221	65.706	43,1	54.310	82,7	42,0
Catalunya	5.658.572	2.272.832	2.178.294	38,5	95,8	5.978.638	2.330.197	1.839.087	39,0	78,9	6.090.040	5.115.879	2.731.672	44,9	2.204.652	80,7	45,1

Font: Padrons de població

Taula B.24. Taxes d'activitat i d'ocupació. Berguedà, 1975-1986-1991

Municipi	1975					1986					1996					
	Total població	Actius	Ocupats	Taxa d'activitat (sobre el total de població)	Taxa d'ocupació sobre la població activa	Total població	Actius	Ocupats	Taxa d'activitat (sobre el total de població)	Taxa d'ocupació sobre la població activa	Total població	Actius	Ocupats	Taxa d'activitat sobre total població	Taxa d'ocupació sobre la població activa	Taxa d'ocupació sobre la població de 16 anys i més
Avià	2.034	877	854	42,0	97,4	1.803	691	652	38,3	94,4	1.810	777	707	42,9	91,0	45,4
Bagà	2.121	755	747	35,2	98,9	2.154	810	688	37,6	84,9	2.114	790	692	37,4	87,6	36,9
Berga	12.343	4.862	4.776	38,7	98,2	13.766	5.118	4.374	37,2	85,5	14.207	5.800	4.771	40,8	82,3	39,2
Borredà	520	213	209	40,2	98,1	445	163	125	36,6	76,7	471	216	181	45,9	83,8	44,0
Capolat	184	89	89	48,4	100,0	107	44	43	41,1	97,7	69	35	32	50,7	91,4	50,8
Caserras	2.008	1.030	1.030	51,3	100,0	1.783	772	660	43,3	85,5	1.612	620	558	38,5	90,0	39,5
Castell de l'Areny	45	10	10	22,2	100,0	34	22	19	64,7	86,4	52	31	27	59,6	87,1	57,4
Castellar de n'Hug	153	35	35	22,9	100,0	176	60	50	34,1	83,3	172	72	64	41,9	88,9	42,4
Castellar de l'riu	170	74	74	43,5	100,0	54	19	20	35,2	105,3	91	46	43	50,5	83,5	53,1
Cercs	2.462	867	847	34,4	97,7	1.827	600	509	32,8	84,8	1.496	541	464	36,2	85,8	35,7
Espunyola, l'	422	159	159	37,7	100,0	300	110	109	36,7	99,1	283	131	119	46,3	90,8	48,0
Fígols	58	20	20	34,5	100,0	38	14	10	36,8	71,4	53	28	25	52,8	89,3	49,0
Gironella	5.667	2.761	2.749	48,5	99,6	5.360	2.236	1.775	41,7	79,4	5.037	2.050	1.644	40,7	80,2	37,7
Gisclareny	24	15	15	62,5	100,0	27	7	7	25,9	100,0	30	13	10	43,3	76,9	37,0
Gósol	231	105	105	45,5	100,0	187	86	83	46,0	96,5	210	83	79	39,5	95,2	43,9
Guardiola de Berguedà	1.460	521	507	34,7	97,3	1.312	471	382	35,9	81,1	1.014	390	318	38,5	81,5	36,8
Montclar	288	109	109	37,8	100,0	258	63	56	24,4	88,9	128	33	32	25,8	97,0	30,5
Montmajor	750	281	281	37,5	100,0	690	227	212	32,9	93,4	499	165	161	33,1	97,6	38,4
Nou de Berguedà, la	181	35	35	19,3	100,0	139	49	43	35,3	87,8	155	59	54	38,1	91,5	38,8
Oliván	1.511	820	820	54,3	100,0	1.100	443	410	40,3	92,6	950	361	309	38,0	85,6	37,0
Poble de Lillet, la	2.034	726	666	32,7	91,7	1.915	692	598	36,1	86,4	1.566	578	497	36,9	86,0	35,6
Puig-reig	5.755	2.718	2.678	46,5	98,5	5.084	2.138	1.794	42,1	83,9	4.578	1.829	1.438	40,0	78,6	36,4
Quar, la	58	15	15	25,9	100,0	39	20	20	51,3	100,0	56	27	26	48,2	96,3	55,3
Sagàs	281	94	94	33,5	100,0	255	40	36	15,7	90,0	162	67	64	41,4	95,5	45,4
Saldes	297	97	93	31,3	95,9	339	122	101	36,0	82,8	348	124	113	35,6	91,1	39,2
Sant Jaume de Frontanyà	15	10	10	66,7	100,0	23	12	12	52,2	100,0	30	24	16	15	93,8	62,5
Sant Julià de Cerdanyola	410	183	178	43,4	97,3	264	104	101	39,4	97,1	217	78	62	35,9	79,5	30,7
Santa Maria de Merlès	492	124	124	25,2	100,0	357	108	88	30,3	81,5	183	85	80	46,4	94,1	51,9
Vallcebre	646	300	280	43,3	93,3	603	239	230	39,6	96,2	274	92	82	33,6	89,1	34,2
Vilada	585	330	330	56,4	100,0	238	89	83	37,4	93,3	548	204	179	37,2	87,7	37,8
Viver i Serralteix	43.205	18.235	17.939	41,5	98,4	40.677	15.569	13.290	38,3	85,4	38.606	15.421	12.922	39,9	83,8	38,8
Berguedà	5.658.572	2.272.832	2.178.294	38,5	95,8	5.978.638	2.330.197	1.839.097	39,0	78,9	6.090.040	2.731.672	2.204.652	44,9	80,7	43,1

Font: Padrons de població

Taula B.25. Població activa segons l'activitat de l'empresa. Bages 1975.

Sector	Habitants	Pop. Activa	Agricultura, ramaderia i pesca	Indústria i construcció	Indústria bàsica	Indústria química, cauç, plàstic, transformadors	Indústria tèxtil, confecció, cuir i calçat	Indústria de fusta, suro, ind moble	Indústria de paper i arts gràfiques	Indústria metal·lúrgica	Indústria química, cauç, plàstic, transformadors	Indústria de refineries de petroli	Altres indústries	Construcció	Comerç a l'engros i al detall	Hostalieria	Transport i comunicacions	Establiments financers, assegurances, serveis a les empreses	Administració Pública i defensa	Serveis d'ensenyament, investigació, sanitària i assistència social, associacions i sindicats	Serveis culturals i d'esbarjo	Serveis de reparació, serveis personals	Activitats no especificades	
Municipis	290	124	54	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	25	10	0	10	0	0	5	0	5	0	
Aguilar de Segarra	3.744	1.749	86	0	0	164	731	53	10	0	0	0	145	133	71	16	29	24	14	63	5	98	15	
Artes	1.949	907	74	0	0	15	502	59	0	0	0	10	10	94	50	14	30	5	5	15	5	15	0	
Amyó	3.438	1.546	144	0	5	28	672	30	5	5	0	20	5	117	49	20	20	15	20	38	5	40	20	
Balsareny	500	202	79	0	0	0	60	0	0	0	0	0	0	0	15	0	30	0	0	5	0	0	13	
Calders	1.592	699	40	0	5	20	336	25	0	0	30	31	0	54	35	20	5	5	10	10	0	30	20	
Callús	6.741	2.727	309	10	694	15	230	682	15	0	32	20	0	238	88	20	34	25	44	55	0	119	54	
Cardona	3.378	1.618	80	0	5	31	998	45	0	10	10	11	5	110	98	20	50	10	20	26	0	80	20	
Castellbell i el Vilar	353	134	84	0	0	0	15	0	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	11	0	
Castellolí del Boix	914	378	64	10	25	0	126	0	0	10	5	0	0	69	0	10	10	5	0	5	0	30	10	
Castellolí	81	30	35	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	
Castellnou de Bages	369	140	35	0	0	0	65	5	0	0	0	0	0	21	10	5	0	0	0	0	0	0	0	
Estany, l'	645	317	188	0	0	5	55	0	0	5	0	0	0	20	10	0	10	0	5	5	0	15	0	
Fonollosa	215	79	30	0	0	0	30	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Gaià	66.027	25.655	584	320	30	312	4.958	602	263	362	2.772	2.345	128	2.062	2.870	433	1.079	1.028	526	1675	74	2.083	295	
Manresa	262	120	35	0	0	5	35	0	5	0	10	0	0	0	0	0	0	5	0	0	15	0	10	
Marganell	3.064	1.324	177	0	0	20	44	526	5	0	5	0	0	152	64	15	15	20	25	79	5	116	5	
Moià	620	264	35	0	0	5	190	10	0	0	0	0	0	10	0	5	5	0	0	0	0	5	0	
Monistrol de Calders	2.814	1.316	22	0	0	5	10	506	11	0	55	5	5	136	73	75	26	10	11	179	0	73	111	
Monistrol de Montserrat	175	40	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	
Mura	4.006	1.934	79	5	16	5	1.207	26	5	11	21	27	5	158	59	5	26	38	22	59	5	138	5	
Navarres	5.102	2.184	66	9	84	0	1.176	61	14	0	19	34	0	183	121	44	75	43	14	70	5	118	28	
Navàs	2.035	927	70	0	0	35	0	384	5	15	51	30	0	137	15	5	25	19	0	10	0	56	50	
Pont de Vilomara i Rocafort, el	322	134	69	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	10	0	15	0	
Rejadell	8.815	3.704	107	10	403	33	1.093	112	1	26	654	73	38	278	218	42	59	23	47	127	17	154	86	
Sallent	603	294	70	0	0	0	105	10	0	0	20	5	0	25	20	5	5	5	0	10	0	0	5	
Sant Feliu Sasserra	3.208	1.426	110	0	0	121	485	20	15	10	100	95	0	129	146	45	35	5	5	46	0	20	25	
Sant Fruitós de Bages	6.880	2.722	80	5	5	25	218	81	10	35	378	524	5	339	143	55	40	20	40	42	5	120	40	
Sant Joan de Vilatorrada	703	359	109	0	0	0	180	0	5	0	0	0	0	25	0	0	10	5	5	0	0	25	15	
Sant Mateu de Bages	546	236	54	0	0	10	30	5	0	5	5	15	0	24	20	0	5	15	0	20	0	5	28	
Sant Salvador de Guardiola	7.611	3.431	73	16	105	163	47	1.578	21	26	110	16	0	321	186	47	194	37	37	84	5	230	93	
Sant Vicenç de Castell	1.083	509	84	0	0	15	305	5	0	0	0	25	0	15	30	0	0	0	0	25	0	0	5	
Santa Maria d'Oïb	3.158	1.351	70	0	0	65	10	413	20	35	115	76	0	145	82	10	35	20	0	46	5	195	20	
Santpedor	6.926	2.814	79	5	589	5	1.003	93	10	0	85	10	0	201	199	44	79	34	30	75	0	154	80	
Súria	87	25	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	5	0	0	0	0	0	
Talamanca	146.256	61.419	3.290	390	2.256	728	18.977	18.990	1.471	405	4.699	3.392	336	5.276	4.667	995	1.921	1.411	885	2.799	136	3.955	1.063	
Total comarca	5.658.572	2.272.832	145.076	16.719	7.080	34.770	64.820	274.270	62.314	102.953	202.433	98.005	11.542	241.337	237.306	53.353	89.712	84.739	48.686	268.450	16.791	146.785	31.898	
Total Catalunya																								

Font: CIDC. Dades Estadístiques del Padró Municipal d'Habitants de 1975

Taula B.26. Població activa segons l'activitat de l'empresa. Berguedà 1975.

Sector	Municipis	Sector																								
		Habitants	Pob. Activa	Productió Agropecuària i pesca	Electricitat, gas, aigua i vapor	Mineria (carbó, metal·la i no metal·la), Productió de petroli i gas natural	Ind. ciment, vidre, ceràmica	Ind. alimentació, begudes i tabac	Ind. tèxtil, confecció, cuir i calçat	Ind. fusta sura, ind moble	Ind. paper i arts gràfiques	Ind. metal·lúrgica bàsica	Ind. metal·lúrgica transformadora	Ind. química, cauçú, plàstic, refineries de petroli	Altres indústries	Construcció	Comerç a l'engrò i al detall	Hoteles	Transport i comunicacions	Establiments financers, assegurances, serveis a les empreses	Administració Pública i defensa	Serveis d'ensenyament, científic, sanitària i assistència social, associacions i comercials, professionals i tècnics	Serveis culturals i d'esbarjo	Serveis de reparació, serveis personals	Activitats no especificades	
	Avià	2.034	877	178	0	44	10	25	322	6	0	0	25	0	0	110	81	0	20	0	5	25	0	25	0	0
	Bagà	2.121	755	56	26	220	20	14	167	10	30	5	0	5	0	50	34	5	36	5	15	15	0	41	0	0
	Berga	12.343	4.862	189	69	481	79	144	1.273	60	25	25	129	25	0	560	473	104	189	179	119	373	5	333	40	0
	Borredà	520	213	54	0	0	0	0	85	0	0	0	5	5	0	0	10	10	15	0	0	5	0	10	0	0
	Capolat	184	89	54	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	5	0	0	20	0
	Casserres	2.008	1.030	222	5	0	0	36	525	31	0	0	0	0	103	21	0	15	10	10	0	46	0	15	0	0
	Castell de l'Areny	45	10	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Castellar de N'Hug	153	35	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Castellar del Riu	170	74	69	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0
	Cercs	2.462	867	10	0	323	38	10	169	0	0	0	109	0	37	32	10	31	10	10	10	20	0	7	52	0
	Espunyola, l'	422	159	109	0	0	0	0	30	0	0	0	0	0	10	0	0	5	0	0	0	0	0	5	0	0
	Fígols	56	20	10	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	0	0	0	0
	Gironella	5.687	2.761	92	10	61	20	47	1.610	92	5	10	20	0	326	133	10	72	31	25	25	74	5	82	36	0
	Gisclareny	24	15	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Gósol	231	105	80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	10	0	0	0	0	5	0	0
	Guardiola de Berguedà	1.460	521	30	5	99	15	5	135	15	19	0	0	10	15	50	10	30	0	20	0	20	0	25	15	0
	Montclar	288	109	89	0	0	0	5	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0
	Montmajor	750	281	198	0	0	0	0	15	5	0	0	0	0	39	10	0	0	0	0	0	5	0	10	0	0
	Nou de Berguedà, la	181	35	0	0	20	0	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	5	0	0	0	5	0	0	0	0
	Olvan	1.511	820	120	0	35	5	15	502	5	0	0	5	0	49	25	10	10	5	5	0	5	0	25	5	0
	Poble de Lillet, la	2.034	726	66	0	67	44	6	183	6	27	0	121	0	6	39	49	16	27	6	22	42	0	6	6	0
	Puig-reig	5.755	2.718	73	5	10	0	53	1.877	29	0	5	26	5	169	160	24	63	34	19	19	46	10	92	24	0
	Quar, la	58	15	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Sagàs	281	94	49	0	0	0	0	15	0	0	5	0	0	0	5	0	0	10	0	0	10	0	0	0	0
	Saldes	297	97	19	0	49	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	5	14	0
	Sant Jaume de Frontanya	15	10	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Sant Julià de Cerdanyola	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Santa Maria de Merdès	410	183	148	0	0	0	5	5	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	10	5	0
	Vallebre	492	124	20	0	84	0	0	15	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0
	Vilada	646	300	25	0	10	5	15	186	0	0	5	0	0	0	10	0	0	15	5	5	10	0	0	5	0
	Viver i Serrateix	585	330	94	0	0	0	0	177	0	0	0	0	0	20	5	0	20	0	0	0	15	0	0	0	0
	Total comarca	43.205	18.235	2.149	125	1.518	236	385	7.286	259	106	45	450	50	1.552	1.108	229	558	295	245	741	20	711	222	0	0
	Total Catalunya	5.658.572	2.272.832	145.076	16.719	7.080	34.770	64.820	274.270	50.222	62.314	102.953	202.433	98.005	11.542	241.337	237.306	53.353	89.712	64.739	48.686	268.450	16.791	146.785	31.899	0

Font: CIDC, 1975. Dades Estadístiques del Padró Municipal d'Habitants de 1975.

Taula B.27. Població ocupada per sectors. Bages 1986.

Sector	Habitants 1986	Pop. Activa	Total Ocupats	Agricultura, ramaderia i pesca	Electricitat, gas, aigua i vapor	Explotació carbó, petroli i gas natural	Ext. (transf. minerals)	Aliment. begudes	Text. cuir confecció	Suro fusta	Paper, arts gràf.	Metallurgia, construcció, maq. i mat. elect.	Material transport	Ind. química	Caure, plàstics i altres	Ind.	Construcció	Comerç, reparació	Hoteles, restaur.	Transport i sect. annexes	Comunicacions	Assagura, ins. finan.	Serv. emp. lliguera	Adm. pública, defensa i SS	Educació i investigació	Sanitat As. social	Altres serveis	No hi consta
Municipis																												
Aguilar de Segarra	216	76	74	2	1	0	0	0	12	0	0	0	1	0	0	0	6	1	0	0	2	0	0	0	1	0	1	44
Arés	4.037	1.544	1.544	109	0	13	10	102	456	36	8	171	10	10	206	0	64	107	41	27	5	26	6	12	51	36	25	12
Avinyó	2.000	894	751	62	0	1	2	83	290	48	0	9	1	12	6	43	48	10	30	10	6	6	0	12	31	7	7	42
Balsareny	3.511	1.466	1.126	49	2	0	153	29	500	18	9	32	3	4	1	66	97	13	19	5	8	6	26	28	24	23	11	
Calders	482	205	163	31	2	0	0	17	24	1	1	9	3	5	1	11	9	11	3	7	1	4	1	6	12	6	3	1
Callús	1.489	585	490	22	1	0	16	10	163	27	1	9	3	4	0	19	38	9	7	1	4	1	6	12	11	4	128	
Cardener	6.723	2.250	1.892	163	8	0	572	116	161	89	3	98	2	4	6	91	154	64	43	5	43	19	52	71	27	40	61	
Castellbell i el Vilar	3.316	1.278	1.013	28	1	0	19	5	545	17	5	11	4	6	1	49	104	27	22	4	21	9	3	27	11	27	67	
Castellfollit del Boix	317	118	98	46	1	0	0	9	9	0	2	2	1	1	0	0	0	4	3	2	0	0	1	9	4	1	2	
Castellgali	705	266	214	28	1	0	17	3	50	5	2	12	1	2	3	18	22	17	12	2	4	0	4	3	2	2	4	
Castellnou de Bages	107	35	35	11	1	0	0	2	2	0	3	3	0	1	1	1	1	9	13	2	0	3	0	2	0	0	1	1
Estany, l'	396	178	171	26	0	0	0	1	72	2	0	6	0	0	0	24	9	13	2	0	0	2	0	1	3	1	1	8
Fonollosa	641	273	256	85	5	0	0	4	60	2	1	2	0	1	0	20	16	0	0	0	0	4	2	1	6	4	0	43
Gaià	149	56	47	17	0	0	0	0	22	0	0	1	0	1	0	0	1	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Manresa	65.274	25.081	20.392	330	375	5	160	694	2309	270	224	2167	509	197	1440	789	3992	586	680	251	839	373	749	1288	1312	818	55	
Marganell	217	86	72	18	0	0	1	5	8	0	0	2	1	2	0	1	4	4	6	1	1	2	3	0	1	1	11	
Moià	3.164	1.236	1.057	127	5	0	21	10	273	36	7	32	1	11	10	93	146	28	20	2	31	8	37	56	34	34	35	
Monistrol de Calders	617	262	214	10	0	0	4	14	108	3	0	4	0	0	3	21	0	32	3	0	1	0	3	2	2	1	3	
Monistrol de Montserrat	2.625	977	760	3	0	0	7	18	218	4	18	37	2	2	29	113	137	30	30	2	14	3	20	22	4	15	57	
Mura	163	52	47	2	0	0	1	0	2	1	0	3	0	3	0	6	1	7	0	0	0	1	2	1	1	0	16	
Navarres	5.010	2.092	1.677	33	1	0	17	43	692	26	4	131	12	14	14	111	222	38	45	3	28	6	33	52	39	51	82	
Navàs	5.244	2.166	1.740	73	10	53	36	27	674	70	7	62	1	10	9	110	170	70	64	5	38	11	39	69	15	19	98	
Pont de Vilomara i Rocafort, el	2.203	921	664	24	7	18	16	14	271	19	4	58	11	1	26	32	62	23	20	0	7	0	16	8	10	11	6	
Rajadell	286	105	98	6	0	0	0	2	6	0	0	6	0	0	0	9	10	4	1	1	1	0	0	1	1	4	3	
Sallent	7.856	3.304	2.515	72	22	139	193	52	614	51	9	403	25	24	30	116	255	71	55	10	30	24	69	105	45	36	65	
Sant Feliu Sasserra	633	254	183	47	1	0	1	6	43	7	3	6	0	0	8	15	24	4	4	0	1	0	3	5	1	4	0	
Sant Fruitós de Bages	4.631	1.907	1.530	56	16	1	18	133	302	31	9	157	48	15	41	81	261	56	60	10	39	4	33	46	64	38	11	
Sant Joan de Vilatorrada	7.620	3.074	2.470	53	21	2	35	199	431	39	14	666	12	51	11	134	316	52	86	14	43	11	76	69	56	74	25	
Sant Mateu de Bages	581	267	244	75	1	0	2	2	119	6	1	3	0	0	0	3	8	2	2	0	3	1	3	5	7	1	0	
Sant Salvador de Guardiola	882	344	284	39	2	1	4	21	28	9	6	26	9	3	0	22	46	7	11	4	5	7	4	17	10	7	0	
Sant Vicenç de Castellet	7.625	2.791	2.166	35	18	5	180	28	662	36	25	164	12	8	26	179	269	101	96	13	45	18	67	72	33	62	12	
Santa Maria d'Oló	1.050	443	412	43	0	0	0	6	265	3	0	5	0	1	16	19	16	7	3	0	2	3	0	2	9	3	0	
Santpedor	3.909	1.551	1.311	73	5	2	29	25	250	26	7	263	22	33	59	101	148	23	47	6	33	5	29	47	31	47	0	
Surià	6.684	2.623	2.118	68	4	0	587	40	459	54	12	164	1	1	27	82	223	37	61	6	32	9	46	93	33	76	3	
Talamanca	58	27	24	2	0	0	1	0	1	0	0	3	1	0	0	3	1	0	0	0	0	3	1	0	2	0	0	6
Total comarca	150.421	56.985	47.852	1.868	513	240	2.102	1.720	10.101	935	384	4.725	696	426	1.947	2.369	6.897	1.501	1.423	352	1.328	527	1.361	2.223	1.843	1.436	934	
Total Catalunya	5.978.638	2.330.197	1.839.097	90.311	20.849	4.007	34.062	62.759	154.865	33.361	46.625	166.648	39.791	59.295	34.850	96.614	232.104	78.137	91.110	18.358	67.297	43.189	87.736	102.593	57.924	60.620	165.992	

Taula B.28. Població ocupada per sectors. Berguedà 1986.

Sector	Habitants 1986	Pob. Activa	Total Ocupats	Agricultura, ramaderia i pesca	Electricitat, gas, aigua i vapor	Extracció carbó, petroli i gas natural	Ext. i transf. minerals	Aliment. begudes	Text. cuir i confecció	Suro fusta	Paper, arts gràf.	Metallúrgia, consum. maq. i mat. elect.	Material transport	Ind. química	Caux, plàstics i altres ind.	Construcció	Comerç, reparació	Hosteleria, restaur.	Transport i act. anexes	Comunica- cions	Assaguran. Ins. finan.	Serv. emp. lloguers	Adm. pública, defensa i SS	Educació i Investigació	Sanitat As. social	Altres serveis	No hi consta	
Municipis																												
Avià	1.803	691	652	106	1	19	14	25	235	9	0	11	2	1	0	50	86	5	14	1	7	2	14	13	19	12	6	
Bagà	2.154	810	688	24	6	129	2	7	215	13	1	12	0	6	0	93	47	19	17	2	6	4	37	23	5	14	6	
Bergà	13.766	5.118	4.374	129	86	446	7	63	1.032	56	21	46	0	26	8	315	632	298	126	34	160	8	375	309	34	148	15	
Borredà	445	163	125	37	0	1	0	4	19	6	0	4	0	6	0	9	14	6	3	1	2	0	5	2	1	1	4	
Capolat	107	44	43	26	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	4	2	0	0	0	0	0	1	0	0	2	
Casseres	1.783	772	660	105	0	2	1	20	274	14	1	21	0	0	2	92	33	19	19	0	5	1	22	5	9	10	5	
Castell de l'Areny	34	22	19	11	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	4	
Castellar de N'Hug	176	60	50	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	0	4	0	1	1	0	0	0	5	0	1	0	31	
Castellar del Riu	54	19	20	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
Cercs	1.927	600	509	9	46	127	36	8	110	2	1	2	0	1	0	20	28	19	23	5	8	1	15	12	11	9	16	
Espunyola, l'	300	110	109	63	0	0	0	1	11	0	0	0	0	0	0	9	3	1	2	0	1	0	0	0	0	0	17	
Fígols	38	14	10	4	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
Gironella	5.360	2.236	1.775	48	14	30	31	57	738	87	3	32	18	2	8	166	201	28	68	8	37	3	39	62	57	32	6	
Gisclareny	27	7	7	5	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	
Gósol	187	86	83	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	2	0	1	1	73		
Guardiola de Berguedà	1.312	471	382	25	6	77	13	4	104	3	0	2	1	0	0	18	44	13	13	4	3	0	13	19	2	11	7	
Montclar	258	63	56	45	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	5	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	
Montmejan	690	227	212	148	0	3	0	13	6	1	0	0	0	0	0	12	12	1	3	1	0	0	1	5	3	1	1	
Nou de Berguedà, la	139	49	43	1	1	10	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	1	5	0	21	
Olvan	1.100	443	410	57	1	5	1	4	216	3	0	8	0	2	1	28	31	6	2	2	1	2	7	8	10	4	11	
Pobla de Lillet, la	1.915	692	598	37	4	39	1	11	229	5	35	30	0	4	28	23	50	22	9	3	5	1	11	17	18	6	10	
Puig-reig	5.084	2.138	1.794	51	8	0	11	63	978	36	2	13	2	4	5	96	237	27	28	6	24	15	27	50	18	44	9	
Quar, la	39	20	20	9	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Sagàs	255	40	36	4	0	2	0	1	7	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0	1	2	2	0	2	13	
Saldes	339	122	101	1	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	2	0	1	9	4	0	1	40	
St Jaume de Frontanyà	23	12	12	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	
St Julià de Cerdanyola	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sia Maria de Merlès	264	104	101	75	0	0	0	0	11	0	0	2	0	0	0	0	2	1	0	3	0	0	0	6	1	0	0	
Vallcebre	357	108	88	14	0	47	0	0	2	0	0	0	0	2	0	9	4	2	0	1	1	0	1	4	0	1	0	
Viada	603	239	230	5	2	3	2	4	152	1	0	3	0	0	0	12	7	3	2	0	1	0	0	2	2	1	28	
Viver i Serrateix	238	89	83	72	0	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0	2	1	0	0	0	2	0	1	0	0	1	
Total comarca	40.677	15.569	13.290	1.132	175	988	120	288	4.359	236	64	190	23	55	53	966	1.439	481	334	71	261	41	588	546	202	303	375	
Total Catalunya	5.978.638	2.330.197	1.839.097	90.311	20.849	4.007	34.062	62.759	154.865	33.361	46.625	166.648	39.791	59.295	34.850	96.614	232.104	78.137	91.110	18.358	67.297	43.189	87.736	102.593	57.924	60.620	155.992	

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya.